

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра історії стародавнього світу і середніх віків

Історія середніх віків країн Західної Європи та Візантії:

Методичні поради, тематика, запропонований план
та рекомендована література для написання курсових робіт

Підготувала: О.М.Карліна,
канд. іст. наук, доцент

Луцьк 2011

Вступ

Важливе значення для підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки майбутнього спеціаліста-історика має такий вид діяльності, як виконання курсових робіт.

Курсова є складовою частиною навчального процесу. В ході її написання студент має оволодіти методикою самостійного наукового дослідження, закріпити і поглибити знання зі спеціальності і кваліфікації; виробити навички їх використання в ході вирішення конкретно-наукових проблем і у практичній роботі після закінчення вузу.

Відповідно до навчального плану студент повинен виконати і подати у встановлений термін курсову роботу з курсу „Історія середніх віків країн Західної Європи та Візантії” у 4-ому і 8-ому семестрах (стаціонарна форма навчання) або у 5-ому і 10-ому семестрах (заочна форма навчання).

У „Методичних рекомендаціях” викладені основні етапи виконання курсової роботи та вимоги, які ставляться до такого виду робіт. Укладач усвідомлює неможливість врахування всіх питань, які можуть виникнути при написанні роботи. На них студент має знаходити відповіді в ході спілкування з науковим керівником.

„Методичні рекомендації” складені для студентів, які навчаються за спеціальністю 07.00.01 - „Історія”.

Методичні рекомендації

I. Як писати курсову роботу

Курсова робота з курсу „Історія середніх віків Західної Європи і Візантії” – це письмова авторська робота студента, присвячена конкретній історичній темі. Вона виконується на завершальному етапі вивчення навчального предмету і повинна мати самостійний комплексний характер. У процесі її виконання студенти вирішують поставлені навчально-дослідні завдання.

Курсова робота є навчальною роботою, в ході виконання якої студент повинен набути і продемонструвати такі вміння і навички:

- у галузі *джерелознавства* – вміння відбирати джерела, датувати і класифікувати їх, робити описи джерел, аналізувати їх, здобувати з них інформацію з допомогою різних дослідницьких методик, вміння верифікувати джерела (тобто провести генетичний аналіз походження відомостей, які в них містяться, і перевірити їх на достовірність);
- у галузі *історіографії* – знання літератури з історії питання, яке вивчається, вміння її класифікувати, встановлювати наступність поглядів на це питання, вміння застосовувати компаративістський аналіз, тобто порівняльний аналіз поглядів на те чи інше питання;
- у галузі *бібліографії* – вміння збирати літератури, знання правил бібліографічного оформлення посилань, переліку використаних джерел і літератури.

Студент повинен прагнути надати роботі наукового характеру: робота має містити своє трактування проблеми, нові гіпотези щодо уже вивчених сюжетів, розкриття недостатньо обґрунтованих положень, переклад й аналіз маловідомих текстів іноземного походження; максимально повне врахування й виклад історіографії проблеми. Робота повинна бути написана науковим стилем, не мати граматичних, стилістичних, пунктуаційних помилок і описок.

II. Етапи роботи над курсовою

1. **Вибір теми роботи.** Вибрати тему можна шляхом ознайомлення із запропонованими темами (зразками тем) або студент може запропонувати тему курсової, якої немає у переліку, але його вона цікавить. Після вибору теми студент повинен прийти до наукового керівника в години його консультацій для уточнення теми і отримання завдань – складання плану, переліку літератури, а також дізнатись про час контрольних перевірок керівником ходу написання роботи. Науковий керівник надає усесторонню допомогу студенту, визначає початкове коло джерел і літератури, проводить консультації і контролює виконання всіх етапів роботи, подає рецензію на курсову роботу.

2. Теми курсових робіт **затверджуються** на засіданні кафедри в другій половині жовтня, тому студент повинен вибрати тему і зустрітись з керівником не пізніше середини жовтня.

3. Для студентів IV курсу (стаціонар) і V (заочне відділення) кафедральної спеціалізації вводяться **проміжні звіти** про хід роботи над

курсую. Студенти звітуються у березні на засіданні кафедри. Відсутність проміжного звіту і непоява в наукового керівника протягом семестру приводить до зниження оцінки за курсову роботу.

4. Якісна робота над курсовою передбачає **часті консультації** в наукового керівника і обов'язкове подання чернетки роботи. Чернетка повинна бути подана науковому керівнику не пізніше 15 квітня.

5. **Чистовий варіант курсової роботи** студенти здають науковому керівнику не пізніше 15 травня. Після подання науковому керівнику (якщо він вважає курсову роботу такою, що відповідає всім необхідним вимогам) курсова робота висувається на захист перед кафедральною комісією. Захист курсових робіт проходить упродовж 20-30 травня. У випадку порушення цих термінів студентом захист курсової роботи переноситься на додаткову сесію наприкінці серпня, а у відомості виставляється негативна оцінка.

6. **Порушення термінів** здачі чернетки і чистового варіанту може бути причиною зниження оцінки за курсову роботу.

7. **Захист курсової роботи** проводиться до початку залікового тижня літньої екзаменаційної сесії (на заочному відділенні – в ході зимової чи літньої сесії). Він складається з подання чистового варіанту курсової роботи кафедральній комісії, короткого виступу студента (7-10 хвилин) з теми курсової роботи, оголошення відгуку наукового керівника. У виступі повинна бути охарактеризована тема, вказані мета й завдання, які поставлені і висвітлені в межах роботи, розказано про джерела, охарактеризована історіографія, розкрита структура роботи, показані основні результати і висновки, до яких прийшов студент, підкреслена їх оригінальність і новизна (якщо такі є). Після оголошення рецензії керівника студент має можливість відповісти на зауваження, висловлені у відгуку. Рішення про оцінку приймає кафедральна комісія більшістю голосів без присутності студентів у кінці всіх захистів, призначених на цей день. Після цього студенти викликаються в аудиторію, їм оголошуються оцінки, і наукові керівники виставляють їх у залікові книжки. Курсові роботи зберігаються на кафедрі.

8. **Оцінку з курсової роботи** виставляє кафедральна комісія. Вона оцінює саму курсову роботу, виступ студента на захисті, характер і повноту відповідей на питання в ході захисту, а також бере до уваги письмову рецензію наукового керівника, дотримання графіку роботи над курсовою. Критерії оцінки такі:

- „**відмінно**”: тема повністю розкрита, використана оптимальна кількість джерел і літератури, автор продемонстрував високий рівень джерелознавчого та історіографічного аналізу, володіння дослідницькими методиками; курсова робота правильно оформлена; захист пройшов успішно, автор змістовно виступив і відповів на питання; графік подання роботи дотриманий;

- „**добре**”: тема загалом розкрита, але робота має недоліки у джерелознавчому та історіографічному аналізі, у самому проведеному дослідженні; у ході захисту автор не зумів відповісти на деякі питання; є помилки в оформленні роботи; порушений графік подання роботи;

- „задовільно”: робота несамоцїйна, має явно реферативний характер, тобто переписана з кількох книг з мінімальною авторською роботою з джерелами або взагалі без неї; кількість джерел, статей і книг, до яких звернувся автор, явно недостатньо для якісного розкриття теми; непереконливий захист; відсутність відповідей на більшість питань комісії; помилки в оформленні роботи; допущене порушення графіку подання курсової роботи.

- „незадовільно” на захисті, як правило, не ставиться, оскільки слабкі роботи на захист не допускаються науковим керівником, який зобов’язує студента до додаткової сесії довести рівень роботи хоча би до „задовільно”. Однак оцінка „незадовільно” на захисті можлива, якщо в ході захисту будуть виявлені грубі порушення, наприклад, факт чистого плагіату, коли курсова робота повністю списана з курсової „старших товаришів”, з якоїсь книжки (разом з копіюванням посилань на видання, які студент насправді й не бачив), коли курсова взята з Інтернету або встановлено факт її замовлення для написання якійсь особі.; тобто оцінка „незадовільно” ставиться, коли студент на захисті пробує подати чужу роботу за свою.

9. Формальні вимоги до оформлення курсової роботи:

- обсяг курсової роботи не менше 25-30 сторінок для студентів другого курсу і 40-50 сторінок формату А4 для студентів 4-го (5-ого) курсу;
- курсова робота подається зшитою у вигляді роздруківки комп’ютерного набору на одній стороні кожного аркушу формату А4 (шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5; форматування по ширині, абзацний відступ 1, 27см; посилання посторінкові, нумерація суцільна; поля: зліва 3 см, справа 1,5 см, зверху 2 см, знизу 2 см; нумерація сторінок внизу справа); допускається подача курсової роботи у рукописному вигляді з дотриманням зазначених вимог до інтервалів та полів; електронні копії не приймаються й не розглядаються.

III. Структура курсової роботи.

Курсова робота складається з таких обов’язкових частин: 1) титульний аркуш; 2) зміст; 3) вступ; 4) основний текст, розбитий на розділи й параграфи; 5) висновки; 6) використані джерела й література; 7) додатки.

1. **Титульний аркуш** є першим аркушем курсової роботи, але він не нумерується. Оформлення титульного аркушу має бути за таким зразком (див. зразок 1).

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу і середніх віків

Курсова робота:

**Християнська церква у Франкському королівстві
(за „Історією франків” Григорія Турського)**

Виконав:

Іван Васильович Іванюк,

студент 22 „і” групи

денної форми навчання

Науковий керівник:

канд. іст. наук, доцент

Аліна Вікторівна Іваненко

Луцьк – 2011

2. **Зміст** має бути на 2-ому аркуші роботи. Другий аркуш і усі наступні аркуші курсової нумеруються без пропусків і повторень, в тому числі перелік використаних джерел і літератури та додатки. „Використані джерела й література” і „Додатки” в загальному обсязі роботи не враховуються. Їх

кількість нормативно не обмежується і визначається автором, виходячи із завдань роботи. Кожному додатку присвоюється номер.

Зміст оформлюється таким чином:

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. [назва розділу]	8
§ 1. [назва параграфу]	14
§ 2. [назва параграфу]	19
[і так далі, якщо є інші параграфи]	
Розділ II. [назва параграфу]	25
[і так далі, якщо є інші розділи й параграфи]	
Висновки.....	30
Використані джерела й література.....	33
Додатки.....	36

Для складання бібліографії з теми курсової роботи можна використати наявні в бібліотеках систематичні каталоги, в яких назви робіт подані за галузями знань; алфавітні каталоги, в яких картки розташовані за абеткою прізвищ авторів; різні бібліографічні довідкові видання; покажчики з окремих тем; посилання в монографіях, енциклопедіях тощо. При вивченні літератури переважно рекомендується починати знайомство з робіт загального характеру, а потім переходити до робіт, які висвітлюються конкретні проблеми, хоча можливий виняток з цього правила.

3. **Вступ** складається з таких обов'язкових елементів:

- коротка (не більше одного абзацу) характеристика епохи, змістом і стилістично пов'язана з темою роботи, та обґрунтування актуальності та значимості вибраної теми;
- формулювання мети роботи;
- визначення завдань, які мають бути виконання в ході дослідження;
- обґрунтування хронологічних і географічних меж дослідження;
- характеристика джерельної бази роботи; важливо визначити, що дають джерела для вивчення поставленої проблеми;
- історіографічний огляд проблеми (якщо при написанні роботи не передбачено окремого розділу, присвяченого аналізу історіографії; аналіз наукової літератури передбачає визначення рівня вивченості теми вітчизняними і зарубіжними дослідниками, при цьому не можна замінити історіографічний аналіз анотаціями чи простим переліком робіт;
- опис структури роботи (наприклад, „Робота складається зі „Вступу”, чотирьох розділів, „Висновків”, переліку використаних джерел та літератури і „Додатків”. Перший розділ присвячений У другому розділі йдеться про” і так далі).

У курсовій роботі вступ може бути в межах 5-6 сторінок, в висновки – 2-3 сторінки.

4. **Основний текст** складається з розділів, які можуть бути поділені на параграфи. Принцип поділу на розділи може хронологічний, проблемно-тематичний, комбінований. Кожен розділ і параграф повинні мати назву. Назви розділів не повинні повторювати назви роботи, а назви параграфів – назви розділів. В кінці кожного розділу слід сформулювати короткі висновки з розділу.

5. **Висновки** є самостійною частиною роботи. Вони формулюються до всієї курсової роботи на підставі висновків до розділів, але не повинні повторювати їх, а бути узагальнюючими. Висновки відображають вирішення завдань, поставлених у вступі. Вони не можуть містити нових фактів, аргументів, свідчень, а логічно витікати з основного тексту роботи.

6. **Використані джерела й література.** До переліку вносяться всі джерела й література, які використані в цій курсовій роботі. Не можна вносити до переліку ті роботи, які студент сам не читав і в курсовій роботі не використовував, тобто переписувати посилання з прочитаних книг. Перелік оформляється відповідно до бібліографічних вимог.

7. **Додатки** можуть бути виконані у вигляді таблиць, малюнків, графіків, карт тощо. Обов'язково треба вказувати, на підставі яких джерел складені додатки.

Кожна частина курсової роботи (Зміст, Вступ, розділи, Висновки, Використана джерела й література, Додатки) починається з нового аркуша. Назва частин (у тому числі й слово „Розділ”, номер розділу пишуться на верхньому рядку нового аркушу, відступивши 2-3 см. Параграфи починаються на тому ж аркуші, на якому закінчився попередній текст; символ „параграф”, номер і назва параграфу пишуться по середині рядка.

IV. Основні етапи роботи на курсовою.

Робота над курсовою складається з таких основних етапів:

- 1) вибір теми і затвердження її на засідання кафедри не пізніше середини жовтня;
- 2) консультації з науковим керівником, складання плану роботи – листопад-грудень;
- 3) робота з текстами джерел і вивчення наукової літератури – листопад-квітень;
- 4) написання чернетки курсової – березень-квітень;
- 5) виправлення чернетки відповідно до зауважень наукового керівника і написання чистового варіанту курсової роботи – перша половина травня;
- 6) публічний захист курсової роботи –остання декада травня.

1. **Складання плану курсової роботи.** План курсової роботи або дається науковим керівником, або складається самим студентом; в останньому

випадку складений план потрібно показати науковому керівнику для затвердження ще до початку роботи над текстом.

2. **Робота з текстами джерел і вивчення наукової літератури.** На цьому етапі ведеться збір матеріалу для курсової. Це відбувається у формі витягів з джерел і літератури. Витяги можна робити різними способами. Пропонується така методика:

- витяги робляться на окремих аркушах; на кожному аркуші робиться лише один витяг;
- у верхньому лівому кутку робиться посилання на те, звідки взято цей витяг. Ці посилання знадобляться для того, щоб у ході написання курсової можна було оформити посилання, вже не звертаючись до прочитаних книг і статей;
- у верхньому правому кутку вказується пункт плану роботи (розділ, параграф), до якого відноситься цей витяг. Якщо одна й та ж фраза (фрагмент) джерела відноситься одразу до двох і більше пунктів плану, необхідно зробити декілька однакових витягів, вказавши для кожного відповідний пункт плану;
- витяги краще робити у формі повної цитати (у лапках), а також підкреслити основні моменти, основну думку (думки), які містяться в цій цитаті.

Після того, як будуть зроблені всі витяги, їх потрібно згрупувати по пунктах (розділах і параграфах) плану роботи. (Саме для цього робились помітки у верхньому правому кутку кожного витягу).

1. **Написання чернетки курсової.** Текст курсової роботи пишеться на підставі зроблених витягів:

- візьміть усі витяги, які відносяться до першого розділу, перегляньте їх і складіть робочий план майбутнього розділу;
- розложіть витяги відповідно до цього плану, у тій послідовності, в якій ви будете використовувати їх при написанні тексту;
- пишіть текст розділу, підтверджуючи думку посиланням на джерело або дослідження, переписуючи в посиланні те, що записано у верхньому лівому куті кожного витягу.

Таким чином пишеться текст кожного з розділів курсової роботи.

При написанні тексту не зловживайте прямими цитатами. Краще викладати думку джерела своїми словами, обов'язково посилаючись на це джерело, а цитувати варто найяскравіші думки джерела. Такі цитата, з одного боку, є ілюстраціями, а з другого – вносять якби колорит епохи в курсову роботу. Посилання на декілька робіт, наведені в одній підрядковій примітці, відділяються одне від другого крапкою з комою.

Не рекомендується вести виклад матеріалу від першої особи однини – „я вважаю”, „я встановив”. Такі твердження краще висловлювати у безособовій формі – „аналіз матеріалу засвідчує, що ...”, „можна зробити висновок”, „джерела дозволяють припустити, що ...” тощо. При згадування прізвищ у тексті, ініціали ставляться перед прізвищем (наприклад, М.А. Кравченко).

Якщо ініціалів не вдалось встановити, що це зазначається у підрядковій примітці.

З наукової літератури „витаються” тільки невідомі вам з джерела факти з посилання на книгу чи статтю, звідки ви цей факт взяли, і цитуються думки авторів з того чи іншого питання. Переписувати з літератури інформацію, яку студент повинен знайти в джерелі, не можна. Це веде до зниження оцінки за курсову роботу.

Чернетка курсової роботи оформлюється так же, як і остаточний варіант. Єдиний виняток – у чернетці можуть бути перекреслення, виправлення, вставки тощо.

1. **Написання чистового варіанту курсової.** Цей етап роботи полягає в тому, що до тексту вносяться виправлення відповідно до зауважень наукового керівника, і вся робота переписується.

V. Бібліографічне оформлення курсової роботи

Оформлення посилань. Посилання на використані джерела і літературу є обов'язковим елементом курсової роботи. Вони необхідні при цитуванні, запозиченні матеріалу з інших джерел (таблиць, схем, ілюстрацій), при згадування чи аналізі робіт того чи іншого автора. Вони робляться у формі підрядкових приміток шрифтом 10 і розміщуються внизу кожної сторінки. Від основного тексту посилання відділяються горизонтальною лінією, яка доходить до середини рядка. Нумерація приміток може бути суцільною або починатися з першої на кожній сторінці. Знак посилання, якщо примітка відноситься до окремого слова, повинен стояти одразу після цього слова; якщо ж воно відноситься до речення (або цілого абзацу), то в кінці речення (абзацу).

Цитування документу може бути прямим, коли вказується сторінка книги або збірника (журналу), або непрямим, коли думка автора приводиться не дослівно. В таких випадках перед посиланням на документ ставлять: *Див.: ...*

Якщо цитування робиться не за першоджерелом, а за роботою іншого автора, цей факт треба обумовити в підрядковій примітці: *Цит. за: ...*. Далі йде опис документа, звідки запозичена цитата.

Примітки повинні бути оформлені відповідно до бібліографічних вимог. Якщо в переліку джерел і літератури дається повний бібліографічний опис книги чи статті, то в підрядковій примітці передбачені різні способи скорочення обсягу відомостей.

Наприклад:

У переліку літератури:	У підрядковій примітці:
------------------------	-------------------------

Мазур Л. Н. Села и деревни Среднего Урала в XX веке : стат.-этногр. описание / Л. Н. Мазур. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2003. – 159 с.

Плотников И. Ф. Восточный фронт Гражданской войны: «белый вариант» / И. Ф. Плотников // Урал в военной истории России: традиции и современность : материалы междунар. науч. конф. – Екатеринбург, 2003. – С. 231-234.

Розанов В. В. Заметки об исторических годовщинах / В. В. Розанов; предисл. А. Николукина // Историк и художник. – 2004. - № 1. – С. 22-28.

Мазур Л. Н. Села и деревни Среднего Урала в XX веке. – Екатеринбург, 2003. – С. 19.

Плотников И. Ф. Восточный фронт Гражданской войны: «белый вариант» // Урал в военной истории России: традиции и современность. - Екатеринбург, 2003. – С. 232.

Розанов В. В. Заметки об исторических годовщинах // Историк и художник. – 2004. - № 1. – С. 26.

Приклади оформлення приміток (зверніть увагу на розділові знаки).

А) книга:

Яжборовская И. С., Парсаданова В. С. Россия и Польша: Синдром войны 1920 г. – М., 2005. – С. 162.

Источниковедение истории южных и западных славян. Феодальный период. – М., 1998. – С. 112.

Б) стаття в журналі або у збірнику; джерело, опубліковане у збірнику:

Сковронек Е. Удары с трех сторон: разделы Польши как составная часть европейской истории // Родина. – 1994. - № 12. – С. 36.

Семенова Л. Е. Политические контакты между Россией и Дунайскими княжествами в первой половине XVII в. // Связи России с народами Балканского полуострова. Первая половина XVII в. – М., 1990. – С. 71-77.

Трактат вечный между Всероссийскою империею и Речью Посполитою Польскою от 13 (24) февраля 1768 // Стегний П. В. Разделы Польши и дипломатия Екатерины II. 1772, 1793, 1795. – М., 2002. – С. 456-490.

Якщо ви вперше посилаєтесь на джерело, монографію чи статтю, у посиланні повинно бути повне посилання. Якщо ви посилаєтесь на джерело, монографію або статтю вдруге, втретє і так далі, посилання повинно бути скорочене. Є такі правила скорочення посилань:

а) не вказувати вихідні дані книг, назви і вихідні дані журналів і збірників

Яжборовская И. С., Парсаданова В. С. Россия и Польша: Синдром войны 1920 г. – С. 17.

Семенова Л. Е. Политические контакты между Россией и Дунайскими княжествами в первой половине XVII в. – С. 71.

б) якщо назва надто довга, її можна скоротити, вказавши в першому посиланні на це є видання, як ви саме скорочуєте:

Перше посилання: *Семенова Л. Е. Политические контакты между Россией и Дунайскими княжествами в первой половине XVII в. // Связи России с народами Балканского полуострова. Первая половина XVII в. – М., 1990. – С. 71-77 (далі – Семенова Л.Е. Политические контакты...).*

Друга й наступні посилання: *Семенова Л.Е. Политические контакты... С.76.*

Це ж правило стосується й усіх аббревіатур такого типу, як ПСРЛ (*Полное собрание русских летописей*) чи МНГ (*Monumenta Historiae Germanica*). У першому посиланні дається повне назва, а в дужках вказується аббревіатура; в наступних посиланнях – тільки аббревіатура.

в) якщо посилаетесь лише на якусь одну книгу чи статтю одного й того ж автора, то у другому і наступних посиланнях на неї пишуться прізвище та ініціали автора, далі „Вказ. пр.” і номер сторінки:

Яковенко Н. Вказ пр. – С. 43.

Якщо в курсовій роботі використовується більше однієї роботи одного автора, то використовувати „Вказ. пр.” не можна, оскільки буде незрозуміло, на яку саме роботу цього автора ви посилаетесь. Тоді треба використовувати до кожного видання правила скорочення назви, описані в пункті „б”.

г) якщо на одній і тій же сторінці ви посилаетесь на якийсь одне видання, то друге й наступні посилання на нього виглядають так:

Там само. (якщо посилаетесь на ту ж сторінку, що й в попередньому посиланні).

Там само. – С. 67.

Посилання на літературу, видану з використання латинської абетки робляться аналогічно. Наприклад:

Wyczański A. Polska – Rzeczą Pospolitą szlachecką. 1454-1764. – Warszawa, 1965. – S. 47.

Якщо наступне посилання на ту ж книгу, то замість „Там само” пишемо латинський варіант:

Ibid. – S. 79. (слов’янськими мовами частіше – S.).

Ibid. – P. 89.

Якщо наступне посилання належить тому ж автору, що й попереднє, то замість українського „Його ж” чи „Її ж”, використовується латинський „*Idem*”.

VI. Оформлення переліку використаних джерел і літератури.

Перелік має таку структуру: неопубліковані джерела, опубліковані джерела, перелік літератури, опублікованої з використанням кириличної абетки (українською, російською, білоруською і болгарською мовами), перелік літератури, опублікований з використанням латинської абетки. У тексті ці частини переліку не мають заголовків, а відділяються один від одного інтервалом розміром в один рядок. Перелічені джерела і література нумеруються.

Неопубліковані джерела розміщуються за абеткою за назвами сховищ (архівів, відділів рукописів тощо). „В середині” кожного сховища – за порядковими номерами фондів, описів і справ.

Опубліковані джерела розміщуються в переліку за абеткою.

Перелік літератури також будується за абеткою: за прізвищами авторів і назвами робіт без автора. Якщо використані роботи одного автора – за назвами робіт цього ж автора. У перелік включаються не лише роботи, на які в роботі є посилання, але й ті, що вивчались, але не згадані в тексті.

У кожній позиції переліку обов'язково вказується видавництво і загальна кількість сторінок використаної книги або номери сторінок, які займає у журналі чи збірнику використана вами стаття.

Приклади бібліографічного опису книг:

Книги одного автора:

Иванов Н. А. Всеобщая история: курс лекций / Н. А. Иванов. – М. : Вост. лит., 2005. – 229 с.

Галкин И. С. Записки ректора Московского университета: воспоминания / И. С. Галкин; вступ. ст. В. И. Тропина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 206 с.

Нуждин О. И. История международных отношений в средние века : учеб. пособие / О. И. Нуждин; Урал. ун-т. – Екатеринбург, 2000. – 84 с.

Книги двох авторів:

Калугин В. К. Романовы. Триста лет на российском престоле / В. Калугин, Ю. Воронякин. – СПб. : Культ-Информ-Пресс, 2005. – 605 с.

Книги трьох авторів

Грызлов В. И. Турбо Паскаль 7.0 : самоучитель / В. И. Грызлов, Т. П. Грызлова, Л. Я. Гринглаз. – 4-е изд., испр. – М. : ДМК «Пресс», 2005. – 416 с.

Книги чотирьох і більше авторів описуються за назвою.

Книги, описані за назвою:

Монашество и монастыри, XI – XX вв. : ист. очерки / Я. Н. Щапов [и др.]; отв. ред. Н. В. Синицина. – М. : Наука, 2005. – 344 с.

История и культура Отечества : учеб. пособие / В. В. Гуляева [и др.]; под ред. В. В. Гуляевой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Трикта: Акад. Проект, 2005. – 749 с.

Документ. Архив. История. Современность : сб. науч. тр. Вып. 4 / гл. ред. А. В. Черноухов. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2004. – 380 с.

Окремий том з багатотомного видання:

Биркин К. Временщики и фаворитки : в 3 кн. Кн. 3 / Кондратий Биркин. – М. : Geleos, 2004. – 317 с.

Верецагин Г. Е. Собрание сочинений : в 6 т. Т. 3 : Этнографические очерки / Г. Е. Верецагин; Урал. отд-ние РАН. – Ижевск, 2000. – 251 с.

Карамзин Н. М. История государства Российского : в 12 т. Т. 7 / Н. М. Карамзин. – М. : Мир книги, 2003. – 399 с.

Приклади бібліографічного опису статей

Статті з журналів:

Тихонов В. И. Принципы архивного хранения электронных документов / В. И. Тихонов // Вестник архивиста. - 2004. – № 3/4. – С. 216-232.

Данилов В. П. Организованный голод. К 70-летию общекрестьянской трагедии / В. П. Данилов, И. Е. Зеленин // Отечественная история. – 2004. - № 5. – С. 97-111.

Черешнев В. А. Территория науки : интервью с академиком РАН В. А. Черешневым / В. А. Черешнев; беседу вела В. Е. Чемезова // Известия Уральского государственного университета. – 2003. – № 25 : Проблемы образования, науки и культуры. – Вып. 13. – С. 5–11.

Последний год жизни Сергея Юльевича Витте. По дневникам наружного наблюдения. 1914 – 1915 гг. / публ. З. И. Перегудовой // Исторический архив. – 2004. - № 5. – С. 27-70.

Статті із збірників:

Белобородов С. А. В. Н. Татищев как заказчик литературы для Екатеринбургского духовенства и горно-заводских школ (1735 г.) / С. А. Белобородов, А. М. Сафронова // Документ. Архив. История. Современность. – Екатеринбург, 2004. – Вып. 4. – С. 100-118.

Бугров Д. В. Российские интересы на Балканах в интерпретации отечественной социокультурной утопии конца XVIII – начала XX в. / Д. В. Бугров // Россия – Крым – Балканы: Диалог культур : науч. докл. междунар. конф. – Екатеринбург, 2004. – С. 294-304.

Статті з енциклопедій

Парижская коммуна // БСЭ. - 3-е изд. - М., 1975. - Т. 15. - С. 205-207.

Дорошенко В. В. Ливонские хроники / В. В. Дорошенко // Сов. ист. энциклопедия. - М., 1965. - Т. 8. - С. 666.

Вандейские войны // Энциклопедический словарь / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. - СПб., 1891. - Т. 5. - С. 486-487.

Зайцев Г. Б. Камнерезное искусство / Г. Б. Зайцев // Уральская историческая энциклопедия. – Екатеринбург, 2000. – С. 254.

Статті з газет:

О присуждении премий Правительства Российской Федерации 2004 года в области науки и техники : Постановление Правительства Рос. Федерации [от 5 марта 2005 г. № 366] // Поиск. – 2005. – 18 марта. – С. 6-7.

Бакланов Г. Я. Жизнь мне подарили дважды : [рассказ писателя] / Григорий Бакланов; записал А. Стародубец // Труд. – 2005. – 25 марта. – С. 6.

Александрова М. Экскурсия в чугунный зоопарк / М. Александрова // Уральский рабочий. – 2003. – 8 апр.

Рецензії:

Саймонс В. [Рецензия] / Саймонс В. // Известия вузов. Правоведение. – 2004. – № 2. – С. 233-236. – Рец. на кн.: Международное коммерческое право: учеб. / под ред. В. Ф. Попондопуло. – М. : ОМЕГА-Л, 2004. – 500 с.

Автореферати дисертацій:

Иванов М. О. Металлургическая промышленность Урала в первой половине XVIII в. : автореф. дис. ... канд. ист. наук / М. О. Иванов. - СПб., 1995. – 17 с.

Як видно з наведених прикладів, якщо в курсовій використовується стаття з журналу чи збірника, то в перелік вноситься вона, а не журнал чи збірник.

У переліку використаних джерел і літератури не допускається скорочень, які використовуються в посиланнях.

Ресурси локального доступу:

Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля [Электрон. ресурс] : подгот. по 2-му печ. изд. 1880 – 1882 гг. – Электрон. дан. – М. : АСТ [и др.], 1998. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Древнерусская культура: литература и искусство [Электрон. ресурс]. – М. : ДиректМедиа Паблишинг, 2004. - 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Ресурси віддаленого доступу:

Исследовано в России [Электрон. ресурс] : многопредмет. науч. журн. / Моск. физ.-техн. ин-т. – Электрон. журн. – Долгопрудный : МФТИ, 1998 . Режим доступа : <http://zhurnal.mipt.rssi.ru>. Доступен также на дискетах.

Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли [Электрон. ресурс]. Режим доступа: <http://www.cnews.ru/speedofthought/index2.shtml>

Тема 1. Суспільний лад у стародавніх германців (за творами Цезаря і Тацита)

Запропонований план

1. Господарство стародавніх германців в I ст. до н.е. – I ст. н.е.
2. Еволюція давньогерманської громади від Цезаря до Тацита.
3. Соціальна структура давньогерманського суспільства. Майнова й соціальна диференціація.
4. Організація управління у стародавніх германців.

Джерела

Древние германцы : сборник документов / сост. Б. Н. Граков и др. – М. : Соцэкгиз, 1937. – 222 с.

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів / упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – 656 с.

Практикум по истории средних веков: Пособие для студентов-заочников 2-го курса ист. фак. пед. ин-тов: В 2 вып. / Сост. М. Л. Абрамсон, С. А. Сливко, М. М. Фрейденберг. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1988. – Вып 1. – 187 с.

Тацит Корнелий. Сочинения. В 2 т. / Отв. ред. С.Л. Утченко. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Наука. 1993. – (Литературные памятники). – Т. 1: Анналы. Малые произведения. [Изд. подгот. А.С. Бобович и др.]. – 444 с.

Хрестоматія по історії середніх віків. В 3-х т. [Для ун-тов і пед. ін-тов]. / Под ред. [и с введ.] С.Д. Сказкина. – М. : Соцэкгиз, 1961. – Т. 1: Раннее средневековье. – 688 с.

Цезарь, Гай Юлий. Записки Юлия Цезаря и его продолжателей о галльской войне, о гражданской войне, об александрийской войне, об африканской войне. Гай Саллюстий Крисп. Сочинения / Отв. ред. Ф. А. Петровский, Е. М. Штаерман ; пер., ст. и коммент. В. О. Горенштейна, М. М. Покровского. – М. : АСТ : Ладомир, 1999. – 750 с.

Література

Грацианский Н. П. К вопросу об аграрных отношениях древних германцев времени Цезаря / Н. П. Грацианский // Грацианский Н. П. Из социально-экономической истории западноевропейского Средневековья. – М.: Просвещение, 1960. – С. 21-89.

Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе / А. Я. Гуревич. – М. : Высш. шк., 1970. – 224 с.

Гуревич А. Я. О генезисе феодального государства / А. Я. Гуревич // Вестник древней истории. – 1990. – № 1. – С. 3-16.

Жумагулов К. Т. Аграрный строй древних германцев в трактовке археологов ФРГ / К. Т. Жумагулов // Средние века. – М., 1987. – Вып. 50. – С. 24-39.

Гуревич А.Я. Аграрный строй варваров // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1:

Формирование феодально-зависимого крестьянства / [З.В. Удальцова, Ю.Л. Бессмертный, А.Я. Шевеленко и др.]. – М. : Наука, 1985. – С. 90-136

Кауфман С.А. Раннее германское Средневековье в свете археологии / С.А. Кауфман // Средние века. – М., 1962. – Вып. 22. – С. 208-233.

Корсунский А.Р. Образование раннефеодального государства в Западной Европе / А.Р. Корсунский. – М. : Изд-во МГУ, 1963. – 184 с.

Люблинская А. Д. Источниковедение истории Средних веков : учебное пособие для гос. ун-тов / А. Д. Люблинская. – Л. : ЛГУ, 1955. – 372 с.

Неусыхин А.И. Военные союзы германских племен около начала нашей эры // Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма: Избр. труды. [Вступит. статья Л.Т. Мильской и Ю.Л. Бессмертного]. – М.: Наука, 1974. – С. 390-412.

Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI–VIII вв. / А. И. Неусыхин. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – 420 с.

Неусыхин А.И. Дофеодальный период как переходная стадия развития от родоплеменного строя к раннефеодальному // Вопросы истории. – М., 1967. – С. 75-88.

Неусыхин А.И. Общественный строй древних германцев / Гос. публ. Ист. Б-ка. – М.: [б.в.], 2001. – 302 с.

Петрушевский Д.М. Очерки по истории средневекового общества и государства / Под общ. ред. М.А. Морозова; вступ. ст. Г.Е. Лебедевой, В.А. Якубского. – СПб.: ИЦ «Гуманитарная академия», 2003. – 448 с. (Серия «Studia classica»)

Серовайский Я. Д. Сообщения Цезаря об аграрном строе германцев в соотношении с данными новейших археологических исследований / Я. Д. Серовайский // Средние века. – М., 1999. – Вып. 60. – С. 5-36.

Тодд М. Древние германцы. Быт, религия, культура / М. Тодд; пер. с англ. Н. Чехонадской. – М.: Центрполиграф, 2005. – 224 с.

Херрманн Й. Общество у германских и славянских племен и народностей между Рейном и Одером в VI–XI вв. / Й. Херрманн // Вопросы истории. – М., 1987. – № 9. – С. 23-40.

Тема 2. Особливості процесу виникнення і розвитку держави у германців у IV-VI ст.

Запропонований план

1. Поняття „держави”, питання про ознаки держави в сучасній науці.
2. Організація управління у германських племен напередодні заснування ними варварських королівств.
3. Походження і характер королівської влади у германців.
4. Поняття „варварська держава” у сучасній історіографії, його внутрішні та зовнішні функції.

Джерела

Аммиан Марцеллин. Римская история / Пер. с лат. Ю. А. Кулаковского и А. И. Сонни. – СПб.: Алетейя, 1994. – 569 с. (Античная библиотека).

Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской.- СПб.: Алетейя, 2000. – 512 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Література

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: в 4 т. / Г. Дельбрюк. Т. 2. Германцы / Пер с нем., примеч. В.М. Авдиева. – М.: Наука, 2001. – 352 с. (Серия «Историческая библиотека»).

История государства и права зарубежных стран: в 2 т. : учебник для вузов. Часть 1: Древний мир и Средние века / Отв. ред. Н.А Крашенинникова, О.А. Жидков. – М.: НОРМА, 2008. – 720 с.

Корсунский А. Р. Образование раннефеодального государства в Западной Европе / А. Р. Корсунский. – М.: Изд-во Московского университета, 1963.- 184 с.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск / Л. Мюссе; пер. с фр. А.П. Саниной. – СПб.: Евразия, 2006. – 399 , [17] с. – (Историческая библиотека).

Неусыхин А.И. Общественный строй древних германцев /Гос. публ. Ист. Б-ка. – М.: [б.в.], 2001. – 302 с.

Теория государства и права: курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. – М.: Юристъ, 2003. – 776 с.

Шульце Х. Краткая история Германии / Пер. с нем. – М.: Изд-во «Веси мир», 2004. – 256 с. – (Национальная история).

Тема 3. Готи до вторгнення у Західну Римську імперію (330-376 рр.)

Запропонований план

1. Королівська влада, дружина, правова спільнота.
2. Мова і повсякденне життя. Культ і релігія готів.
3. Вульфіла і початок навернення готів на християнство.
4. Вторгнення гуннів і смерть Ерманаріха.

Джерела

Аммиан Марцеллин. Римская история / Пер. с лат. Ю. А. Кулаковского и А. И. Сонни. – СПб.: Алетейя, 1994. – 569 с. (Античная библиотека).

Евнапий. Продолжение Истории Дексиппа // Вестник древней истории. – М., 1948. – № 3. – С. 272-275.

Зосим. Новая история // Вестник древней истории. – М., 1948. – № 4. – С. 274-288.

Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. – СПб.: Алетейя, 2000. – 512 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Эвнапий // Византийские историки: Дексипп, Эвнапий, Олимпиодор, Малх, Петр Патриций, Менандр, Кандид, Ноннос и Феофан Византиец / Подготовлено к изданию А.И. Цепковым. – Рязань: Александрия, 2003. – С. 68-69.

Література

Буданова В.П. «Государство Эрманариха» в античной и средневековой традиции / В.П. Буданова // Феномены истории: К 70-летию В.Л. Керова: Сб. ст. [Редкол. В.М. Козьменко (отв. ред.) и др.] – М.: Мир Отечества, 1996. – С. 31-45.

Буданова В.П. Готы в эпоху Великого переселения народов / В.П. Буданова; 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Алетейя, 1999. – 320 с. – (Византийская библиотека. Исследования).

Буданова В.П. Контакты готов с племенами *barbaricum solum* и ранневизантийской империей / В.П. Буданова // Византийская цивилизация в освещении российских ученых, 1947-1991; [сост. П.И. Жаворонков, Г.Г. Литаврин]. – М.: Ладомир, 1999. – С. 84-95.

Войтович Л. Готи на території України: результати досліджень на початок ХХІ століття /Л. Войтович //Археологічні дослідження Львівського університету. – 2008. 0 Вип. 11. – С. 35-64. www.nbu.gov.ua

Вольфрам Х. Готы. От истоков до середины VI века / Х. Вольфрам; пер. с нем. Б.П. Миловидов, М.Ю. Некрасов; под ред. М.Б. Щукина. – СПб: Ювента, 2003. – 654 с.

Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: в 4 т. / Г. Дельбрюк. Т.2. Германцы / Пер с нем., примеч. В.М. Авдиева. – М.: Наука, 2001. – 352 с. (Серия «Историческая библиотека»).

Ермолаева И.Е. Римская империя и федераты IV в. // Новый исторический вестник. – М., 2001. – № 2 (4)
http://www.nivestnik.ru/2001_2/3.shtml

Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск / Л. Мюссе; пер. с фр. А.П. Саниной. – СПб.: Евразия, 2006. – 399 , [17] с. – (Историческая библиотека).

Тодд М. Древние германцы. Быт, религия, культура /М. Тодд; пер. с англ. Н. Чехонадской. – М.: Центрполиграф, 2005. – 224 с.

Щукин М.Б. Готский путь (готы, Рим и черняховская культура). – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 592 с.

Тема 4. Вестготы в Римській імперії (376-418 рр.)

Запропонований план

1. Вторгнення готів у Римську імперію та їхнє розселення у Фракії.
2. Балканські походи 395-401 рр.
3. Проголошення Аларіха королем. Італійські війни Аларіха.
4. Атаульф і рух готів на захід. Готи „на римській службі”.

Джерела

Аммиан Марцеллин. Римская история / Пер. с лат. Ю. А. Кулаковского и А. И. Сонни. – СПб.: Алетейя, 1994. – (Античная библиотека).

Евнапий. Продолжение Истории Дексиппа // Вестник древней истории. – М., 1948. – № 3. – С. 272-275.

Зосим. Новая история // Вестник древней истории. – М., 1948. – № 4. – С. 274-288.

Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. – СПб.: Алетейя, 2000. – 512 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Павел Орозий, еп. История против язычников [Текст]. Кн. I-III / Пер. с лат., коммент. В.М. Тюленев. – М.: Алетейя, 2001. – 384 с.- (Византийская библиотека. Источники).

Павел Орозий, еп. История против язычников [Текст]. Кн. IV-V / Пер. с лат., коммент. В.М. Тюленев. – М.: Алетейя, 2002. – 304 с.- (Византийская библиотека. Источники).

Прокопий Кесарийский. Война с готами. О постройках / Пер. С.П. Кондратьев. – М.: Арктос – Вика-прес, 1996. – 515 с.

Эвнапий // Византийские историки: Дексипп, Эвнапий, Олимпиодор, Малх, Петр Патриций, Менандр, Кандид, Ноннос и Феофан Византиец / Подготовлено к изданию А.И. Цепковым. – Рязань: Александрия, 2003. – С. 68-69.

Література

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов / В.П. Буданова. – М.: Наука, 2000. – 540 с.

Буданова В.П. Готы в эпоху Великого переселения народов / В.П. Буданова; 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Алетейя, 1999. – 320 с. – (Византийская библиотека. Исследования).

Вольфрам Х. Готы. От истоков до середины VI века / Х. Вольфрам; пер. с нем. Б.П. Миловидов, М.Ю. Некрасов; под ред. М.Б. Щукина. – СПб: Ювента, 2003. – 654 с.

Каждан А.П. Восточная империя и «варвары» в IV-V вв. / А.П. Каждан Г.Г. Литаврин // Каждан А.П. Очерки истории Византии и южных славян / А.П. Каждан, Г.Г. Литаврин. Изд. 2-е, испр. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 7-20.

Колосовская Ю.К. Некоторые вопросы истории взаимоотношений Римской империи с варварским миром / Ю.К. Колосовская // Вестник древней истории. – 1996. – № 2. – С. 146-166.

Коротелин В.А. Договорные отношения Позднеримской империи с варварами // Вопросы истории. – 2006. - № 8.

Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск / Л. Мюссе; пер. с фр. А.П. Саниной. – СПб.: Евразия, 2006. – 399 , [17] с. – (Историческая библиотека).

Щукин М.Б. Готский путь (готы, Рим и черняховская культура). – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 592 с.

Тема 5. Вестготське королівство в Південній Галлії та Іспанії.

Запропонований план

1. Зовнішня політика Евріха (466-484) і Аларіха II (484-507).
2. Законодавство і церковна політика Евріха і Аларіха II.
3. Король і королівська влада. Придворне життя.
4. Етнічний і соціальний склад Тулузького королівства.

Джерела

Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. – СПб.: Алетея, 2000. – 512 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Прокопий Кесарийский. Война с готами. О постройках / Пер. С.П. Кондратьев. – М.: Арктос – Вика-прес, 1996. – 515 с.

Література

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Вольфрам Х. Готы. От истоков до середины VI века / Х. Вольфрам; пер. с нем. Б.П. Миловидов, М.Ю. Некрасов; под ред. М.Б. Щукина. – СПб: Ювента, 2003. – 654 с.

Корсунский А.Р. Готская Испания (Очерки социально-экономической и политической истории) / А.Р. Корсунский. – М.: Изд-во МГУ, 1969. – 326 с.

Корсунский А.Р. Об условиях поселения вестготов в Южной Галлии и Испании / А.Р. Корсунский // Средние века. – М., 1964. – Вып. 25. – С. 21-34.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Котельникова Л.А. Юго-Западная Европа в V-X вв. /Л.А. Котельникова // История Европы. Т.2: Средневековая Европа /Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 65-84.

Томпсон Э.А. Римляне и варвары. Падение Западной империи / Э.А. Томпсон. – М.: Издательский Дом «Ювента», 2003. – 288 с.

Удальцова З.В. Прокопий Кесарийский и его «История войн с готами» / З.В. Удальцова // Прокопий из Кесарии. Война с готами. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1950. – С. 3-60.

Щукин М.Б. Готский путь (готы, Рим и черняховская культура). – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 592 с.

Тема 6. Франкське королівство Меровінгів (486-687 рр.)

Запропонований план

1. Завоювання франками Галлії. Політична й адміністративна організація королівства франків за Хлодвіга (481-511 рр.).
2. Прийняття християнства франками.
3. Законодавство. Франкське суспільство за „Салічною правдою”.
4. Дроблення франкської держави за наступників Хлодвіга.

Джерела

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – С. – 37-164.

Салическая правда [Текст] / Пер. проф. Н.П. Грацианского. Под ред. [с введ. и коммент.] проф. В.Ф. Семенова. - М.: Образцовая тип. Им. Жданова, 1950. – 168 с.

Турский Григорий. История франков [Текст] / пер. с лат., коммент., науч. ст.: В.Д. Савукова. – М.: Наука, 1987. – 465 с. (Серия «Литературные памятники»).

Эдикт Хильперика // Практикум по истории средних веков /Сост. М.Л. Абрамсон, С.А. Сливко, М.М. Фрейденберг. – М.: Наука, 1967. – С. 51.

Література

Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) / В. Ададуров. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Бессмертный Ю.Л. Формирование феодально-зависимого крестьянства на территории Северной Франции (VI-X вв.) /Ю.Л. Бессмертный // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1: Формирование феодально-зависимого крестьянства / [З.В. Удальцова, Ю.Л. Бессмертный, А.Я. Шевеленко и др.]. – М. : Наука, 1985. – С. 216-244.

Бессмертный Ю.Л. Франкское государство / Ю.Л. Бессмертный // История Европы. Т.2: Средневековая Европа /Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 112-125.

Данилова Г.М. Возникновение феодальных отношений у франков VI-VII вв. / Г.М. Данилова. – Петрозаводск: Гос. изд-во Карельской АССР, 1959. – 259 с.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. - М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Лебек С. Происхождение франков. V-IX века / Стефан Лебек; Пер. с фр. В.А. Павлова. – Т. 1. – М.: Скарабей, 1993. – 347 с. – (Новая история средневековой Франции. Т. 1).

Мажуга В.И. Королевская власть и церковь во франкском государстве / В.И. Мажуга // Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI-XVII вв.) / Под ред. В.И. Рутенбурга и И.П. Медведева. – Л.: Наука, 1990. – С. 46-70.

Малов В.Н. Меровинги // Вопросы истории. – 2000. – № 4/5. – С. 150-157.

Мильская Л.Т. Аллод в системе феодального землевладения / Л.Т. Мильская // Средние века. – М., 1987. – Вып. 50. – С. 173-184.

Неусыхин А.И. Собственность и свобода в варварских Пrawdax. (Очерки эволюции варварских обществ на территории Западной Европы в V-VIII вв.) // Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма: Избр. Труды. – М.: Наука, 1974. – С. 33-210.

Савукова В.Д. Григорий Турский и его сочинение // Турский Григорий. История франков [Текст] / пер. с лат., коммент., науч. ст.: В.Д. Савукова. – М.: Наука, 1987. – 465 с. (Серия «Литературные памятники»). – С. 321-350.

Серовайский Я.Д. О понятии terra salica в Салической правде // Средние века. – М., 2002 – Вып. 63. – С. 11-42.

Тема 7. Григорій Турський – історик франкської держави Меровінгів

Запропонований план

1. Соціально-політична позиція Григорія Турського.
2. Місце християнства в історичній концепції Григорія Турського.
3. Григорій Турський – історик перших королів з династії Меровінгів.

Джерела

Григорий Турский. История франков [Текст] / пер. с лат., коммент., науч. ст.: В.Д. Савукова. – М.: Наука, 1987. – 465 с. (Серия «Литературные памятники»).

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – С.89-164.

Література

Арзаканян М.Ц. История Франции / М.Ц. Арзаканян, А.В. Ревякин, П.Ю. Уваров. – 2-е изд. – М. : Дрофа, 2005. – 474 с.

Вайнштейн О.Л. Историография средних веков : В связи с развитием ист.

мысли от начала Сред. веков до наших дней : учебник для ист. фак. гос. ун-тов и пед. ин-тов / Ин-т истории АН СССР. – М. ; Л. : Соцэкиздат, 1940. – 372 с.

Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография / О.Л. Вайнштейн. – М.-Л. : Наука, 1964. – 483 с.

История Франции : в 3 т. / Ред.: А.З. Манфред (отв. ред.) [и др.] – М.: Наука, 1972. – Т. 1 [Авт. Ю.Л. Бессмертный, А.Д. Люблинская, С.Д. Сказкин и др.] . – 359 с.

Корсунский А.Р. Образование раннефеодального государства в Западной Европе / А.Р. Корсунский. – М. : Изд-во МГУ, 1963. – 186 с.

Корсунский А.Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 255 с.

Косминский Е.А. Историография Средних веков V в. – середина XIX в. : лекции / Е.А. Косминский ; под ред. С.Д. Сказкина. – М. : Изд-во МГУ, 1963. – 430 с.

Лебек С. Происхождение франков. V-IX века / Стефан Лебек; Пер. с фр. В.А. Павлова. – Т. 1. – М.: Скарabei, 1993. – 347 с. – (Новая история средневековой Франции. Т. 1).

Люблинская А.Д. Источниковедение истории Средних веков / А.Д. Люблинская. – Л. : ЛГУ, 1955. – 372 с.

Савукова В.Д. Григорий Турский и его сочинение / В.Д. Савукова // Григорий Турский. История франков. – М., 1987. – С. 398–457.

Сидоров А.И. Отзвук настоящего: историческая мысль в эпоху каролингского возрождения / А.И. Сидоров. – СПб. : Гуманитар. акад., 2006. – 349 с.

Тема 8. Остготське королівство в Італії (488-552 рр.)

Запропонований план

1. Борьба Теодориха за Италию (488-493). Розселення остготів в Італії.
2. Політична й адміністративна організація. Законодавство. Культура остготської Італії.
3. Поліетнічність і соціальний склад населення.
4. Ведення війни і озброєння остготського війська.

Джерела

Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. – СПб.: Алетейя, 2000. – 512 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Прокопий Кесарийский. Война с готами. О постройках / Пер. С.П. Кондратьев. – М.: Арктос – Вика-прес, 1996. – 515 с.

Література

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Вольфрам Х. Готы. От истоков до середины VI века / Х. Вольфрам; пер. с нем. Б.П. Миловидов, М.Ю. Некрасов; под ред. М.Б. Щукина. – СПб: Ювента, 2003. – 654 с.

История Италии. В 3-х т. / Под ред. С.Д. Сказкина (отв. ред.), Л.А. Котельниково, В.И. Рутенбурга. – М.: Наука, 1970. – Т.1. [Авт.: С.Д. Сказкин, К.Ф. Мизиано, С.И. Дорофеев и др.]. – 579 с.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. - М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Петрушевский Д.М. Очерки из истории средневекового общества и государства / Д.М. Петрушевский. – М.: Издат. дом «Книжная находка», 2003. – 512 с.

Пиков Г.Г. «Остготское возрождение» и формирование идеи «нового Рима» // Пиков Г.Г. Из истории европейской культуры: учебн. пособие /Новосибирский государственный университет. – Новосибирск, 2002. <http://gkaf.narod.ru/pikov/07.html>.

Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий /Георг Пфальшифтер; пер. с нем. Певчева В.А. – СПб.: Евразия, 2004. – 272 с.

Тарле Е.В. История Италии в средние века / Е.В. Тарле. – 2-е изд., стер. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 198 с. (Академия фундаментальных исследований: история).

Томпсон Э.А. Римляне и варвары. Падение Западной империи / Э.А. Томпсон. – М.: Издательский Дом «Ювента», 2003. – 288 с.

Удальцова З.В. Прокопий Кесарийский и его «История войн с готами» / З.В. Удальцова // Прокопий из Кесарии. Война с готами. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1950. – С. 3-60.

Уколова В.И. Культура остготской Италии / В.И. Уколова // Средние века. – М.: Наука, 1983. – Вып. 46. – С. 3-27.

Уколова В.И. Флавий Кассиодор /В.И. Уколова // Вопросы истории. – М., 1982. – № 2. – С. 185-189.

Уколова В.И. «Последний римлянин» Боэций /В.И. Уколова; отв. ред. З.В. Удальцова. – М.: Наука, 1987. – 160 с.

Шкаренков П.П. Королевская власть в Остготской Италии по “Variae” Кассиодора. Миф, образ, реальность. – М.: РГГУ, 2003. – 104 с.

Шкаренков П.П. Римская империя в «эпоху упадка»: между мифом и реальностью /П.П. Шкаренков // Новый исторический вестник. – М., 2004. – № 2 (11) http://www.nivestnik.ru/2004_2/03.shtml

Шкаренков П.П. Римская традиция образа идеального правителя в остготской Италии /П.П. Шкаренков // Вестник древней истории – М., 2008. – № 4. – С. 157-172.

Шкаренков П.П. Римский сенат и сенаторская аристократия в остготской Италии / П.П. Шкаренков // Новый исторический вестник. – М., 2001. – № 2 (4) http://www.nivestnik.ru/2001_2/4.shtml

Шкаренков П.П. Translatio imperii: Флавий Кассиодор и римская традиция в остготской Италии // Новый исторический вестник. – М., 2005. – № 2 (13) http://www.nivestnik.ru/2005_2/1.shtml

Щукин М.Б. Готский путь (готы, Рим и черняховская культура). – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 592 с.

Тема 9. Теодоріх Великий: король готів та італіків.

Запропонований план

1. Теодоріх на службі у Візантії.
2. Королівська влада Теодоріха: державно-правовий аналіз.
3. Політика Теодоріха щодо племен і забезпечення безпеки Італії.
4. Римська політика Теодоріха. Теодоріх Великий в легендах і переказах.

Джерела

Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. – СПб.: Алетейя, 2000. – 512 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Эдикт короля Теодориха Остготского // Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: Древний мир и Средние века. В 2-х томах. Т. 1 / Отв. ред. Н.А. Крашенинникова. – М.: Норма, 2009. – С. 453-460.

Литература

Вольфрам Х. Готы. От истоков до середины VI века / Х. Вольфрам; пер. с нем. Б.П. Миловидов, М.Ю. Некрасов; под ред. М.Б. Щукина. – СПб.: Ювента, 2003. – 654 с.

Дворецкая И.А. Возникновение раннефеодального государства в Северной Италии VI-VIII веков: спецкурс / Под ред. Г.А. Кошеленко. – М.: МГПИ, 1982. – 89 с.

Дворецкая И.А. Западная Европа V-IX вв. Раннее средневековье: учеб. Пособие / науч. ред. А.Г. Кузьмин; Моск. пед. гос. ун-т им. В.И. Ленина. – М.: Прометей, 1990. – 322 с.

Дворецкая И.А. Организация управления в Остготском королевстве / И.А. Дворецкая // Византийский временник. – М., 1962. – Т. XXI. – С. 3-28.

Дворецкая И.А. Эдикт Теодориха как источник по социально- политической истории раннего средневековья // Проблемы экономического и политического развития стран Европы (Уч. зап. МГПИ им. Ленина, № 217). – М., 1964.

История Италии: в трёх томах / под ред. С.Д. Сказкина (отв. ред.), Л.А. Котельниково, В.И. Рутенбурга. Т.1. [Авт.: С.Д. Сказкин, К.Ф. Мизиано, С.И. Дорофеев]. – М.: Наука, 1970. – 579 с.

Корсунский А.Р. К дискуссии об «Эдикте Теодориха» /А.Р. Корсунский // Западная Европа в средние века. Экономика, политика, культура: сб. ст. [К 80-летию С.Д. Сказкина. Ред. кол. .В. Удальцова (отв. ред.) и др.]. – М.: Наука, 1972. – С. 16-28.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. - М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий /Георг Пфальшифтер; пер. с нем. Певчева В.А. – СПб.: Евразия, 2004. – 272 с.

Удальцова З.В. Италия и Византия в VI веке / З.В. Удальцова. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – 542 с.

Удальцова З.В. Прокопий Кесарийский и его «История войн с готами» / З.В. Удальцова // Прокопий из Кесарии. Война с готами. – М.: Изд-во АН СССР, 1950. – С. 3-60.

Уколова В.И. Флавий Кассиодор /В.И. Уколова // Вопросы истории. – М., 1982. – № 2. – С. 185-189.

Уколова В.И. «Последний римлянин» Боэций. – М., 1987. – 160 с.

Щукин М.Б. Готский путь (готы, Рим и черняховская культура). – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 592 с.

Тема 10. Лангобардське королівство (568-773 рр.)

Запропонований план

1. Заснування держави лангобардів.
2. Законодавство.
3. Лангобардське суспільство.
4. Союз папства і франків проти лангобардів.

Джерела

Павел Диякон. История лангобардов /пер. с лат. – СПб.: Азбука-классика, 2008. – 320 с.

Из «Истории лангобардов» [Павла Диякона] /Пер. с лат. Т.И. Кузнецовой //Памятники средневековой латинской литературы. – М.: Наука, 2006. – С.75-86.

Шервуд Е.А. Законы лангобардов : Обычное право древнегерман. племени / отв. ред. М.В. Крюков ; РАН. Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая. – М. : Наука, 1992. – 283 с.

Література

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Дворецкая И.А. Возникновение раннефеодального государства в Северной Италии VI-VIII веков: спецкурс / Под ред. Г.А. Кошеленко. – М.: МГПИ, 1982. – 89 с.

Дворецкая И.А. К вопросу о королевской власти у лангобардов в VII-VIII вв. // Из истории западноевропейского средневековья: сб. ст. [Ред. коллегия: В.Ф. Семенов (отв. ред.) и др.] – М.: МГПИ, 1972. – С.

Дворецкая И.А. О социально-политических противоречиях в лангобардском обществе // Средние века. – М.: Наука, 1977. – Вып. 41. – С. 78-99.

Дворецкая И.А. Право и развитие государственности в лангобардской Италии (VII-VIII) /И.А. Дворецкая // Из истории социально-этнических и политико-правовых идей: Межвуз. сб. науч. тр. / Саратов. гос. пед. ин-т им. К.И. Федина; [редкол.: Р.А. Стручалина и др.] – Саратов: СГПИ, 1990. – С. 64-83.

Дворецкая И.А. Формирование политической идеологии в раннефеодальной Италии VII-VIII вв. – Учебное пособие /И.А. Дворецкая И.А. – М.: МГПИ им. В.И. Ленина, 1984. – 101 с.

История Италии: в трёх томах / под ред. С.Д. Сказкина (отв. ред.), Л.А. Котельниково, В.И. Рутенбурга. Т.1. [Авт.: С.Д. Сказкин, К.Ф. Мизиано, С.И. Дорофеев]. – М.: Наука, 1970. – 579 с.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. - М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Котельникова Л.А. Юго-Западная Европа в V-X вв. /Л.А. Котельникова // История Европы. Т.2: Средневековая Европа /Ред. кол.: Е.В.

Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 65-84.

Уоллес_Хедрил Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье 400-1000 / Дж.-М Уоллес_Хедрил; Пер. с англ. А.П. Санина. – СПб.: Евразия. – 224 с.

Тема 11. Соціально-економічні відносини в Італії за остготів і лангобардів

Запропонований план

1. Пережитки родового ладу в остготів і лангобардів у VI-VIII ст.
2. Община в Італії в VI-VIII ст.
3. Суспільний устрій Остготського королівства.
4. Соціальне розшарування в Лангобардському королівстві у VII-VIII ст.

Джерела

Иордан. О происхождении и деяниях гетов. «Getica» / Иордан ; АН СССР. Ин-т истории. Ин-т славяноведения. Памятники средневековой истории народов Центр. и Восточ. Европы ; авт. предислов., пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. – М. : Изд. вост. лит, 1960. – 436 с.

Корсунский А.Р. Возникновение феодальных отношений в Западной Европе / А.Р. Корсунский. – М. : Изд-во МГУ, 1973. – С. 54–64.

Павел Диакон. Из истории лангобардов / Павел Диакон // Памятники средневековой латинской литературы IV–IX вв. – М. : Наука, 1970. – С. 243–256.

Павел Диакон. Из истории лангобардов / Павел Диакон // Памятники средневековой латинской литературы IV–IX вв. – М. : Наука, 1970. – С. 243–256.

Павел Диакон. История лангобардов /Пер. с лат. – СПб.: Азбука-классика, 2008. – 317 с.

Прокопий из Кесарии. Война с готами / Прокопий из Кесарии. – М. : Б.и., 1950. – 516 с.

Хрестоматия по истории средних веков. В 3-х т. [Для ун-тов и пед. ин-тов]. / Под ред. [и с введ.] С.Д. Сказкина. – М. : Соцэкгиз, 1961. – Т. 1: Раннее средневековье. – 688 с.

Шервуд Е.А. Законы лангобардов : Обычное право древнегерман. Племена: (К раннему этногенезу итальянцев) / РАН. Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая; отв. ред. М.В. Крюков. – М. : Наука, 1992. – 283 с.

Эдикт короля Теодориха // Проблемы экономического и политического развития стран Европы. – М., 1964. – С. 44–58.

Література

Дворецкая И.А. К вопросу о положении зависимого населения в Остготском королевстве / И.А. Дворецкая // Научные доклады высшей школы. Исторические науки. – 1959. – № 1. – С. 69–86.

Дворецкая И.А. Эдикт Теодориха как источник по социально-политической истории раннего Средневековья / И.А. Дворецкая // Проблемы экономического и политического развития стран Европы. – М., 1964. – С. 23–39.

Дворецкая И.А. Развитие церковного землевладения в Лангобардском королевстве / И.А. Дворецкая // Проблемы древней истории и Средних веков. – М., 1969. – С. 28–50.

Дворецкая И.А. Возникновение раннефеодального государства в Северной Италии VI–VIII веков: Спецкурс / И.А. Дворецкая. – М.: МГПИ им. В.И. Ленина, 1982. – 90 с.

Дворецкая И.А. Западная Европа V–IX вв. Раннее средневековье: учеб. Пособие / науч. ред. А.Г. Кузьмин; Моск. пед. гос. ун-т им. В.И. Ленина. – М.: Прометей, 1990. – 322 с.

История Италии. В 3-х т. / Под ред. С.Д. Сказкина (отв. ред.), Л.А. Котельникова, В.И. Рутенбурга. – М.: Наука, 1970. – Т.1. [Авт.: С.Д. Сказкин, К.Ф. Мизиано, С.И. Дорофеев и др.]. – 579 с.

Корсунский А.Р. К дискуссии об эдикте Теодориха / А.Р. Корсунский // Европа в средние века: экономика, политика, культура. [К 80-летию акад. С.Д. Сказкина. Ред. коллегия: З.В. Удальцова (отв. ред) и др.]. – М.: Наука, 1972. – С. 83–104.

Котельникова Л.А. Юго-Западная Европа в V–X вв. /Л.А. Котельникова // История Европы. Т.2: Средневековая Европа /Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 65-84.

Луццато Дж. Экономическая история Италии / Дж. Луццато. – М.: Изд-во иностр. лит., 1954. – 456 с.

Удальцова З.В. Италия и Византия в VI веке / З.В. Удальцова. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – 542 с.

Тема 12. Варварське королівство: його характер і соціальна суть.

Запропонований план

1. Германські та пізньоримські засади у варварських королівствах V–VI ст. Зовнішня експансія королівств.
2. Набуття законного статусу варварськими королівствами. Взаємовідносини варварських держав і церкви.
3. Спільні риси політичної та адміністративної організації варварських держав.
4. Загальна характеристика германського суспільства на початку VI ст.

Література

Альфан Л. Варвары. От Великого переселения народов до тюркских завоеваний XI века / Л. Альфан; науч. ред. А.Ю. Карачинский; пер. с франц. М. Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2003. – 416 с.

Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов / В.П. Буданова. – М.: Наука, 2000. – 540 с.

Васютин С.А. Основные этапы трансформации политических структур «дофеодальных варварских обществ» в эпоху Великого переселения народов и раннее Средневековье // Средние века: исследования по истории Средневековья и раннего Нового времени. Вып. 68 (4) / [отв. ред. П.Б. Уваров]. – М.: Наука, 2007. – с. 34-65.

Глебов А.Г. К проблеме формирования органов публичной власти у англо-саксов в VI-IX вв.: королевский совет (1) // Средние века. – М., 2001. – Вып. 62. – С. 3-11.

Глебов А.Г. К проблеме формирования органов публичной власти у англо-саксов в VI-IX вв.: королевский совет (2) // Средние века. – М., 2002. – Вып. 63. – С. 4-10.

Глебов А.Г. О некоторых особенностях раннесредневековой государственности в Западной Европе // Власть, общество, индивид в средневековой Европе / отв. ред. Н.А. Хачатурян; сост. О.С. Воскобойников; Ин-т всеобщ. истории РАН; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Наука, 2008. – С. 11-19.

Карсавин Л.П. Культура средних веков / Л.П. Карсавин. – К.: Символ & AirLand, 1995. – 208 с.

Кёнигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400-1500 годы / Пер. с англ.; предисл. Д.Э. Харитоновича. – М.: Изд-во «Весь мир», 2001. – 384 с. – (Тема).

Колесницкий Н.Ф. О некоторых чертах раннефеодального государства // Социально-экономические проблемы истории Древнего мира и Средних веков: Сб. ст. [Ред. коллегия: Н.Ф. Колесницкий (отв. ред.) и Е.А. Черкасова]. – М.: [б.и.], 1974. – С. 62-78.

Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А.Р. Корсунский, Р. Гюнтер. - М.: Изд-во МГУ, 1984. – 258 с.

Корсунский А.Р. Образование раннефеодального государства в Западной Европе / А.Р. Корсунский. – М.: Изд-во МГУ, 1963. – 186 с.

Музалев А.В. От конунга-варвара к раннесредневековому государю: феномен Альфреда Великого в ряду историко-психологических мутаций идентичности правителя ранней эпохи // Вестник Томского государственного университета. История. – 2009. - № 2 (6). – С. 116-119. интернет

Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск / Л. Мюссе; пер. с фр. А.П. Саниной. – СПб.: Евразия, 2006. – 399 , [17] с. – (Историческая библиотека).

Петрушевский Д.М. Очерки из истории средневекового общества и государства / Д.М. Петрушевский. – М.: Издат. дом «Книжная находка», 2003. – 512 с.

Ронин В.К. Франки, вестготы, лангобарды в VI-VIII вв.: политические аспекты самосознания /В.К. Ронин // Одиссей. Человек в истории: Исследования по социальной истории и культуры. 1989. – М.: Наука, 1989. – С. 60-76.

Тема 13. Формування залежного селянства у франкському суспільстві в VII-IX ст.

Запропонований план

1. Соціальне розширення у франкському суспільстві в кінці VI – на початку VII ст.
2. Прекарій, комендація, патронат і бенефіції та їх роль у процесі феодального підданства селянства.
3. Імунітет як знаряддя позаекономічного примусу селянства.
4. Політика державної влади щодо селянства в епоху Каролінгів та її результати.

Джерела

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – С. 251-284.

Практикум по истории Средних веков. Часть 1 : Раннее западноевропейское Средневековье / под ред. Н.И. Девятайкиной, Н.П. Мананчиковой. – Воронеж, 1999. – С. 70–82.

Хрестоматия по истории средних веков. В 3-х т. [Для ун-тов и пед. ин-тов]. / Под ред. [и с введ.] С.Д. Сказкина. – М. : Соцэкгиз, 1961. – Т. 1: Раннее средневековье. – 688 с.

Література

Бессмертный Ю.Л. Формирование феодально-зависимого крестьянства на территории Северной Франции (VI-X вв.) /Ю.Л. Бессмертный // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1: Формирование феодально-зависимого крестьянства / [З.В. Удальцова, Ю.Л. Бессмертный, А.Я. Шевеленко и др.]. – М. : Наука, 1985. – С. 216-244.

Бессмертный Ю.Л. Франкское государство / Ю.Л. Бессмертный // История Европы. Т.2: Средневековая Европа / Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова (отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 112-125.

Грацианский Н.П. Traditiones Каролингской эпохи в освещении Допша / Н.П. Грацианский // Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западноевропейского средневековья: Сб. ст. [Вводная статья А.И. Неусыхина и А.И. Данилова, с. 3-48]. – М.: Изд-во АН СССР, 1960. – С. 26–43.

Грацианский Н.П. К критике «Capitulare de villis» / Н.П. Грацианский // Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западноевропейского средневековья: Сб. ст. [Вводная статья А.И. Неусыхина и А.И. Данилова, с. 3-48]. – М.: Изд-во АН СССР, 1960. – С. 121–156.

Гуревич А.Я. Крестьяне / А.Я Гуревич // Словарь средневековой культуры /Под. ред. А.Я. Гуревича. – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 239-247.

Данилов А.И. Немецкая деревня второй половины VIII – начала IX в. в бассейне нижнего течения Неккара / А.И. Данилов // Средние века. – М., 1956. – Вып. 8. – С. 34–50.

Данилов А.И. К вопросу о роли светской вотчины в эпоху генезиса феодализма / А.И. Данилов // Средние века. – М., 1958. – Вып. 12. – С. 3–25.

История Франции : в 3 т. / Ред.: А.З. Манфред (отв. ред.) [и др.] – М.: Наука, 1972. – Т. 1 [Авт. Ю.Л. Бессмертный, А.Д. Люблинская, С.Д. Сказкин и др.] . – 359 с.

Зелигер Г. Социальное и политическое значение вотчины в раннее Средневековье: Исслед. вотчин. права, иммунитета и земель пожалований / Г. Зелигер; пер. с нем. Д.Вейса, М.И. Левиной; публ. подгот. Л.Т. Мильской; под ред. А.И. Неусыхина; Рос. АН, Ин-т всеобщ. истории. – М. : ИВИ, 1994. – 264 с.

Капранова Е.Ю. Роль каролингских капитуляриев в формировании феодального права собственности // Вестник Московского ун-та. Сер. 8, История. – 1993. - № 1. – С. 29-41.

Корсунский А.Р. Образование раннефеодального государства в Западной Европе / А.Р. Корсунский. – М. : Изд-во МГУ, 1963. – 186 с.

Мильская Л.Т. Светская вотчина в Германии VIII–X вв. и ее роль в закреплении крестьянства. (По материалам источников Южной и Юго-Западной Германии) / Л.Т. Мильская. – М. : Изд-во АН СССР, 1957. – 212 с.

Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII–XII вв. / А.И. Неусыхин. – М. : Наука, 1964. – 331 с.

Петрушевский Д.М. Очерки из истории средневекового общества и государства / Д.М. Петрушевский. – М.: Издат. дом «Книжная находка», 2003. – 512 с.

Романова Е.Д. Прекарий на землях Сен-Галленского аббатства в VIII–IX вв. / Е.Д. Романова // Средние века. – М., 1959. – Вып. 15. – С. 56–64.

Тема 14. Карл Великий: людина і державний діяч

Запропонований план

1. Основні віхи життєвого шляху Карла Великого.
2. Державна діяльність і війни Карла Великого.
3. Культурна політика Карла Великого і Каролінгське Відродження.

Джерела

Историки эпохи Каролингов / сост. М.А. Тимофеева ; отв. ред. А. И. Сидоров ; пер. с лат. и примеч. М.С. Петровой и др. – М. : РОССПЭН, 1999. – 277 с. – (Классики античности и средневековья).

Памятники средневековой латинской литературы IV–IX веков : сборник / под ред. М.Е. Грабарь-Пассек ; под ред. М.Л. Гаспарова. – М. : Наука, 1970. – 444 с.

Практикум по истории Средних веков. Часть 1: Раннее западноевропейское Средневековье. – Воронеж, 1999. – С. 176–193.

Эйнгарт. Жизнь Карла Великого / Пер. с латин. // Прометей. – М.: Молодая гвардия, 1985. – С. 7-131.

Эйнхард. Жизнь Карла Великого /Исслед., перевод, подг. Текста, примеч., указатели М.С. Петровой. – М.: Ин-т философии, теологии и истории св. Фомы, 2005. – 304 с.

Література

Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) /В. Ададуrow. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Бойцов М.А. Империя / М.А. Бойцов // Словарь средневековой культуры / Под ред. А.Я. Гуревича. – М.: РОССПЭН, 2003. – С.179-187.

Гарипзанов И.Х. Рецепция античного наследия в каролингскую эпоху: имперский код власти и проблема «Каролингского возрождения» (1) // Средние века. – М., 2005. – Вып. 66. – С. 3-22.

Гарипзанов И.Х. Рецепция античного наследия в каролингскую эпоху: имперский код власти и проблема «Каролингского возрождения» (2) // Средние века. – М., 2006. – Вып. 67. – С. 116-139.

Гаспаров М.Л. Каролингское Возрождение VIII-IX веков // Памятники средневековой латинской литературы. VIII-IX века /Отв. ред. М.Л. Гаспаров. – М.: Наука, 2006. – С. 3-21.

Дворецкая И.А. Западная Европа V-IX вв. Раннее средневековье: учеб. Пособие / науч. ред. А.Г. Кузьмин; Моск. пед. гос. ун-т им. В.И. Ленина. – М.: Прометей, 1990. – 322 с.

История Франции : в 3 т. / Ред.: А.З. Манфред (отв. ред.) [и др.] – М.: Наука, 1972. – Т. 1 [Авт. Ю.Л. Бессмертный, А.Д. Люблинская, С.Д. Сказкин и др.] . – 359 с.

Карл I Великий // Рыжов К. Все монархи мира. Западная Европа / К. Рыжов.– М.: Вече, 1999. – С. 204-210.

Карл Великий: реалии и мифы / Ин-т всеобщ. Истории РАН. Центр истории западноевроп. Средневековья и Раннего Нового времени; отв. ред. А.А. Сванидзе. – М., 2001. – 232 с.

Кёнигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400-1500 годы / Пер. с англ.; предисл. Д.Э. Харитоновича. – М.: Изд-во «Весь мир», 2001. – 384 с. – (Тема).

Лебек С. Происхождение франков. V-IX века / Стефан Лебек; Пер. с фр. В.А. Павлова. – Т. 1. – М.: Скарabei, 1993. – 347 с. – (Новая история средневековой Франции. Т. 1).

Левандовский А.П. Карл Великий / А.П. Левандовский. – М. : Молодая гвардия, 1999. – 348 с. – (Жизнь замечательных людей).

Мюссо-Гулар Р. Карл Великий / Пер. с фр. Е.В. Морозовой. – М.: Весь мир, 2003. – 174 с.

Ненарокова М.Р. Европейская школьная культура VIII-IX веков // Памятники средневековой латинской литературы. VIII-IX века /Отв. ред. М.Л. Гаспаров. – М.: Наука, 2006. – С. 22-46.

Лінч Дж.Г. Середньовічна церква. Коротка історія / Пер. з англ. В. Шовкуна. – К.: Основи, 1994. – 492 с.

Ронин В.К. Светские биографии в каролингское время: «Астроном» как историк и писатель / В.К. Ронин // Средние века. – М., 1983. – Вып. 46. – С. 165-184.

Сидоров А.И. Людовик Благочестивый // Вопросы истории. – 2000. – № 1. – С. 146-151.

Сидоров А.И. Организация власти во Франкском королевстве в VIII-IX вв. // Средние века. – М., 2003. – Вып. 64. – С. 3-34.

Тейс Л. Наследие Каролингов. IX-X века / Лоран Тейс; Пер. с фр. Т. Чесноковой. – М.: Скарабей, 1993. – 272 с. – (Новая история средневековой Франции. Т. 2).

Уоллес-Хедрил Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье 400-1000 / Дж.-М Уоллес-Хедрил; Пер. с англ. А.П. Санина. – СПб.: Евразия. – 224 с.

Хэгерманн Д. Карл Великий / Д. Хегерманн; пер. с нем. В.П. Котелкина. – М.: ООО „Изд-во АСТ”; ЗАО НПП „Ермак”, 2003. – 684 с.

Тема 15: Суспільний устрій англосаксів у VII-X ст.

Запропонований план

1. Пережитки родового ладу в англосаксів VII-X ст.
2. Англосаксонська громада в VII-X ст.
3. Соціальна структура в VII-X ст.
4. Виникнення великого землеволодіння в Англії в VII-X ст.

Джерела

Англосаксонские грамоты VIII-X веков / Пер. и коммент. А.Г. Глебов //krotov

Корсунский А.Р. Возникновение феодальных отношений в Западной Европе / А.Р. Корсунский. – М. : Изд-во МГУ, 1973. – С. 77–119.

Правда (судебник) Альфреда //История государства и права средневековой Англии VI-XII вв.: Хрестоматия /Сост., ред. И вступ. Ст. А.А. Тесля. – Хабаровск: Изд-во ДВГУПС, 2006. [www. Rummuseum](http://www.Rummuseum)

Практикум по истории Средних веков. Часть 1. Раннее западноевропейское Средневековье. – Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 1999. – С. 176–193.

Тесля А.А. История государства и права средневековой Англии VI – XII вв.: Хрестоматия. – Хабаровск: Изд-во ДВГУПС, 2006. – 161 с. (www.hrono.ru/libris)

Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / под ред. В.М. Корецкого. – М. : Госюриздат, 1961. – С. 61–90, 93–96.

Хрестоматия по истории Средних веков. – М., 1963. – Т. 1. – С. 590–694.

Література

Глебов А.Г. Англия в раннее Средневековье / А.Г. Глебов ; науч. ред. А.З. Винников. – СПб.: Евразия, 2007. – 288 с.

Глебов А.Г. Альфред Великий и Англия его времени / А.Г. Глебов. – Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2003. – 233 с.

Глебов А.Г. К проблеме формирования органов публичной власти у англо-саксов в VI-IX вв.: королевский совет (1) // Средние века. – М., 2001. – Вып. 62. – С. 3-11.

Глебов А.Г. К проблеме формирования органов публичной власти у англо-саксов в VI-IX вв.: королевский совет (2) // Средние века. – М., 2002. – Вып. 63. – С. 4-10.

Глебов А.Я. «Мною цари царствуют»: Политические идеи и практика государственного управления в Англии в эпоху Альфреда Великого // Средние века. – М., 2003. – Вып. 64. – С. 35-49.

Гуревич А.Я. Англосаксонский фольклор и древнорвежский одаль // Средние века. – М., 1967. – Вып. 30. – С. 61-83.

Гуревич А.Я. Из истории имущественного расслоения общинников в процессе феодального развития Англии // Средние века. – М., 1955. – Вып. 7. – С. 25-47.

Гуревич А.Я. Роль королевских пожалований в процессе феодального подчинения английского крестьянства / А.Я. Гуревич // Средние века. – М., 1953. – Вып. 4. – С. 54–70.

Гуревич А.Я. Из истории имущественного расслоения общинников в процессе феодального развития Англии / А.Я. Гуревич // Средние века. – М., 1955. – Вып. 7. – С. 32–56.

Гуревич А.Я. Английское крестьянство в X–начале XI в. / А.Я. Гуревич // Средние века. – М., 1957. – Вып. 9. – С. 35–64.

Гуревич А.Я. Становление английского крестьянства в донормандский период / А.Я. Гуревич // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1: Формирование феодально-зависимого крестьянства / [З.В. Удальцова, Ю.Л. Бессмертный, А.Я. Шевеленко и др.]. – М. : Наука, 1985. – С. 276-295.

Дворецкая И.А. Западная Европа V-IX вв. Раннее средневековье: учеб. Пособие / науч. ред. А.Г. Кузьмин; Моск. пед. гос. ун-т им. В.И. Ленина. – М.: Прометей, 1990. – 322 с.

Ли Б.А. Альфред Великий, глашатай правды, создатель Англии. 848-899 гг. / Пер. с англ. З.Ю. Метлицкой. – СПб.: Евразия, 2006. – 384 с.

Маркова С.П. Англия эпохи Средневековья и раннего Нового времени: Учеб. пособие. – М., 2007. – 340 с.

Мельникова Е.А. Меч и лира. Англосаксонское общество в истории и эпосе / Е.А. Мельникова. – М. : Мысль, 1987. – 203 с.

Петрушевский Д.М. Очерки из истории средневекового общества и государства / Д.М. Петрушевский. – М.: Издат. дом «Книжная находка», 2003. – 512 с.

Савело К.Ф. Раннефеодальная Англия / К.Ф. Савело. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1977. – 144 с.

Соколова М.Н. Свободная община в процессе закрепощения крестьян в Кенте и Уэссексе в VII–X вв. / М.Н. Соколова // Средние века. – М., 1955. – Вып. 6. – С. 34–55.

Соколова М.Н. Возникновение феодального землевладения и класса феодалов в Англии VII–X вв. / М.Н. Соколова // Средние века. – М., 1958. – Вып. 12. – С. 17–39.

Соколова М.Н. К вопросу о положении полусвободных в англосаксонском обществе / М.Н. Соколова // Средние века. – М., 1964. – Вып. 26. – С. 44–67.

Соколова М.Н. Поместье в Англии до нормандского завоевания (1) / М.Н. Соколова // Средние века. – М., 1969. – Вып. 32. – С. 97–107.

Соколова М.Н. Поместье в Англии до нормандского завоевания (2) / М.Н. Соколова // Средние века. – М., 1971. – Вып. 33. – С. 79–93.

Шервуд Е.А. От англосаксов к англичанам.: (К проблеме формирования английского народа) / АН СССР. Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая; отв. ред. С.А. Артюнов. – М.: Наука, 1988. – 237 с.

Штокмар В.В. История Англии в средние века. – СПб.: Алатай, 2001.

Тема 16. Образ ранньосередньовічного конунга (за скандинавськими сагами)

Запропонований план

1. Скандинавське суспільство V–XI ст. та місце в ньому конунга.
2. Конунг як місцевий князь і як вождь військової дружини.
3. Конунги і язичницька релігійна практика. Ставлення конунгів до християнської релігії.

Джерела

Исландские саги / Под ред. А.В. Циммерлинга, С.Ю. Агишева. – М.: Языки славянской культуры, 2000. – Т. 1. – 975 с.

Исландские саги / Под ред. А.В. Циммерлинга, С.Ю. Агишева. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – Т. 2. – 988 с.

Предания и мифы средневековой Ирландии / Под ред. Г.К. Косикова. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 284 с.

Сага об Ёгиле / Предисл. Х.Л. Борхеса; пер. с исланд. – СПб.: Амфора, 1999. – 315 с.

Снорри Стурлусон. Круг Земной = Helmskriglan / Изд. Подгот. А.Я. Гуревич и др.: [Отв. Ред. М.И. Стеблин-Каменский]. – М.: Наука, 1980. – 687 с. – (Лит. пам'ятники).

Література

Арбман Х. Викинги / Пер. с англ. Н.В. Ерёминной. – СПб.: Евразия, 2003. – 320 с.

Будур Н. Повседневная жизнь викингов. IX–XI века. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 496 с.

Вебер Є. Руническое искусство. – СПб.: Евразия, 2002. – 160 с.

Гуревич А.Я. Походы викингов. – М.: Наука, 1966. – 183 с.

- Гуревич А.я. История и сага. О произведении Снорри Стурлусона „Хеймскрингла”. – М.: Наука, 1972. – 198 с.
- Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье. – М.: Наука, 1977. – 327 с.
- Гуревич А.Я. «Эдда» и сага. – М.: Наука, 1979. – 192 с.
- Гуревич А.Я. «Круг Земной» и история Норвегии // Снорри Стурлусон. Круг Земной = Helmskriglan /Изд. Подгот. А.Я. Гуревич и др.: [Отв. Ред. М.И. Стеблин-Каменский]. – М.: Наука, 1980. – С. 612-632.
- Гуревич А.Я. «Родина викингов»: исторические хроники /А.Я. Гуревич // Гуревич А.Я. Избранные труды. Т. 1: Древние германцы. Викинги. – СПб.: Университетская книга, 1996. – С. 85-102.
- Гуревич А.Я. Человеческое достоинство и социальная структура: опыт прочтения двух исландских саг // Одиссей. Человек в истории. 1997. – М.: Наука, 1998. – С. 5-30.
- Гуревич А.Я. Индивид и социум на средневековом Западе. – М.: РОССПЭН, 2005. – 422 с.
- Джаксон Т.Н. Скандинавский конунг на Руси (о методике анализа сведений исландских королевских саг) // Восточная Европа в древности и средневековье. – М.: Наука, 1978. – С. 282-288.
- Джонс Г. Норманны. Покровители Северной Атлантики / Пер. с англ. Н.Б. Лебедевой. – М.: Центрполиграф, 2003. – 301 с.
- Закс В.А. Отражение общественной структуры в судебной практике средневековой Норвегии / В.А. Закс // Классы и сословия средневекового общества: Сб. / Под ред. З.В. Удальцовой. – М.: МГУ, 1988. – С. 155-160.
- Історія Норвегії [авт.: К. Галле, С. Дюрвік, Р. Даніельсон, Е. Готланд, Т. Грьонлі] / Пер. з норв. Н. Іваничук, І. Сабор, М. Красавіна. – Львів: Літопис, 2001. – 336 с.
- История Норвегии / Отв. ред. А.С. Кан. – М.: Наука, 1980. – 710 с.
- История Швеции [Мелин Я.и др.] / Пер. с швед. – М.: Изд-во „Весь мир”, 2007. – 400 с.
- Кан А.С. История скандинавских стран (Дания, Швеция, Норвегия). /А.С. Кан. – М.: Высшая школа, 1980. – 311 с.
- Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. – СПб.: Евразия, 2005. – 640 с.
- Пенник Н. История языческой Европы /Найджел Пенник, Пруденс Джонс. – СПб.: Евразия, 200. – 448 с.
- Роэдаль Э. Мир викингов. Викинги дома и за рубежом / Пер. с датс. – СПб.: Всемирное слово, 2001. – 272 с.
- Симпсон Ж. Викинги: быт религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2005. – 239 с.
- Сойер П. Эпоха викингов / Пер. с англ. А.П. Санина. – СПб.: Евразия, 2002. – 352 с.
- Стеблин-Каменский М.И. Мир саги / М.И. Стеблин-Каменский. – Л.: Наука, 1971. – 139 с.

Хлезов А.А. Предвестники викингов. Северная Европа в I-VIII вв. – СПб.: Евразия, 2002. – 336 с.

Тема 17. Слов'яно-візантійська громада VIII ст. (за „Землеробським законом”)

Запропонований план

1. Агрикультура візантійського села в VII-VIII ст.
2. Землеволодіння і землекористування за „Землеробським законом”.
3. Соціальна структура візантійського села в VII-VIII ст.

Джерела

Земледельческий закон // Практикум по истории Средних веков / сост. М.Л. Абрамсон, С.А. Сливко, М.М. Фрейденберг – М., 1971. – С. 215–261.

Византийский Земледельческий закон : Текст, исслед., коммент. Е.Э. Липшиц, И.П. Медведева, Е.К. Пиотровской; под ред. И.П. Медведева. – Л. : Наука, 1984. – 280 с.

Література

История Византии : в 3-х т. / Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М. : Наука, 1967. – Т. 2. [Отв. ред. А.П. Каждан]. – 472 с.

Каждан А.П. Византийская община в эпоху генезиса феодализма (VIII-X вв.) / А.П. Каждан Г.Г. Литаврин // Каждан А.П. Очерки истории Византии и южных славян / А.П. Каждан, Г.Г. Литаврин. Изд. 2-е, испр. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 66-83.

Курбатов Г.Л. История Византии (От античности к феодализму): Учеб. пособие для студ. ист. фак. вузов. / Г.Л. Курбатов. – М.: Высш. шк., 1984. – 207 с.

Липшиц Е.Э. Очерки истории византийского общества и культуры : VIII – первая половина IX века / Е.Э. Липшиц. – М., Л.: Изд-во АН СССР, 1961. – 482 с.

Липшиц Е.Э. Право и суд в Византии в IV–VIII вв. / Е.Э. Липшиц. – Л. : Наука, 1976. – 230 с.

Люблинская А.Д. Источниковедение истории средних веков : учебное пособие для гос. ун-тов / А.Д. Люблинская. – Л. : ЛГУ, 1955. – 372 с.

Острогорський Г. Історія Візантії / Г. Острогорський; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2002. – 608 с.

Сюзюмов М.Я. О характере и сущности византийской общины по „Земледельческому закону” / М.Я. Сюзюмов // Византийский временник. – М., 1956. – Вып. 10. – С. 44–63.

Удальцова З.В. Формирование феодального крестьянства в Византии (VII-XI вв.) / З.В. Удальцова, К.А. Осипова // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1: Формирование феодально-зависимого крестьянства / [З.В. Удальцова, Ю.Л. Бессмертный, А.Я. Шевеленко и др.]. – М. : Наука, 1985. – С. 387-426.

Тема 18. Традиції історіописання у Каролінгській і Візантійській імперіях: порівняльний аналіз (за матеріалами „Історії” Ріхтера Реймського та „Історії” Лева Диякона)

Запропонований план

1. Життєвий шлях Ріхтера Реймського і Лева Диякона
2. Історична концепція реймського ченця.
3. Історико-філософська концепція і політична спрямованість „Історії” Лева Диякона.

Джерела

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – С. 145-149, 171-204, 234-238.

Историки эпохи Каролингов / сост. М.А. Тимофеева ; отв. ред. А. И. Сидоров ; пер. с лат. и примеч. М.С. Петровой и др. – М. : РОССПЭН, 1999. – 277 с. – (Классики античности и средневековья).

Лев Диякон. История. – М.: Наука, 1988. – 328 с. – (Памятники исторической мысли).

Рихер Реймский. История /Пер. с лат., сост., коммент. и указ. А.В. Тарасовой; отв. ред. И.С. Филиппов. – М.: РОССПЭН, 1997. – 322 с. – (Классики античности и средневековья).

Література

Бибииков М.В. Развитие исторической мысли / М.В. Бибииков // Культура Византии. Вторая половина VII-XII в./отв. ред. З.В. Удальцова, Г.Г. Литаврин; члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, Г.Л. Курбатов и др. – М.: Наука, 1989. – С. 89-128.

Бибииков М.В. Историческая литература Византии / М.В. Бибииков. – СПб.: Алатейя, 1998. – 318 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Гене Б. История и историческая культура средневекового Запада /Пер. с фр. Е.В. Баевской, Е.М. Береговой; отв. ред. И.И. Соколов. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 494 с.

Гутнова Е.В. Историография средних веков. – М.: Высшая школа, 1985. – 479 с.

Диль Ш. Византийские портреты /Ш. Диль; пер. с фр. – М.: Искусство, 1994. – 448 с.

Добиаш-Рождественская О.А. Культура западноевропейского средневековья: науч. исследования. – М.: Наука, 1987. – 350 с.

Иванов С.А. Полемическая направленность «Истории» Льва Диякона //Византийский временник. – М., 1982. – Т. 43. – С. 75-81.

Иванов С.А. Византийско-болгарские отношения в 966-969 гг. //Византийский временник. – М., 1981. – Т. 42. – С. 191-203.

История Византии : в 3-х т. / Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М. : Наука, 1967. – Т. 2. [Отв. ред. А.П. Каждан]. – 472 с.

Косминский Е.А. Историография средних веков. V в. - середина XIX в.: Лекции /Под ред. С.Д. Сказкина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1963. – 430 с.

Курбатов Г.Л. История Византии (От античности к феодализму): Учеб. пособие для студ. ист. фак. вузов. / Г.Л. Курбатов. – М.: Высш. шк., 1984. – 207 с.

Курбатов Г.Л. История Византии: Историография. – Л. : ЛГУ, 1975. – 256 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Жак Ле Гофф; Пер. с фр.; Общ. ред. Ю.Л. Бессмертного; Послесл. А.Я. Гуревича. – М.: Изд. группа Прогресс, Прогресс-Академия, 1992. – 376 с.

Литаврин Г.Г. Византийское общество и государство в X-XI вв. – М.: Наука, 1977. – 312 с.

Лот Ф. Последние Каролинги / Пер. с фр. Ю.Ю. Дягилевой. – СПб.: Евразия, 2001. – 320 с.

Люблинская А.Д. Источниковедение истории средних веков: учебное пособие для гос. ун-тов / А.Д. Люблинская. – Л.: ЛГУ, 1955. – 372 с.

Острогорський Г. Історія Візантії / Г. 40т.40ог орський; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2002. – 608 с.

Сюзюмов М.Я. Лев Диякон и его время // Лев Диякон. История. – М.: Наука, 1988. – С. 137-165.

Тарасова А.В. Рихер Реймский и его «Четыре книги истории» // Рихер Реймский. История. – М.: РОССПЭН, 1997. – С. 213-272.

Тейс Л. Наследие Каролингов. IX-X века / Лоран Тейс; Пер. с фр. Т. Чесноковой. – М.: Скарабей, 1993. – 272 с. – (Новая история средневековой Франции. Т. 2).

Тема 19. Середньовічне місто та його боротьба за самоврядування

Запропонований план

1. Ріст міст в Європі X-XII 40т..
2. Роль ремесла і торгівлі в розвитку середньовічного міста.
3. Причини, мета і етапи визвольної боротьби городян.
4. Основні типи міського самоврядування.

Джерела

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. Посіб. Для студентів гуманітарних спец. Вищих навч. Закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – С. 453-512.

Средневековое городское право XII–XIII вв. : сб. текстов: [Перевод] / Сост. Т.М. Негуляева, Л.И. Солодкова; под ред. С.М. Стама. – Саратов : Изд-во Саратов. Гос. ун-та, 1989. – 178 с.

Практикум по истории Средних веков. Часть 2. Западная Европа в период развитого Средневековья. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2000. – С. 6–46.

Хрестоматія по історії Середніх веков. В 3-х т. [Для ун-тов і пед. ін-тов]. / Под ред. С.Д. Сказкина – М. :Соцэкгиз, 1961. – Т. 2: X-XV века. – С. 459–471.

Література

Дживелегов А.К. Средневековые города Западной Европы /А.К. Дживелегов. – М.: Книжная находка, 2002. – 304 с.

Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 1 : Феномен средневекового урбанизма. – М. : Наука, 1999. – 389 с.

Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3 :Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. – М. : Наука, 2000. – 378 с.

Гутнова Е.В. Город, бюргерство и феодальная монархия // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 4 : Extra muros: город, общество, государство. – М.: Наука, 2000. – С. 8-28.

Карпачева-Беляева М.Е. Освободительное движение в средневековом городе Безье (начальный этап) / М.Е. Карпачева-Беляева //Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2000. – Вып. 14. – С. 62-74

Карпачева-Беляева М.Е. Освободительное движение в средневековом городе Безье на рубеже XII-XIII веков / М.Е. Карпачева-Беляева //Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2004. – Вып.16. – С. 42-53.

Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии / А.Я Левицкий; отв. ред. Е.В. Гутнова. – М.: Наука, 1987. – 284 с.

Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней /Р. Камерон; пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2001. – 544 с.

Макаров А.А. Складывание городских органов управления в Ковентри в XII-XIV вв. / А.А. Макаров // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2002. – Вып. 15. – С. 35-41.

Мананчикова Н.П. Социально-политическое развитие и проблемы торговли Дубровника в XIII – первой половине XV века / Н.П. Мананчикова. – Воронеж : изд-во ВГУ, 2008. – 358 с.

Негуляева Т.М. Условия возникновения средневекового городского права / Т.М. Негуляева // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 1989. – Вып. 10. – С. 64–82.

Пиренн А. Средневековые города Бельгии /Анри Пиренн. Средневековые города Бельгии /Пер. с фр. Под ред. Е.А. Косминского. – СПб.: Евразия. 2001. – 512 с.

Подаляк Н.Г. Формирование и становление органов самоуправления в городах вендской Ганзы /Н.Г. Подаляк // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 1997. – Вып. 11. – С. 10-19.

Репина Л.П. Сословие горожан и феодальное государство в Англии IV в / Л.П. Репина ; Акад.наук СССР. – М. : Наука, 1979. – 221 с.

Рогачевский А.Л. К вопросу о концепции городского права в памятниках Магдебургского права XIII-XV веков /А.Л. Рогачевский // Средневековый город: межвуз. науч. сб. Вып. 10: Вопросы социально-экономической, политической, правовой истории европейского города XI-XVII вв. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 1991. — С. 41-49.

Рутенбург В.И. Итальянский город от раннего Средневековья до Возрождения : очерки / В.И. Рутенбург. – Л. : Наука, 1987. – 174 с.

Сванидзе А.А. Городские хартии и распространение муниципальных привилегий в шведских городах середины XIII–XV вв. / А.А. Сванидзе // Средние века. – М., 1973. – Вып. 35. – С. 5–19.

Сванидзе А.А. Патрициат и стратегия удержания власти в средневековом городе / А.А. Сванидзе // Власть и политическая культура в средневековой Европе. – М., 1992. – Ч. 1. – С. 23–38.

Сванидзе А.А. Средневековые города /А.А. Сванидзе // История Европы. Т.2: Средневековая Европа /Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 231-255.

Солодкова Л.И. Город в политико-правовой системе средневековой Западной Европе (к историографии вопроса) / Л.И. Солодкова // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2007. – Вып. 18. – С. 145-160.

Солодкова Л.И. Городская община: единство и противоречия / Л.И. Солодкова // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2004. – Вып. 16. – С. 35-41.

Солодкова Л.И. Ранний Кельн: социально-экономическое развитие и освободительная борьба горожан (XI–XIII вв.) / Л.И. Солодкова. Под ред. С.М. Стама. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1991. –148 с.

Стам С.М. Экономическое и социальное развитие раннего города: Тулуза XI–XIII вв. / С.М. Стам. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1969. – 429 с.

Стоклицкая-Терешкович В.В. Основные проблемы истории средневекового города X-XV вв./ В.В. Стоклицкая-Терешкович. – М. : Соцэкгиз, 1960. – 349 с.

Тушина Г.М. Города в феодальном обществе южной Франции : По материалам Прованса XII–XV вв. : Очерки / Г.М. Тушина. – М. : МГПИ, 1985. – 73 с.

Тушина Г.М. Средневековые города Прованса в структуре графского домена: по описи прав и владений Карла I Анжуйского от 1252 г. // Средние века. – М., 1999. – Вып. 60. – С. 172-195.

Эксле О.Г. Гильдия и коммуна: о возникновении «объединения» и «общины» как основных форм совместной жизни в Европе / О.Г. Эксле // Эксле О.Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с нем. И предисловие Ю. Арнаутовой. – М.: Новое лит. Обозрение, 2007. – С. 126-156.

Ястребицкая А.Л. Средневековая культура и город в новой исторической культуре: Учебное пособие. – М.: Интерпракс, 1995. – 416 с.

Тема 20. Становлення і розвиток органів міського самоврядування в Західній Європі в середні віки.

Запропонований план

1. Передумови і шляхи формування міського права та органів міського самоврядування.

2. Структура, функції та завдання органів міського самоврядування:
а) міське самоврядування у Франції та Фландрії; б) устрій німецьких середньовічних міст; в) міське самоврядування в Італії; г) особливості міського управління в Англії.

3. Взаємовідносини середньовічних міст з королівською владою.

Джерела

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів / упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – 656 с.

История средних веков (V-XV века): Хрестоматия. Пособие для учителей / Сост. В.Е. Степанова, А.Я. Шевеленко; 2-е изд. перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 303 с.

Немецкий город XIV–XV вв. : сб. материалов / введ. ст., подбор матер., перевод, прилож. и коммент. В.В. Стоклицкой–Терешкович. – М. : Соцэкгиз, 1936. – 176 с.

Средневековое городское право XII–XIII вв. : сб. текстов. / Сост. Т.М. Негуляева, Л.И. Солодкова; под ред. С.М. Стама. – Саратов : Изд-во Сарат. гос. ун-та, 1989. – 178 с.

Хрестоматия по истории средних веков: в 3 т. / Под ред. С.Д. Сказкина. Т. 2: X-XV вв. – М.: Изд-во соц.-экон. лит., 1963. – 752 с.

Література

Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) /В. Ададуrow. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Блок М. Феодальне суспільство. – К.: Всесвіт, 2001. – 528 с.

Дживелегов А.К. Средневековые города Западной Европы /А.К. Дживелегов. – М.: Книжная находка, 2002. – 304 с.

Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 1 : Феномен средневекового урбанизма. – М. : Наука, 1999. – 389 с.

Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3 :Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. – М. : Наука, 2000. – 378 с.

Гутнова Е.В. Город, бюргерство и феодальная монархия // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 4 : Extra muros: город, общество, государство. – М.: Наука, 2000. – С. 8-28.

Карпачева-Беляева М.Е. Освободительное движение в средневековом городе Безье (начальный этап) / М.Е. Карпачева-Беляева //Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2000. – Вып. 14. – С. 62-74

Карпачева-Беляева М.Е. Освободительное движение в средневековом городе Безье на рубеже XII-XIII веков / М.Е. Карпачева-Беляева //Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2004. – Вып.16. – С. 42-53.

Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VII-XV вв. – М.: Наука, 1987. – 256 с.

Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии / А.Я Левицкий; отв. ред. Е.В. Гутнова. – М.: Наука, 1987. – 284 с.

Макаров А.А. Складывание городских органов управления в Ковентри в XII-XIV вв. / А.А. Макаров // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2002. – Вып. 15. – С. 35-41.

Негуляева Т.М. Условия возникновения средневекового городского права / Т.М. Негуляева // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 1989. – Вып. 10. – С. 64–82.

Пиренн А. Средневековые города Бельгии / Анри Пиренн. Средневековые города Бельгии / Пер. с фр. Под ред. Е.А. Косминского. – СПб.: Евразия. 2001. – 512 с.

Подаляк Н.Г. Формирование и становление органов самоуправления в городах вендской Ганзы / Н.Г. Подаляк // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 1997. – Вып. 11. – С. 10-19.

Репина Л.П. Городское сословие средневековой Англии: Основные проблемы и этапы истории // Проблемы британской истории. 1984. – М., 1984. – С. 158-172.

Репина Л.П. Сословие горожан и феодальное государство в Англии IV в / Л.П. Репина ; Акад. наук СССР. – М. : Наука, 1979. – 221 с.

Рутенбург В.И. Итальянский город от раннего Средневековья до Возрождения : очерки / В.И. Рутенбург. – Л. : Наука, 1987. – 174 с.

Сванидзе А.А. Городские хартии и распространение муниципальных привилегий в шведских городах середины XIII–XV вв. / А.А. Сванидзе // Средние века. – М., 1973. – Вып. 35. – С. 5–19.

Сванидзе А.А. Патрициат и стратегия удержания власти в средневековом городе / А.А. Сванидзе // Власть и политическая культура в средневековой Европе. – М., 1992. – Ч. 1. – С. 23–38.

Сванидзе А.А. Средневековые города / А.А. Сванидзе // История Европы. Т.2: Средневековая Европа / Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 231-255.

Солодкова Л.И. Город в политико-правовой системе средневековой Западной Европе (к историографии вопроса) / Л.И. Солодкова // Средневековый город: межвузовский сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратовского гос. ун-та, 2007. – Вып. 18. – С. 145-160.

Солодкова Л.И. Ранний Кельн: социально-экономическое развитие и освободительная борьба горожан (XI–XIII вв.) / Л.И. Солодкова. Под ред. С.М. Стама. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1991. –148 с.

Стоклицкая-Терешкович В.В. Основные проблемы истории средневекового города X-XV вв./ В.В. Стоклицкая-Терешкович. – М. : Соцэкгиз, 1960. – 349 с.

Тушина Г.М. Города в феодальном обществе южной Франции : По материалам Прованса XII–XV вв. : Очерки / Г.М. Тушина. – М. : МГПИ, 1985. – 73 с.

Тушина Г.М. Средневековые города Прованса в структуре графского домена: по описи прав и владений Карла I Анжуйского от 1252 г. // Средние века. – М., 1999. – Вып. 60. – С. 172-195.

Тушина Г.М. Черты гражданского общества в средневековом европейском городе [По статутам городов Прованса, XII-XIII вв.] // Вопросы истории. – 1999. - № 6. – С. 125-135.

Эксле О.Г. Гильдия и коммуна: о возникновении «объединения» и «общины» как основных форм совместной жизни в Европе / О.Г. Эксле // Эксле О.Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с нем. И предисловие Ю. Арнаутовой. – М.: Новое лит. Обозрение, 2007. – С. 126-156.

Ястребицкая А.Л. Европейский город. (Средние века – раннее Новое время). Введение в современную урбанистику. – М.: ИНИОН, 1993. – 272 с.

Ястребицкая А.Л. Средневековая культура и город в новой исторической культуре: Учебное пособие. – М.: Интерпракс, 1995. – 416 с.

Тема 21. Середньовічне міське ремесло

Запропонований план

1. Причини виникнення цехів і цехових союзів.
2. Структура цеху. Майстерня ремісника. Становище учнів і підмайстрів.
3. Управління цехом. Мета регламентації та роль зрівняльних тенденцій у цеху.
4. Занепад цехового ремесла в XIV-XV ст. Історична роль цехів.

Джерела

Бристольские ремесленные цехи в XIV–XV вв. : сб. текстов / [Под ред. Н.И. Девятайкиной]; пер., ст. и примеч. Т.В. Мосолкиной. – Саратов : Слово, 1995. – 88 с.

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – 656 с.

Лондонские олдермены XIV–XVI вв. : Завещания, договоры, описи имущества / пер., вступ. статья и примеч. Л.Н. Черновой. – Саратов : Изд-во Сарат. гос. ун-та, 1998. – 312 с.

Немецкий город XIV–XV вв. : сб. материалов / введ. ст., подбор матер., перевод, прилож. и коммент. В.В. Стоклицкой–Терешкович. – М. : Соцэкгиз, 1936. – 176 с.

Практикум по истории Средних веков / сост. М.Л. Абрамсон, С.А. Сливко, М.М. Фрейденберг – М. : Наука, 1971. – С. 129–162.

Регистры ремесел и торговли города Парижа /Пер. Л.И. Киселевой; под ред. И с предисл. А.Д. Люблинской // Средние века. – М., 1957. – Вып. 10. – С. 306–362 ; М., 1958. – Вып. 11. – С. 171–224.

Практикум по истории Средних веков. Часть 2. Западная Европа в период развитого Средневековья. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2000. – С. 47–90.

Література

Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XV–XVIII ст. У 3-х т. /Ф. Бродель; пер. з фр. Г. Філіпчук. – К. :Основи, 1997. – Т. 2 : Ігри обміну. – 585 с.

Вебер М. История хозяйства. Город /Пер. с нем.; под ред. И Гревса; коммент. Н. Саркитова, Г. Кучкова. – М.: „КАНОН-пресс-Ц”, „Кусково поле”, 2001. – 576 с.

Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 1 : Феномен средневекового урбанизма. – М. : Наука, 1999. – 389 с.

Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 2. Жизнь города и деятельность горожан. – М.: Наука,

Дживелегов А.К. Средневековые города Западной Европы /А.К. Дживелегов. – М.: Книжная находка, 2002. – 304 с.

Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии / А.Я Левицкий; отв. ред. Е.В. Гутнова. – М.: Наука, 1987. – 284 с.

Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней /Р. Камерон; пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2001. – 544 с.

Кириллова А.А. Ученичество в торговых и ремесленных гильдиях английских городов XIV–XV вв. (1) / А.А. Кириллова // Средние века. – М., 1969. – Вып. 32. – С. 183-193.

Кириллова А.А. Ученичество в торговых и ремесленных гильдиях английских городов XIV–XV вв. (2) / А.А. Кириллова // Средние века. – М., 1971. – Вып. 33. – С. 134-143.

Кириллова Е.Н. Структура ремесленных уставов по «Книге ремесел» Этьена Буало // Средние века. – М., 1999. – Вып. 60. – С. 89-106.

Мананчикова Н.П. Социально-политическое развитие и проблемы торговли Дубровника в XIII – первой половине XV века / Н.П. Мананчикова ; Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2008. – 356 с.

Мосолкина Т.В. Город Бристоль в XIV–XV вв. / Т.В. Мосолкина. – Саратов : Изд-во Саратов. гос. ун-та, 1997. – 260 с.

Пиренн А. Средневековые города Бельгии /Анри Пиренн. Средневековые города Бельгии /Пер. с фр. Под ред. Е.А. Косминского. – СПб.: Евразия. 2001. – 512 с.

Полянский Ф.Я. Очерки социально–экономической политики цехов в городах Западной Европы XIII–XV вв. / Ф.Я. Полянский. – М. : Изд-во АН СССР, 1952. – 275 с.

Сванидзе А.А. Ремесло и ремесленники средневековой Швеции : (XIV–XV вв.) / А.А. Сванидзе. – М. : Наука, 1967. – 379 с.

Стоклицкая-Терешкович В.В. Основные проблемы истории средневекового города / В.В. Стоклицкая-Терешкович. – М. : Соцэкгиз, 1960. – 349 с.

Ру С. Повседневная жизнь Парижа в Средние века /Симона Ру; пер. с фр. С.В. Колодочкиной. – М.: Молодая гвардия, 2008. – 252 с.

Тимофеева Е.Т. Развитие цехового ремесла и торговли в городах Северо-Восточной Франции в XII-XIII вв. //Средние века. – М., 1959. – Вып. 14. – С. 92-107.

Эксле О.Г. Средневековые гильдии: их самосознание и вклад в формирование социальных структур / О.Г. Эксле // Эксле О.Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с нем. и предисловие Ю. Арнаутовой. – М.: Новое лит. Обозрение, 2007. – С. 96-125.

Яброва М.М. Зарождение раннекапиталистических отношений в английском городе. Лондон XIV – начала XVI в. / М.М. Яброва; под ред. С.М. Стама. – Саратов : Изд-во Сарат. гос. ун-та, 1983. – 230 с.

Ястребицкая А.Л. Средневековая культура и город в новой исторической культуре: Учебное пособие. – М.: Интерпракс, 1995. –416 с.

Тема 22. Перший хрестовий похід

Запропонований план

1. Передумови і характер хрестових походів.
2. Початок хрестоносного руху. Похід бідноти.
3. Хрестовий похід сеньйорів і рицарів.
4. Держави хрестоносців на Близькому Сході.

Джерела

Анна Комнина. Алексиада / пер. с греч. Я.Н. Любарского. – СПб. : Алетейя, 1996. – 703 с.

Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах : учеб. пособие для вузов по специальности «История» / М.А. Заборов. – М. : Высшая школа, 1977. – 272 с.

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – 656 с.

Практикум по истории Средних веков. Часть 2. Западная Европа в период развитого Средневековья. – Воронеж : Изд-во. Воронеж. гос. ун-та, 2000. – С. 205–217.

Література

Васильев А.А. История Византийской империи. От начала Крестовых походов до падения Константинополя /А.А. Васильев. Вступ. статья, примеч., науч. редакция, перевод с англ. языка и именной указатель А.Г. Грушевого. – СПб.: Алетейя, 1998. – 583 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Васильев А.А. История Византии. Византия и крестоносцы / А.А. Васильев. – Пг. : Алетейя, 1923. – 120 с.

Гергей Е. История папства / пер. с венгр. О.В. Громова. – М.: Республика, 1996. – 463 с.

Заборов М.А. Папство и крестовые походы / М.А. Заборов. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – 263 с.

Заборов М.А. Крестоносцы и их походы на Восток в XI–XIII вв. / М.А. Заборов. – М. : Учпедгиз, 1962. – 167 с.

Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке / М.А. Заборов. – М. : Наука, 1980. – 320 с.

Каждан А.П. Первый крестовый поход, славяне и Византия / А.П. Каждан Г.Г. Литаврин // Каждан А.П. Очерки истории Византии и южных славян / А.П. Каждан, Г.Г. Литаврин. Изд. 2-е, испр. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 201-213.

Контамин Ф. Война в Средние века /Ф. Контамин. Пер. с фр. Ю.П. Малинина, А.Ю. Карачинского, М.Ю. Некрасова; под ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с.

Куглер Б. История крестовых походов : пер. с нем.: по рус. изд. Л.Ф. Пантелеева, Спб., 1895 г. /Б. Куглер; авт. предисл. В.С. Савчук. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 512 с.

Луцицкая С.И. Образ Другого: мусульмане в хрониках крестовых походов / С.И. Луцицкая. – СПб. : Алетейя, 2001. – 396 с.

Луцицкая С.И. Крестовые походы /С.И. Луцицкая // Словарь средневековой культуры / А.Л. Ястребицкая. Под общ. ред. А.Я. Гуревича. – М.: РОССПЭН, 2003. – С.234-239.

Острогорський Г. Історія Візантії / Г. Острогорський; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2002. – 608 с.

Успенский Ф.И. История крестовых походов / Ф.И. Успенский //Успенский Ф.И. Очерки по истории византийской образованности. История крестовых походов /Сост. И.В. Ушаков. – М.: Мысль, 2001. – С. 319-439.

Тема 23. Четвертий хрестовий похід

Запропонований план

1. Протиріччя між західними країнами і Візантією.
2. Початок четвертого хрестового походу та роль Візантії у зміні його напрямку.
3. Завоювання крестоносцями Константинополя.
4. Розпад Візантійської імперії та утворення Латинської імперії.

Джерела

Виллардуэн де Жоффруа. Завоевание Константинополя / Ж. де Виллардуэн; пер., статья и коммент. М.А. Заборова ; отв. ред. Ю.Л. Бессмертный. – М. : Наука, 1993. – 295 с.

Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах : учеб. пособие для вузов по специальности «История». – М. : Высшая школа, 1977. – 272 с.

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. –656 с.

Практикум по истории Средних веков. Часть 2. Западная Европа в период развитого Средневековья. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2000. – С. 217–225.

Клари Робер де. Завоевание Константинополя / Р. де Клари ; пер. с коммент. М.А. Заборова. – М. : Наука, 1986. – 174 с.

Усама ибн Мункыз. Книга назидания / Усама ибн Мункыз ; пер. М.А. Салье. – М. : Наука, 1958. – 178 с.

Література

Васильев А.А. История Византийской империи. От начала Крестовых походов до падения Константинополя / А.А. Васильев. Вступ. Статья, примеч., науч. редакция, перевод с англ. языка и именной указатель А.Г. Грушевого. – СПб.: Алетейя, 1998. – 583 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Гергей Е. История папства / пер. с венгр. О.В. Громова. – М.: Республика, 1996. – 463 с.

Добиаш–Рождественская О.А. Крестом и мечом. Приключения Ричарда I Львиное Сердце / О.А. Добиаш–Рождественская. – М. : Наука, 1991. – 112 с.

Заборов М.А. Введение в историографию крестовых походов. (Латинская хронография XI–XIII вв.) – М.: Наука, 1966. – 381 с.

Заборов М.А. Папство и крестовые походы / М.А. Заборов. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – 263 с.

Заборов М.А. Крестоносцы и их походы на Восток в XI–XIII вв. / М.А. Заборов. – М. : Учпедгиз, 1962. – 167 с.

Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке / М.А. Заборов. – М. : Наука, 1980. – 320 с.

Каждан А.П. Византия и четвертый крестовый поход / А.П. Каждан Г.Г. Литаврин // Каждан А.П. Очерки истории Византии и южных славян / А.П. Каждан, Г.Г. Литаврин. Изд. 2-е, испр. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 214–229.

Карпов С.П. Латинская Романия / С.П. Карпов // Вопросы истории. – 1984. – № 12. – С. 44–57.

Контамин Ф. Война в Средние века / Ф. Контамин. Пер. с фр. Ю.П. Малинина, А.Ю. Карачинского, М.Ю. Некрасова; под ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с.

Куглер Б. История крестовых походов : пер. с нем.: по рус. изд. Л.Ф. Пантелеева, Спб., 1895 г. / Б. Куглер; авт. предисл. В.С. Савчук. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 512 с.

Лучицкая С.И. Образ Другого: мусульмане в хрониках крестовых походов / С.И. Лучицкая. – СПб. : Алетейя, 2001. – 396 с.

Острогорський Г. Історія Візантії / Г. Острогорський; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2002. – 608 с.

Савчук В.С. Крестовые походы: религиозные идеалы и воинственный дух // Куглер Б. История крестовых походов : пер. с нем.: по рус. изд. Л.Ф. Пантелеева, Спб., 1895 г. / Б. Куглер; авт. предисл. В.С. Савчук. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – С. 3–23.

Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи / Н.П. Соколов. – Саратов : Изд-во Сарат. гос. ун-та, 1963. – 542 с.

Успенский Ф.И. История крестовых походов / Ф.И. Успенский // Успенский Ф.И. Очерки по истории византийской образованности. История крестовых походов / Сост. И.В. Ушаков. – М.: Мысль, 2001. – С. 319-439.

Тема 24. Католицькі військово-чернечі ордени в середні віки

Запропонований план

1. Виникнення військово-чернечих братств.
2. Визнання церквою військово-чернечих орденів.
3. Розвиток військово-чернечих орденів у XII-XIII ст.
4. Військово-чернечі ордени у пізньому середньовіччі.

Джерела

Бернар Клервоский. Похвала новому рыцарству (1128-36) // ИПИОХ [http://www.templiers.info/historical_materials/index.php?id=sources_the_original&sources_the_original=de_laude_novae_militiae_lat].

Гийом Тирский. История деяний в заморских землях. Кн. XII. Гл. VII. Об учреждении ордена тамплиеров (1170 - 84). Пер. с лат. Стасюлевич М. М. // ИПИОХ [http://www.templiers.info/historical_materials/index.php?id=sources_translation&sources_translation=william-of-tyre-about-the-basis-of-templars-01].

Гийом Тирский. О Земле Иерусалимской и её обитателях (1168 - 1187) // Горелов Н. Царствие небесное: Легенды крестоносцев XII - XIV веков – СПб.: Издательский дом «Азбука-классика», 2006 – С. 142 - 154.

Гуго Грешник. Письмо рыцарям Христовым Храма Иерусалимского (1120 - 35) // Пер. с лат. на англ. Никольсон Х., пер. на рус. Трубников А. – 2006, Эпоха крестоносцев [http://almanach.crusage.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=59].

Література

Амбелен Р. Тайный внутренний круг тамплиеров /Р. Амбелен // Амбелен Р. Драмы и секреты истории. 1306-1643 /Пер. с фр. – М.: Изд. группа «Прогресс»; «Прогресс- Академия», 1992. – С. 26-55.

Андреев А.Р. История Мальтийского ордена. XI-XX века /А.Р. Андреев, В.А. Захаров, И.А. Настенко. – М.: SPSL - «Русская панорама, 1999. – 464 с.

Андреев А.Р. Монашеские ордена. Власть над душами /А.Р. Андреев. – Ростов-на-Дону: Феникс; М.: Алгоритм-книга, 2009. – 416 с.

Андреев А. Р. Рыцарские ордена: С крестом и мечом ? / А.Р. Андреев. – М.: Алгоритм, Эксмо, 2004. – 384 с.

Баранов И. Иоанниты // Католическая энциклопедия. Т. II: И – Л. – М.: Издательство Францисканцев, 2005. С. 410 – 419.

Барбер М. Процесс тамплиеров /М. Бербер; пер. с англ. И.А. Тогоевой. – М.: Энигма, 1998. – 496 с.

Бартлетт Р. Становление Европы: Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры. 950-1350 гг. / Пер. с англ. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – 432 с.

Бокман Х. Немецкий орден: Двенадцать глав из его истории / Пер. с нем. В. И. Матузовой. – М.: Ладомир, 2004. – 273 с.

Бордонов Ж. Повседневная жизнь тамплиеров в XIII веке / Ж. Бордонов; пер. с фр., предисл. и науч. ред. В. Д. Балакина. – М.: Молодая гвардия, 2004. – 243 с.

Вага Ф. Тамплиеры: история и легенды / Ф. Вага; пер. с итал. – М.: «Ниола-Пресс»; ООО «Издательский дом “Вече”», 2007. – 128 с.

Горелов Н. Царствие небесное: Легенды крестоносцев XII - XIV веков – СПб.: Издательский дом «Азбука-классика», 2006 – 448 с.

Демурже А. Жизнь и смерть Ордена тамплиеров / А. Демурже; пер. с фр. А.Н. Саниной. – СПб.: Евразия, 391 с.

Демурже А. Рыцари Христа: военно-монашеские ордена в средние века / Пер. с фр. – СПб., 2008. – 542 с.

Добиаш-Рождественская О. А. Эпоха крестовых походов (Запад в крестоносном движении). Общий очерк. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 120 с.

Дубровский И. В. Божий мир // Словарь средневековой культуры / Под ред. А. Я. Гуревича. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – С. 51-54.

Заборов М. А. Крестоносцы на Востоке. – М.: Наука, 1980. – 320 с.

Заборов М. А. Крестом и мечом. – М.: Сов. Россия, 1979. – 240 с.

Заборов М. А. Папство и крестовые походы. – М.: Изд-во АН СССР, 1960. – 263 с.

Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства / сокр. пер. с итал. В. П. Гайдука; Вступ. ст. и общ. ред. В. И. Уколовой, Л. А. Котельникова. – М.: Прогресс, 1987 - 384 с.

Контамин Ф. Война в Средние века / Ф. Контамин. Пер. с фр. Ю.П. Малинина, А.Ю. Карачинского, М.Ю. Некрасова; под ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с.

Карсавин Л. П. Культура Средних веков. / Примеч. А. В. Арсентьев – М.: Издательский дом «Книжная находка», 2003. – 222 с.

Карсавин Л. П. Монашество в средние века: Учеб. пособие / Л.П. Карсавин. – М.: Высш. шк., 1992 – 191 с.

Лависс Э., Рамбо А. Эпоха крестовых походов / Пер. с фр. М. Гершензона. – Изд. испр. и доп. – М.: АСТ; СПб.: Полигон, 2007. – 1086 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Пер. с фр. под общ. ред. В. А. Бабинцева; Послесл. А. Я. Гуревича. – Екатеринбург: У-Факториал, 2007. – 560 с.

Легман Дж. История тамплиеров / Дж. Легман, Г.Ч. Ли; пер. с англ. Н. Кудашевой. – М.: ОЛМА-Пресс, 2002. – 383 с.

Лобе М. Трагедия ордена тамплиеров / М. Лобе; пер. с фр. Д.А. Журавлевой. – СПб.: Евразия, 2003 - 218 с. – (Clio).

Лучицкая С. И. Крестовые походы // Словарь средневековой культуры / Под ред. А. Я. Гуревича. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – С. 234 - 238.

Лучицкая С. И. Мусульмане и христиане в Святой Земле (частная жизнь западноевропейских рыцарей сквозь призму взаимных представлений мусульман и христиан) // Человек и его близкие на Западе и Востоке Европы (до начала нового времени) / Под. ред. Бессмертный Ю. Л., Рос. акад. наук. Ин-т всеобщ. истории, М.: Ин-т всеобщ. истории РАН, 2000 – С. 105-122.

Лучицкая С. И. Паломничество // Словарь средневековой культуры / Под ред. А. Я. Гуревича. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – С. 337 - 342.

Мельвиль М. История ордена тамплиеров / М. Мельвиль; пер. с фр. Г. Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2007. – 363 с.

Морисон С. Крестоносцы / С. Морисон; пер. с фр. Е. В. Морозовой. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003. – 176 с.

Настенко И. А., Яшневу Ю. В. История Мальтийского ордена: В 2 кн. Книга I. Из глубины веков: госпитальеры в Святой Земле, на Кипре, Родосе и Мальте. XI - XVIII вв. – М.: «Русская панорама», 2005. – 416 с.

Перну Р. Крестоносцы. / Пер. с фр. Карачинский А. Ю. и Малинин Ю. П. Науч. ред. Малинин Ю. П. – СПб.: «Евразия», 2001. – 320 с.

Рид П. П. Тамплиеры / Пер. с англ. В. М. Абашкина. – М.: АСТ, 2007. – 410 с.

Ришар Ж. Латино-Иерусалимское королевство. Пер. с фр. Карачинского А. Ю.; Вступительная статья Близнюк С. В. – СПб.: Евразия, 2002. – 448 с.

Роулинг М. Европа в Средние века. Быт, религия, культура / Пер. с англ. Л. А. Калашниковой. – М.: Центрполиграф, 2005. – 223 с.

Руа Ж. Ж. История рыцарства. 3-е изд. – М.: Алетейя, 2004. – 248 с.

Ткач М. И. Тайны крестовых походов и рыцарские ордена. – М.: Рипол Классик, 2003. – 429 с.

Урбан В. Тевтонский орден / Пер. с англ. П. Румянцева. – М.: АСТ, 2007. – 413 с.

Тема 25. Побут і традиції імператорського двору Візантії в XI столітті (за твором „Алексиада” Анни Комніної).

Запропонований план

1. Візантійська імперія до початку правління Олексія Комніна. Політичний, соціальний і економічний розвиток Візантії в роки правління Олексія Комніна.
2. Традиція імператорської влади і пов'язані з нею придворні ритуали.
3. Повсякденне життя візантійських імператорів.
4. Придворна культура.

Джерела

Анна Комнина. Алексиада / Вступительная статья, перевод, комментарий Я. Н. Любарского. - СПб.: Алетейя, 1996. - 703.

Вильгельм Тирский. История деяний в заморских землях // www.vostlit.info.

Даимберт, Готфрид и Раймунд. Письмо папе // www.vostlit.info.

Вриений Никифор. Исторические записки (986-1087) /Пер. с греч.; коммент. А.А. Калинин. – Франкфурт-на-Майне – Москва: Посев, 1997. – 208 с.

Заборов М. А. История крестовых походов в документах и материалах. Учеб. пособие. - М., «Высш. школа», 1977. - 272 с.

Михаил Сириец. Хроника // www.vostlit.info.

Література

Бибиков М.В. Развитие исторической мысли / М.В. Бибиков // Культура Византии. Вторая половина VII-XII в./отв. ред. З.В. Удальцова, Г.Г. Литаврин; члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, Г.Л. Курбатов и др. – М.: Наука, 1989. – С. 89-128.

Бибиков М.В. Историческая литература Византии / М.В. Бибиков. – СПб.: Алатай, 1998. – 318 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Васильев А.А. История Византийской империи: Время до Крестовых походов (до 1081 г.) / А.А. Васильев; Вступ. ст., прим., науч. ред., пер. с англ. и имен. указ. А.Г. Грушевого. – 2-е изд., испр. – СПб.: Алатай, 2000. – 581 с. - (Византийская библиотека. Исследования).

Васильев А.А. История Византийской империи. От начала Крестовых походов до падения Константинополя /А.А. Васильев. Вступ. ст., примеч., науч. ред., пер. с англ. и имен. указ. А.Г. Грушевого. – 2-е изд., испр. – СПб.: Алатай, 1998. – 583 с. - (Византийская библиотека. Исследования).

Византийская цивилизация в освещении российских ученых 1947-1991 / РАН. Отделение истории. Институт всеобщей истории /П.И. Жаворонков (сост.), Г.Г. Литаврин (сост.). – М.: Ладомир, 1999. – 800 с.

Византия между Западом и Востоком. Опыт исторической характеристики. – СПб.: Алатай, 1999. – 546 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Виймар П. Крестовые походы: миф и реальность священной войны / Пер. Д. А. Журавлевой. - СПб.: Евразия, 2003. – 384 с.

Гийу А. Византийская цивилизация /Пер. с фр. – Екатеринбург: У-фактория, 2007. – 546 с.

Дашков С.Б. Императоры Византии / С.Б. Дашков. – М.: Изд. дом «Красная площадь», «АПС-книги», 1997. – 386 с.

Диль Ш. Византийские портреты /Ш. Диль; пер. с фр. – М.: Искусство, 1994. – 448 с.

Заборов М. А. Крестом и мечом. - М.: Сов. Россия, 1979. - 240 с.

Заборов М. А. Крестоносцы на Востоке. - М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1980. - 320 с.

История Византии: в 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкина. Т. 2 /Отв. ред. А.П. Каждан. – М.: Наука, 1967. — 471 с.

Каждан А.П. Византийская культура. (X-XII вв.). – М.: Наука, 1968. – 233 с.

Куглер Б. История крестовых походов : пер. с нем.: по рус. изд. Л.Ф. Пантелеева, Спб., 1895 г. /Б. Куглер; авт. предисл. В.С. Савчук. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 512 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Пер. с фр. под общ. ред. В. А. Бабинцева; Послесл. А. Я. Гуревича. - Екатеринбург: У-Фактория, 2005. - 568 с.

Литаврин Г.Г. Как жили византийцы. – СПб.: Алетейя, 2000. – 255 с.

Мишо Ф. История крестовых походов /Пер. с фр. С.Л. Клячко; рис. Г. Доре. – Ил. и текст печ. по изд. 1883 г. – М.: Центр творческого развития МГПВОС, 1995. - 309 с.

Морисон С. Крестоносцы / Пер. с фр. - М.: Изд-во «Весь Мир», 2003. - 176 с.

Мюллер А. История ислама: От мусульманской Персии до падения мусульманской Испании: Пер. с нем. / А. Мюллер. - М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2004. - 894 с.

Острогорський Г. Історія Візантії / Г. Острогорський; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2002. – 608 с.

Успенский Ф. И. Очерки по истории византийской образованности. История крестовых походов / Сост. И. В. Ушаков. - М.: Мысль, 2001. - 442 с.

Чекалова А.А. Быт и нравы /А.А. Чекалова // Культура Византии. Вторая половина VII-XII в./отв. ред. З.В. Удальцова, Г.Г. Литаврин; члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, Г.Л. Курбатов и др. – М.: Наука, 1989. – С. 571-616.

Шульц Г. Й. Візантійська літургія: Свідчення віри та значення символів / Софія Матіяш (пер.), Єлена Колядюк (пер.). – Л.: Монастир Свято-Іванівська Лавра Вид. від. «Свічадо», 2002. – 237 с.

Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо; пер. М. Гершензона. - Изд. испр. и доп. - М.: АСТ; СПб.: Полигон, 2005. - 1086 с.

Тема 26. Християнство як ціннісний чинник соціокультурного процесу доби Середньовіччя

Запропонований план

1. Християнська ідеологія як джерело середньовічної культури.
2. Східна візантійська модель художньої культури.
3. Християнська модель художньої культури середньовічного Заходу.

Джерела

Блаженний Августин. Сповідь

Література

Аверинцев С.С. Поэтика ранневизантийской литературы / С.С. Аверинцев. – М.: “Coda”, 1997. – 343 с.

Алпатов М.В. Этюды по истории западноевропейского искусства. Изд. 2-е, доп. /М.В. Алпатов. – М.: Изд-во Акад. художеств СССР, 1963. – 425 с.

Баше Ж. Средневековые изображения и социальная история: новые возможности иконографии / Жером Баше // Одиссей. Человек в истории. Время и пространство праздника. 2005. – М.: Наука, 2005. – С. 152-190.

Бицилли П.М. Элементы средневековой культуры. / П.М. Бицилли. – СПб.: Мифрил, 1995. – XXVIII+ 244 с.

Бычков В.В. Византийская эстетика: теоретические проблемы / В.В. Бычков. – М.: Искусство, 1977. – 199 с.

Бычков В.В. Византийская эстетика в XIII-XV вв. // Культура Византии. XIII – первая половина XV в. / отв. ред. Г.Г. Литаврин; члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, В.В. Бычков и др. – М.: Наука, 1991. – С. 412-446.

Бычков В.В. Эстетика / В.В. Бычков // Культура Византии. Вторая половина VII-XII в./отв. ред. З.В. Удальцова, Г.Г. Литаврин; члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, Г.Л. Курбатов и др. – М.: Наука, 1989. – С. 401-469.

Васильев А.А. История Византийской империи. От начала Крестовых походов до падения Константинополя /А.А. Васильев. Вступ. Статья, примеч., науч. редакция, перевод с англ. языка и именной указатель А.Г. Грушевого. – СПб.: Алетейя, 1998. – 583 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Головащенко С.І. Історія християнства : Курс лекцій : Навч. Посібник / С.І. Головащенко. – К.: Либідь, 1999. – 352 с.

Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры /А.Я. Гуревич; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Искусство, 1984. – 350 с.

Данилова И. Е. Искусство средних веков и Возрождения: Древняя Русь. Италия. Живопись, архитектура, скульптура. Искусство и зритель. Работы разных лет / [Вступ. ст. М.Я. Либман]. – М.: Сов, Художник, 1984. – 271 с.

Даркевич В.П. Светское искусство Византии. Произведения византийского художественного ремесла у Восточной Европе X-XIII в. /В.П. Даркевич. – М.: Искусство, 1975. – 350 с.

Добиаш-Рождественская О.А. Культура западноевропейского Средневековья. - М.: Наука, 1987.

Дюби Ж. Время соборов: Искусство и общество 980-1420 годов / Пер. С фр. М.Ю. Рожновой, О.Е. Ивановой; ком мент. Д.С. Харитоновича. – М.: Ладомир, 2002. – 379 с.

Каждан А.П. Византийская культура. X-XIII вв. Изд. 2-е. – СПб.: Алетейя, 2006. – 270 с.

Комеч А.И. Символика архитектурных форм в раннем христианстве / А.И. Комеч // Искусство Западной Европы и Византии: [Сб. статей АН СССР ВНИИ искусствознания М-ва культуры СССР; Ред.: В.Н. Гращенков и др.]. – М.: Наука, 1978. – С. 209-223.

Лазарев В.Н. История византийской живописи / В.Н. Лазарев. – М.: Искусство, 1986. – 329 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. - М.: Наука, 1992.

Лінч Дж.Г. Середньовічна церква. Коротка історія / Пер. з англ.. В. Шовкуна. – К.: Основи, 1994. – 492 с.

Лихачева В.Д. Изобразительное искусство / В.Д. Лихачева // Культура Византии. Вторая половина VII-XII в. /отв. ред. З.В. Удальцова, Г.Г. Литаврин;

члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, Г.Л. Курбатов и др. – М.: Наука, 1989. – С. 470-495.

Лихачева В.Д. Изобразительное искусство в эпоху Палеологов / В.Д. Лихачева // Культура Византии. XIII – первая половина XV в. / отв. ред. Г.Г. Литаврин; члены ред.: С.С. Аверинцев, А.Д. Алексидзе, В.В. Бычков и др. – М.: Наука, 1991. – С. 447-483.

Лихачева В.Д. Искусство Византии IV-XV веков. [2-е изд., испр.] / В.Д. Лихачева. – М.: Искусство, Ленингр. отд-ние, 1986. – 308 с.

Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. 2-е изд., испр. / А.Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1995. – 319 с.

Каждан А.П. Византийская культура IX-XII вв. / А.П. Каждан Г.Г. Литаврин // Каждан А.П. Очерки истории Византии и южных славян / А.П. Каждан, Г.Г. Литаврин. Изд. 2-е, испр. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 132-148.

Карсавин Л.П. Культура средних веков / Л.П. Карсавин. – К.: Символ & AirLand, 1995. – 208 с.

Оссовская М. В. Рыцарь и буржуа. Исследование по истории морали / Пер. с польск; общ. ред. А.А. Гусейнова; вступ. ст. А.А. Гусейнова и К.А. Шварцман. - М.: Прогресс, - 1987. – 528 с.

Острогорський Г. В. Історія Візантії. – Львів, 2000.

Удальцова З.В. Византийская культура / Отв. ред. Е.В. Гутнова. - М.: Наука, 1988. – 289 с. – (Серия «Из истории мировой культуры»).

Удальцова З.В. Распространение христианства, церковь и ереси в средневековой Европе / З.В. Удальцова, В.И. Уколова, Я.Н. Щапов // История Европы. Т.2: Средневековая Европа / Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 560-590.

Уколова В.И. Культура Западной Европы / В.И. Уколова, В.Л. Романова // История Европы. Т.2: Средневековая Европа / Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 623-684.

Хейзинга Й. Осень Средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV вв. во Франции и Нидерландах / Пер. Д.В. Сильвестрова; отв. ред. С.С. Аверинцев; ст. А.В. Михайлова [с. 412-459]; коммент. Д.Э. Харитоновича. – М.: Наука, 1988. – 539 с.

Художественный язык Средневековья: [сб. ст.] / Отв. ред. В.А. Карпушин. – М.: Наука, 1982. – 272 с.

Шейко В.Н. Історія художньої культури: Середньовіччя. Відродження [Текст]: підручник / В.М. Шейко, О.А. Гаврюшенко, О.В. Кравченко; Харківська держ. Акад. культури. – Харків: ХДАК, 2001. – 190 с.

Яковлев Є. Г. Мистецтво і світові релігії: [навч. посібник для філософських фак. ун-тів і вузів мистецтва]. - К.: Вища школа, 1989. – 224 с.

Тема 27. Суспільно-політичні погляди Фоми Аквінського

Запропонований план

1. Основні віхи біографії Фоми Аквінського.
2. Соціально-економічна концепція Аквіната.

3. Вчення Фоми Аквінського про державу.

Джерела

Августин Блаженный. О граде Божием. - М.: АСТ, 2000. - 1296 с.

Аквинский Фома. О правлении государей / Публикация, перевод, вступ. Статья и примеч. Н.Б. Срединской // Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI - XVII вв.) / Под ред. В.И. Рутенбурга и И.П. Медведева. - Л.: Наука, 1990. - С. 217-244.

Аквінський Тома. Коментар до Аристотелевої „Політики” = *Commentarii ad Aristotelis „Politikam”* / Пер. з лат. О. Кислюк - К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2003. - 794 с.

Аристотель. Политика / Пер. с древнегреч. С. А. Жебелева, М. Л. Гаспарова. - М.: Изд-во Хранитель, 2006. - 400 с.

Аристотель. Этика / Пер. с древнегреч. Н.В.Брагинской, Т.А.Миллера. - М.: АСТ, 2006. - 496 с.

Фома Аквинский. Сумма теологии. Ч. I. - Том 1, 2 / Пер. с лат. С.И.Еремеева, А.А.Юдина. - Киев, Москва.: Ника-Центр, Элькор - МК, 2002. - 896 с.

Хрестоматия по истории средних веков. - М.: "Наука", 1969. -
Хрестоматия по западной философии: Античность. Средние века. Возрождение / Пер. С.С.Аверинцева. - С. 507 - 533. / Автор-сост. Яковлева Л.И. и др. - М.: Астрель, АСТ, 2003. - 800 с.

Література

Бедуел Г. Історія Церкви / Гі Бедуел; пер. З франц. Г. Григорович. - Львів: Свічадо, 2000. - 295 с.

Бицилли П.М. Элементы средневековой культуры. - СПб.: Мифрил, 1995. - 244 с.

Боргош Ю. Фома Аквинский / Пер. с польск. М. Гуренко; 2-е изд. - М.: Мысль, 1975. - 182 с.

Гайденко В.П., Смирнов Г.А. Западноевропейская наука в средние века. - М.: Наука, 1989.

Гергей Е. История папства / пер. с венгр. О.В. Громова. - М.: Республика, 1996. - 463 с.

Гуревич А.Я. Избранные труды: в 4-х томах. - Т. 2: Средневековый мир. - М.-СПб: Университетская книга, 1999. - 559 с.

Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. - М.: Искусство, 1972. - 318 с.

Добиаш-Рождественская О.А. Культура западноевропейского Средневековья. - М.: Наука, 1987. - 350 с.

Жильсон Э. Философия в средние века. От истоков патристики до конца XIV века / пер. с фр. Банулов А. - М.: Республика, 2004. - 678 с.

История политических и правовых учений: Средние века и Возрождение / Отв. ред. В.С. Нерсисянц. - М.: Наука, 1986. - 349 с.

Карсавин Л.П. Культура средних веков /Л.П. Карсавин. – К.: Символ & AirLand, 1995. – 208 с.

Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. : Навч. Посібник. – Львів: Світ, 2001. – 320 с.

Колстон Ф. Ч. История средневековой философии / пер. с англ. И. Борисовой. - М.: Энигма, 1997. – 512 с.

Кудрявцев О. Схоласты о собственности // Средние века. М, Наука, -1990. - Вып. 53. – С. 157 - 167.

Лінч Дж. Г. Середньовічна церква. Коротка історія / пер. з англ. В. Шевкун. - К. - 1994. - 492 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Пер. с фр. Е. Лебедева. - М.: Прогресс-Академия, 1992. - 376 с.

Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии: Латинская патристика. – М.: Мысль, 1979. – 431 с.

Реале Дж. Западная философия от истоков до наших дней [Пер. с итал.]. Т. 2: Средневековье: (От Библейского послания до Макиавелли) /Джованни Реале, Дарио Антисери. – СПб: ТОО ТК «Петрополис», 1994. – 354 с.

Рожков В. Очерки по истории римско-католической церкви: Курс лекций / В. Рожков. – М.: Колокол, 1994. – 304 с.

Сванидзе А.А., Голубцова Е.С., Исаева В.И. Античное наследие как фактор формирования средневековой культуры Западной Европы // Средние века. - М.: Наука, 1992. – Вып. 54. – С. 251 - 257.

Соколов В.В. Средневековая философия: [Учеб. пособие] / В.В. Соколов. – 2-е изд., испр. и доп. – М.:Эдиториал УРСС, 2001. – 352 с.

Тарнас Р. История западного мышления / Ричард Тарнас; Пер. с англ. Т.А. Азаркович. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1995. – 448 с.

Татаркевич В. Історія філософії. - Т. 1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з польск. Шираб'юка А. - Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу Видавничий відділ. - "Свічадо", 1997. - 456 с.

Трахтенберг О.В. Очерки по истории западноевропейской средневековой философии. - М.: Госполитиздат, 1957. - 255 с.

Чанышев А.К. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М.: Высшая школа, 1991. – 510 с.

Шишков А.М. Средневековая интеллектуальная культура. - М.: Севин С.А., 2003. – 592с.

Штекль А. История средневековой философии: [перевод]. – Репринт. изд. / Альберт Штекль. - СПб.: Алетейя: Кренов, 1996. – 307 с.

Тема 28. Людина середньовіччя: компаративний аналіз за працями А. Я. Гуревича і Ж. Ле Гоффа

Запропонований план

1. Еволюція теоретичних основ Школи "Анналів". Особливості історіописання Ж. Ле Гоффа та А. Я. Гуревича.

2. Просторово-часові уявлення у Середньовіччі.
3. Духовний світ. Уявлення і пересуди.
4. Матеріальний світ. Право, суспільство, індивід.

Джерела

Гуревич А. Я. Большая семья в Северо-Западной Норвегии в раннее средневековье // Средние века. М, 1956. Вып. 8. – С. 50-96.

Гуревич А. Я. Вопросы культуры в изучении исторической поэтики // Историческая поэтика. М., 1986. – С. 229-246.

Гуревич А. Я. Время как проблема истории культуры // Вопр. философии. – 1969. – № 3. – С. 74-97.

Гуревич А. Я. Из истории имущественного расслоения общинников в процессе феодального развития Англии // Средние века. М, 1955. Вып. 7. – С. 27-47.

Гуревич А. Я. Из истории народной культуры и ереси: "Лжепророки" и церковь // Средние века. М., 1975. Вып. 38. – С. 36– 55.

Гуревич А.Я. «В этом безумии есть метод». К проблеме «индивид в средние века» // Arbor Mundi. Мировое древо. – М.: Мировое древо, 1994. – Вып. 3. – С. 80-97.

Гуревич А. Я. Индивид и общество в варварских государствах // Проблемы истории докапиталистических обществ. М., 1968. – С. 246-267.

Гуревич А.Я. Индивид и социум на средневековом Западе /А.Я. Гуревич. – М.: РОССПЭН, 2005. – 424 с. («Российские Пропилеи»).

Гуревич А. Я. История и сага. О произведении Снори Стурлусона "Хеймскрингла" – М.: Наука, 1972. – 198 с.

Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры /А.Я. Гуревич; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Искусство, 1984. – 350 с.

Гуревич А. Я. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. М., 1989. – 366 с.

Гуревич А. Я. Мировая культура и современность // Иностр. лит. – 1976. – № 1. – С. 56-73.

Гуревич А. Я. Норвежские бонды в XI–XII вв. // Средние века. М., 1963. Вып. 24. – С. 64– 87.

Гуревич А. Я. О соотношении народной и ученой традиции в средневековой культуре // Французский ежегодник, 1984. – М., 1985. – С. 178-213.

Гуревич А. Я. Основные этапы социально-экономической истории норвежского крестьянства в XIII–XVII вв. // Средние века. М., 1959. Вып. 16.– С. 56-82.

Гуревич А. Я. Повседневная жизнь в средние века // Искусство кино. 1990. № 6. – С. 12– 25.

Гуревич А. Я. Популярное богословие и народная религиозность средних веков // Из истории культуры средних веков и Возрождения. М., 1976. – С. 65-91.

Гуревич А. Я. Походы викингов. – М.: Наука, 1966. – 183 с.

- Гуревич А. Я. Проблемы средневековой народной культуры. – М., 1981. – 350.
- Гуревич А. Я. Пространственно-временной "континуум" "Песни о Нибелунгах" // Традиция в истории культуры. М., 1978. – С. 112-127.
- Гуревич А. Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970. – 224 с.
- Гуревич А. Я. Роль королевских пожалований в процессе феодального подчинения английского крестьянства // Средние века. М., 1953. Вып. 4 – С. 49-73.
- Гуревич А. Я. Свободное крестьянство и феодальное государство в Норвегии в X–XII вв. // Средние века. М., 1960. Вып. 19. – С. 45-79.
- Гуревич А. Я. Семья, секс, женщина, ребенок в проповеди XIII в.: (Франция и Германия) // Историческая демография докапиталистических обществ Западной Европы. М., 1988. – С. 156-183.
- Гуревич А. Я. Смерть как проблема исторической антропологии (предисловие) // Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. М., 1992. – С. 5-32.
- Гуревич А. Я. "Социология" и "антропология" в проповеди Бертольда Регенсбургского // Литература и искусство в системе культуры. М., 1988. – С – 112-136.
- Гуревич А. Я. Средневековая литература и ее современное восприятие //Из истории культуры средних веков и Возрождения. М., 1976. – С – 276-314.
- Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства /А.Я. Гуревич. – М.: Искусство, 1990. – 396 с.
- Гуревич А.Я. Избранные труды В 2 т. Т. 1 Древние германцы. Викинги – М., 1999.– 518 с.
- Гуревич А. Я. "Что есть время?" // Вопр. лит. – 1968. – № 11 – С. 151-174.
- Ле Гофф Ж. Другое средневековье. Время, труд и культура Запада. – Екатеринбург, 2000. – 328 с.
- Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в Средние века /Жак Ле Гофф; пер. с фр. А.М. Руткевича. 2-е изд. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. – 160 с.
- Ле Гофф Ж. Людовик IX Святой. – М., 2001. – 800 с.
- Ле Гофф Ж. Рождение Европы /Пер. с фр. – СПб.: Александрия, 2007. – 397 с.
- Ле Гофф Ж. Рождение чистилища. – Екатеринбург: – М., 2009. – 544 с.
- Ле Гофф Ж. С небес на землю (Перемены в системе ценностных ориентаций на христианском Западе XII-XIII вв.) // Одиссей. Человек в истории. – М., 1991. – С. 25-44.
- Ле Гофф Ж. Середньовічна уява / Пер. з фр. Я. Кравця. – Львів: Літопис, 2007. – 350 с.
- Ле Гофф Ж. Трюон Н. История тела в средние века. – М. 2008. – 183 с.
- Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992. – 376с.

Література

Афанасьев Ю. Н. Ведущее направление французской историографии // Современная зарубежная немарксистская историография. Критический анализ. – М., 1985. – С. 214-253.

Афанасьев Ю. Н. Историзм против эклектики: Французская историческая Школа "Анналов" в современной буржуазной историографии. – М.: Мысль,

1980. – 237 с.

Барг М. А. Эпохи и идеи: становление историзма. – М.: Мысль, 1987. – 348 с.

Блок М. Апология истории, или Ремесло историка / М. Блок; изд. 2-е, доп.; пер. Е.М. Лисенко. Прим. и статья А.Я. Гуревича; отв. ред. А.Я. Гуревич. – М.: Наука, 1986. – 256 с.

Блок М. Характерные черты французской аграрной истории. – М., 1957. – 353 с.

Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Т. 1. Структура повсякденності: можливе і неможливе. – К. 1995. – 438 с.

Бродель Ф. Что такое Франция? Кн. первая: Пространство и история / Ф. Бродель. – М.: изд-во им. Сабашниковых, 1994. – 475 с.

Гренье Ж.-И. Размышления о «критическом повороте» / Жан-Ив Гренье // Одиссей. Человек в истории. Время и пространство праздника. 2005. – М.: Наука, 2005. – С. 138-151.

Гуревич А. Я. Исторический синтез и Школа "Анналов". – М., 1993. – 319 с.

Гуревич А.Я. О кризисе современной исторической науки. // Вопросы истории. – 1991. – № 2-3 – С. 24-39.

Дюби Ж. Развитие исторических исследований во Франции после 1950 года / Ж. Дюби // Одиссей. Человек в истории. 1991. Культурно-антропологическая история сегодня. – М.: Наука, 1991. – С. 48-59.

Дюпон-Мельниченко Ж.-Б. Французька історіографія ХХ століття: Навч. посібник / Ж.-Б. Дюпон-Мельниченко, В. Адауров. – Львів: Класика, 2001. – 170 с.

Осіпян О.Л. Експериментальна історія: дослідницькі підходи та методи французької історіографічної школи „Анналів”. – Краматорськ, 2007. – 176 с.

Ревель Ж. История и социальные науки во Франции. На примере эволюции школы „Анналов” / Ж. Ревель // Новая и новейшая история. – 1998. – № 5. – С.77-101; № 6. – С. 64-87.

Таран Л. В. Историческая мысль Франции и России 70-е годы XIX – 40-е годы XX вв. – К., 1994. – 302 с.

Февр Л. Бои за историю / Л. Февр: пер. с фр. – М.: Наука, 1991. – 632 с.

Философия истории: Учебное пособие / Под ред. проф. А. С. Панарина. – М.: Гардарики, 1999. – С. 427.

Эмар М. «Анналы» - ХХІ век // Морис Эмар // Одиссей. Человек в истории. Время и пространство праздника. 2005. – М.: Наука, 2005. – С. 131-137.

Яковенко Н. Вступ до історії / Н.Яковенко. – К.: Критика, 2007. – 376 с.

Тема 29. Жінка в культурі середньовічної Західної Європи

Запропонований план

1. Жінка в християнській релігійній традиції Середньовіччя.
2. Сімейно-шлюбні відносини в середні віки.
3. Соціально-правове становище жінки.
4. Жіночий образ у середньовічній літературі.

Література

Бессмертный Ю.Л. Жизнь и смерть в средние века. Очерки демографической истории Франции / Ю.Л. Бессертный; отв. ред. А.Я. Гуревич. – М.: Наука, 1991. – 240 с.

Бессмертный Ю.Л. К изучению матримониального поведения во Франции XII-XIII вв. // Одиссей. Человек в истории: Исследования по социальной истории и культуры. 1989. – М.: Наука, 1989. – С. 98-113.

Гуревич А.Я. Женщина, семья, секс, или цивилизация мужчин // Гуревич А.Я. Избранные труды. Культура средневековой Европы. – СПб.: Изд-во СпбГУ, 2006. – С. 448-480.

Гуревич А. Я. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. М.: Искусство. 1989

Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства /А.Я. Гуревич. – М.: Искусство, 1990. – 396 с.

Делюмо Ж. Ужасы на Западе: [Исследование процесса возникновения страха в странах Западной Европы, вв. Пер. с фр.] / Жан Делюмо. – М.: Голос. 1994. – 416 с.

Дюби Жорж. Европа в средние века. Смоленск: Полиграмма. 1994

Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987-1460 / Жорж Дюби; пер. с фр. Г.А. Амрамова, В.А. Павлова. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 416 с.

Женщина, брак, семья до начала нового времени: Демографические и социокультурные аспекты / Отв. ред. Ю.Л. Бессмертный. – М.: Наука. 1993. 154 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. М. 1992

Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в тысячном году Эдмон Поньон; пер. с фр. Э.М. Драйтовой. – М.: Мол. гвардия, 1999. – 382 с.

Хейзинга Й. “Homo ludens”. В тени завтрашнего дня / Пер. с нидерландского; под общ. ред. Г.И. Тавризян. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – 464 с.

Хейзинга Й. Осень средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах /Пер. Д.В. Сильвестрова; ст. А.В. Михайлова; коммент. Д.Э. Харитоновича; отв. ред. С.С. Аверинцев. – М.: Наука, 1988. – 540 с.

Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. Учебное пособие. М.: Высшая школа. 1973

Тема 30. Свято в культурі середньовічного суспільства.

Запропонований план

1. Свято як соціокультурний феномен. Свято як модель світу.
2. Світське життя в середньовічному суспільстві.
3. Народні свята в середньовічному суспільстві.
4. Театралізовані святкові видовища та їх значення в культурі середньовіччя.

Література

Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Возрождения / М.М. Бахтин. 2-е изд. – М.: Худ. лит., 1990. – 542 с.

Бицилли П.М. Элементы средневековой культуры. СПб., 1995.

Брюнель-Лобришон Ж. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII-XIII вв. / Ж. Брюнель-Лобришон, К. Дюамель-Амадо– М.: Молодая гвардия, 2003. – 414 с.

Варьяш И.И. Праздники средневековой Испании и город / И.И. Варьяш, О.И. Варьяш // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3 : Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. – М. : Наука, 2000. – С. 347-352.

Виоле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века / Культура средних веков в памятниках исторической мысли Франции / Э.Э. Виоле-ле-Дюк / Пер. с фр. М.Ю. Некрасова; статья о Виоле-ле-Дюке проф. А.Н. Кирпичникова; науч. ред. Н.И. Милиненко; составление С.Е. Еременко. – СПб.: Евразия, 1997. – 384 с.

Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. - М., 1984.

Гуревич А.Я. Культура и общество Средневековой Европы глазами современников. – М., 1989

Гуревич А.Я. Проблемы средневековой народной культуры / А.Я. Гуревич. – М.: Наука, 1981. – 359 с.

Гуревич А.Я. Средневековой мир: культура безмолвствующего большинства / А.Я. Гуревич. – М.: Искусство, 1990. – 396 с.

Даркевич В.П. Народная культура средневековья: светская праздничная жизнь в искусстве IX-XVI вв. / В.П. Даркевич; отв. ред. Г.К. Вагнер. – М.: Наука, 1988. – 344 с.

Даркевич В.П. Танцы и акробатика в искусстве средневековья / В.П. Даркевич // Культура и искусство средневекового города / Отв. ред. И.П. Русанова. – М.: Наука, 1984. – С. 5-31.

Добиаш-Рождественская О.А. Культура западноевропейского средневековья: Научное наследие / Отв. ред. В.И. Рутенбург; [АН СССР, Отд. истории и др.]. – М.: Наука, 1989. – 350 с.

История западноевропейской литературы (Средние века и Возрождение): учеб. для филол. спец. вузов / М.П. Алексеев, В.М.

Жирмунский, С.С. Мокульский, А.А. Смирнов и др. – М.: Академия: Высш. шк., 1999. – 462 с.

История зарубежного театра: Учеб. пособие /под ред. Г.Н. Бояджиева, А.Г. Образцовой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1981. – Ч. 1: Театр Западной Европы от античности до Просвещения – 336 с.

История французской литературы: Учебник для филол. спец. вузов / Л.Г. Андреев, Н.П. Козлова, Г.К. Косиков. – М.: Высш. шк., 1987. – 543 с.

Колязин В. Ф. От мистерии к карнавалу: Театральность немецкой религиозной и площадной сцены раннего и позднего средневековья. – М.:Наука, 2002. – 208 с.

Квеннеллы М. и Ч.Г.Б. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и норманнов / Марджори и Чарльз Генрих Борн Квеннеллы; Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992

Лучицкая С.И. Праздник /С.И. Лучицкая // Словарь средневековой культуры /Под. ред. А.Я. Гуревича. – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 386-393.

Крылова Ю.П. Игры и развлечения горожан /Ю.П. Крылова // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3 :Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. – М. : Наука, 2000. – с, 319-336.

Реутин М.Ю. Карнавал и комическая культура средневековой Германии: механизм возникновения и заката / М.Ю. Реутин // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3 :Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. – М. : Наука, 2000. – С. 337-346.

Реутин М.Ю. Несколько соображений по поводу карнавального «Хронотопа» // Одиссей. Человек в истории. Время и пространство праздника. 2005. – М.: Наука, 2005. – С. 23-37.

Сванидзе А.А. Королевский пир в средневековой Скандинавии. От саг до «Хроники Эрика» // Власть, общество, индивид в средневековой Европе /отв. ред. Н.А. Хачатурян; сост. О.С. Воскобойников; Ин-т всеобщ. Истории РАН; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Наука, 2008. – С. 242-257.

Харитонович Д.Э. Веселие и насилие // Одиссей. Человек в истории. Время и пространство праздника. 2005. – М.: Наука, 2005. – С. 38-48.

Хёйзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня: пер. с. нидерл. / Общ. ред. и послесл. Г.М. Тавризян. – М.: Изд. Группа «Прогресс», «Прогресс-Академия», 1992. – 464 с.

Хёйзинга Й. Осень средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах /Пер. Д.В. Сильвестрова; ст. А.В. Михайлова; коммент. Д.Э. Харитоновича; отв. ред. С.С. Аверинцев. – М.: Наука, 1988. – 540 с.

Ястребицкая А.Л, Праздники и торжества в средневековой Европе в свете современных исследований // Культура и общество в средние века и раннее новое время. Методика современных историко-антропологических и социокультурных исследований. Сборник аналитических и реферативных обзоров. М., 1998. с. 100-185.

Тема 31. Куртуазний етикет у системі середньовічної культури

Запропонований план

1. Виникнення та суть куртуазного кодексу.
2. Відображення куртуазного етикету в ліриці трубадурів і мінезингерів.
3. Куртуазний етикет у лицарському романі.
4. Кохання і шлюб у старопровансальському романі.

Джерела

Бернарт де Вентадорн. Песни / Бернарт де Вентадорн ; Изд. подгот., [пер. со старопровансал. и статью , с. 191-233, написала] В.А. Дынник; [примеч. А.Д. Михайлова и др.]. – М.: Наука, 1979. – 311 с.

Винцент из Бове. О наставлении детей знатных граждан // Антология педагогической мысли христианского средневековья: Пособие для учащихся пед. колледжей и студентов вузов: в 2 т.: [Перевод. / Сост., вступ. ст. и общ. ред. В.Г. Безрогова, О.И. Варьяш]. Т. 2: Мир переломился в книге: Воспитание в средневековом мире глазами ученых наставников и их современников. – М.: АО «Аспект-пресс», 1994. – С. 107-109.

Гильом де Лоррис. Жан де Мен. Роман о Розе. Пер. со старофранцузского Н. В. Забабуровой на основе подстрочника Д. Н. Вальяно. – Ростов-на-Дону: ЗАО "Югпродторг", 2001. – 288 с.

Жизнеописания трубадуров / Сост. - М. Б. Мейлах. - М., 1993.- 390 с.

Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів /упор. М.О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – С. 285-400.

Кретьен де Труа. Эрек и Энида. Клижес / Пер. с древнефр. – М.: Наука, 1980. – 509 с.

Легенда о Тристане и Изольде / Пер. с древнефр. – М.: Наука, 568 с.

Песни о Гильоме Оранжском / Пер. с древнефр. – М.: Наука, 1985. – 573 с.

Песни трубадуров. - М., 1979

Поэзия трубадуров. Поэзия миннезингеров. Поэзия вагантов. - М., 1974. - 575 с.

«Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов XIV-XV веков: [Перевод / Сост. и отв. ред. Ю.Л. Бессмертный]. – М.: Наука, 1991. – 317 с.

Фламенка /Изд. подгот. А. Г. Найман; [отв. ред. Г.В. Степанов]. – М.: Наука, 1983. – 319 с. – (Лит. Памятники).

Література

Абрамсон М.Л. Супруги, их родные и близкие в южноитальянском городе высокого средневековья (X-XIII вв.) // Человек в кругу семьи: Очерки по истории частной жизни в Европе до начала нового времени. Под ред. Ю.Л. Бессмертного. - М.: РГГУ, 1996. - С.103-135.

Абрамсон М.Л. Семья в реальной жизни и в системе ценностных ориентаций в южноитальянском обществе X-XIII веков // Женщины, брак и семья до начала нового времени, -М., 1993. - С.38-56.

Аверинцев С. С., Гаспаров М. Л., Мелетинский Е. М., Михайлов А. Д., Самарин Р. М. Литература Западной Европы Раннего Средневековья // История всемирной литературы: В 9 томах / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. - М. Горького. - М.: Т. 2, 1984. - С. 438-490.

Андреев Л. Г., Козлова Н. П., Косиков Г. К. История французской литературы. - М., 1987. - 640 с.

Андреев М. Л. Средневековая европейская драма. - М., 1989. - 215 с.

Бессмертный Ю.Л. Брак, семья и любовь в средневековой Франции. // Пятнадцать радостей брака. - М., 1991. - 294. С.

Бессмертный Ю.Л. Жизнь и смерть в средние века. - М., 1991,- 240 с.

Бессмертный Ю.Л. Мир глазами знатной женщины IX века: (К изучению мировосприятия каролингской знати) // Художественный язык средневековья. - М., 1982. - С.63-71.

Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена Трубадуров XII - XIII веков: Перевод с французского Н. Грушке. - М., 2003.- 414 с.

Буланакова М.А. Ментальные стереотипы и образ знатной женщины в период утверждения церковного брака в средневековой Франции <http://www.genderstudies.info/sbornik/vozmoj/12.htm>

Гаспаров М. Л. Любовный учебник и любовный письмовик (Андрей Капеллан и Бонкомпаньо) // Жизнеописания трубадуров / Сост. - М. Б. Мейлах. -М., 1993. С. 571-573.

Гаспаров М. Л. Поэзия вагантов // Поэзия вагантов. - М., 1975. - 605 с.

Гис Ф. Брак и семья в Средние века / Ф. Гис, Дж. Гис; Пер. с англ. Е.А. Мельниковой – М.: РОССПЭН, 2003. – 384 с.

Гуревич А.Я. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. - М., 1989. - 430 с.

Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. - М., 1984.- 390 с.

Гуревич А.Я. Семья, секс, женщина, ребёнок в проповеди XIII века. (Франция и Германия) // Историческая демография докапиталистических обществ стран Западной Европы. – М., 1988. – С. 154-185.

Дюби Ж. Куртуазная любовь и перемены в положении женщины во Франции XII века // Одиссей. Человек в истории. – М.: Наука, 1990. – С. 90-96.

Дюби Ж. Почтенная матрона и удачно выданная замуж. Восприятие замужества в Северной Франции около 1100 года // Одиссей. М., 1996. - С.110-116.

Злобина Н. Б. Женщина глазами мужчины ("Пятнадцать радостей брака"). Франция XV век, - Вестник №1 2002 http://www.history.pspu.ru/pub_zlobina.shtml

Калмыков Е.В. Куртуазные игры и реалии рыцарства эпохи «осени средневековья» // Одиссей. Человек в истории. 2004. Рыцарство: реальность и воображаемое. – М., 2004. – С. 75-83.

- Капеллан А. О любви // Жизнеописания трубадуров. - М., 1993. С.65-66.
- Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. - М., 1992.
- Лучицкая С.И. Семья крестоносца: супружеский конфликт в начале XII в. // Частная жизнь. Человек в кругу семьи. - М., 1996 С.160-166.
- Малинин Ю.П. Рыцарская этика в позднесредневековой Франции (XIV-XV вв.) // Средние века. Вып. 55. М., 1992 С.110-112.
- Мейлах М. Б. Средневековые провансальские жизнеописания и куртуазная культура трубадуров // Жизнеописания трубадуров / Сост. - М. Б. Мейлах. - М., 1993. С.77-86.
- Мейлах М.Б. Язык трубадуров. - М., 1975.- 432 С.
- Михайлов А. Д. История легенды о Тристане и Изольде // Легенда о Тристане и Изольде. - М., 1976, с. 623-697.
- Михайлов А. Д. Старофранцузская городская повесть "фаблио" и вопросы специфики средневековой пародии и сатиры. - М., 1986.- 328 С.
- Михайлов А. Д. Французский роман и вопросы типологии жанра в средневековой литературе. - М., 1976 .- 172 С.
- Михайлов А.Д.. Французский рыцарский роман. - М., 1976.- 118 С.
- Опиц К. Женщина в зеркале позднесредневековой агиографии //Женщина, бра, семья до начала нового времени. – М., 1993. – С. 55-76.
- Оссовская М. В. Рыцарь и буржуа. Исследование по истории морали /Пер. с польск; общ. ред. А.А. Гусейнова; вступ. ст. А.А. Гусейнова и К.А. Шварцман. - М.: Прогресс, - 1987. – 528 с.
- Пастуро М. Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей Круглого стола (Пер. с фр. - М.О.Гончар; Науч. ред., коммент. и послесл. Т.Д. Сергеевой;- М.: Мол.гвардия, 2001.-239 с.
- Перну Р. Алиенора Аквитанская / Режин Перну; Пер. с фр. А.С. Васильковой. – СПб.: Евразия, 2001. – 336 с.
- Поляркова М.К. Брак и семья по проповедям Цезаря Арелатского // Историческая демография докапиталистических обществ стран Западной Европы. – М., 1988. – С. 61-73.
- Рябова Т.Б. Женщина в истории западноевропейского средневековья / Иван. гос. ун-т. – Иваново: Изд. центр «Юнона», 1999. – 211 с.
- Смолицкая О. В. Куртуазная любовь / О.В. Смолицкая // Словарь средневековой культуры / Под ред. А. Я. Гуревича. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: РОССПЭН, 2007. – С. 253 - 255.
- Флори Ж., Повседневная жизнь рыцарей в средние века. - М.: Молодая гвардия, 2006,- 355 с.
- Хейзинга Й. Осень средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах /Пер. Д.В. Сильвестрова; ст. А.В. Михайлова; коммент. Д.Э. Харитоновича; отв. ред. С.С. Аверинцев. – М.: Наука, 1988. – 540 с.
- Шаповалова М.С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М.С. Шаповалова, Г.Л. Рубанова, В.А. Моторний; вид. 3-є, доп. і перероб. – Львів: Світ, 1993. – 312 с.

Ястребицкая А.Л. Проблема взаимоотношения полов как диалогических структур средневекового общества в свете современного историографического процесса // Средние века. Вып. 57. 1994.

Тема 32. Рицарство як соціокультурний феномен Середньовіччя

Запропонований план

1. Витоки рицарської ідеології.
2. Становлення феномену рицарства.
3. Вплив рицарства на суспільне і політичне життя Середньовіччя.
4. Соціальні традиції рицарства.

Джерела Література

Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) /В. Ададуrow. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Бессмертный Ю.Л. Рыцарство и знать X-XIII вв. в представлениях современников (обзор литературы конца 60-70-х гг.) /Ю.Л. Бессмертный // Идеология феодального общества в Западной Европе. Проблема культуры и социокультурных представлений средневековья в современной зарубежной историографии. – М., 1980. – С.196-221.

Гарро А. Людовик Святой и его королевство. М., 2002. 254 с.

Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. М., 1984. 350 с.

Гуревич А.Я. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. М., 1989, 367 с.

Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987-1460 / Жорж Дюби; пер. с фр. Г.А. Амрамова, В.А. Павлова. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 416 с.

Иванов К.А. Трубадуры, труверы и миннезингеры. – М.: Алетейя, 1997. 360 с.

Иванов К.А. Многоликое средневековье. – М., 1996. 432 с.

Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства / Ф. Кардини. Пер. с ит.; вступ. ст. В.И. Уколовой; общ. Ред. В.И. Уколовой и Л.А. Котельниковой. – М.: Прогресс, 1987. – 384 с.

Кин М. Рыцарство /Пер. с фр. Тогоевой. – М.: Научный мир, 2000. -516 с.

Контамин Ф. Война в Средние века / Ф. Контамин. Пер. с фр. Ю.П. Малинина, А.Ю. Карачинского, М.Ю. Некрасова; под ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Жак Ле Гофф; Пер. с фр.; Общ. ред. Ю.Л. Бессмертного; Послесл. А.Я. Гуревича. – М.: Изд. группа Прогресс, Прогресс-Академия, 1992. – 376 с.

Луцицкая СИ. Образ другого. Мусульмане и христиане в хрониках крестовых походов. СПб., 2001. 412 с.

Лучицкая С.И. Рыцарство / С.И. Лучицкая // Словарь средневековой культуры / Под. ред. А.Я. Гуревича. – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 431-437.

Лучицкая С.И. Рыцарство – уникальный феномен западноевропейского средневековья // Одиссей. Человек в истории. 2004. Рыцарство: реальность и воображаемое. – М., 2004. – С. 7-35.

Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. СПб., 1999. – 414 с.

Оссовская М. В. Рыцарь и буржуа. Исследование по истории морали / Пер. с польск; общ. ред. А.А. Гусейнова; вступ. ст. А.А. Гусейнова и К.А. Шварцман. - М.: Прогресс, - 1987. – 528 с.

Перну Р. Крестоносцы. СПб., 2001. 240 с.

Перну Р. Алиенор Аквитанская. СПб., 2001. 336 с.

Писарев Ю.И. Место служилого рыцарства в социально-политической жизни Англии XIV в. // Средние века. – М., 1973. – Вып. 37. – С. 82-107.

Сидоров А.И. Каролингские milites и nobiles: к вопросу о предыстории средневекового европейского рыцарства // Одиссей. Человек в истории. 2004. Рыцарство: реальность и воображаемое. – М., 2004. – С. 36-46.

Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье (400-1000). СПб., 202. 224 с.

Фаулер К. Эпоха Плантагенетов и Валуа. Борьба за власть (1328-1498). СПб., 2002. 352 с.

Фергюсон А.Б. Золотая осень английской рыцарственности. Исследование упадка и трансформации рыцарского идеализма / Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 2003. – 350 с.

Флори Ж. Идеология меча: Предыстория рыцарства / Пер. с фр. Некрасов М. Ю. – СПб.: Евразия, 1999 - 312 с.

Флори Ж. Повседневная жизнь рыцарей в Средние века / Пер. с фр. Ф. Ф. Нестерова. – М.: Молодая гвардия, 2006. – 356 с.

Хейзинга Й. Осень средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах / Пер. Д.В. Сильвестрова; ст. А.В. Михайлова; коммент. Д.Э. Харитоновича; отв. ред. С.С. Аверинцев. – М.: Наука, 1988. – 540 с.

Хейзинга Й. Политическое и военное значение рыцарских идей в позднем средневековье // Человек. - № 5. – 1997. [http://vivovoco.rsl.ru/VV/PAPERS/MEN/HEIZ.HTM]

Ястребицкая А.Л. Западная Европа XI-XIII веков. – М.: Искусство, 1987. 176 с.

Ястребицкая А.Л, Праздники и торжества в средневековой Европе в свете современных исследований // Культура и общество в средние века и раннее новое время. Методика современных историко-антропологических и социокультурных исследований. Сборник аналитических и реферативных обзоров. М., 1998. с. 100-185.

Тема 33. „Картина світу” середньовічного рицаря (за французьким героїчним епосом і рицарською поезією)

Запропонований план

1. Рицарство як соціальний стан середньовічного суспільства.
2. Сприйняття простору і часу рицарством.
3. Основні ментальні риси середньовічного рицаря.

Джерела

Жизнеописания трубадуров. Жан де Нострдам. Жизнеописания древних и наиславнейших провансальских пиитов, во времена графов прованских процветавших / Издание подготовил М.Б. Мейлах; отв. ред. Е.М. Мелетинский. – М.: Наука, 1993. – 736 с.

Героїчний епос. Пісня про мого Сіда. Пісня про Роланда. Епічні поеми. – Львів: Червона калина, 2002. – 276 с.

Песни о Гильоме Оранжском: Отрочество Гильома. Коронование Людовика. Нимская телега. Взятие Оранжа. Песнь о Гильоме. Монашество Гильома / Издание подготовили Ю.Б. Корнеев, А.Д. Михайлов; отв. ред. А.Д. Михайлов. – М.: Наука, 1985. – 575 с.

Література

Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) / В. Ададуров. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Блок М. Феодальне суспільство. – К.: Всесвіт, 2001. – 528 с.

Брайант А. Епоха рицарства в истории Англии /Пер. с англ. Т.В. Ковалева, М.Г. Муравьева. – СПб.: Евразия, 2001. – 576 с.

Гуревич А.Я. Индивид и социум на средневековом Западе. – М.: РОССПЭН, 2005. – 424 с.

Гуревич А.Я. Культура и общество средневековой Европы современников. – М.: Искусство, 1989. – 366 с.

Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры /А.Я. Гуревич; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Искусство, 1984. – 350 с.

Дюби Ж. Доба соборів: Мистецтво та суспільство 980-1420 років/Пер. з фр. – К.: Юніверс, 2003. – 320 с.

Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987-1460 / Пер. с фр. Г.А. Абрамова, В.А. Павлова. – М.: Междунар. Отношения, 2000. – 416 с.

Дюби Ж. Куртуазная любовь и перемены в положении женщины во Франции XII века // Одиссей. Человек в истории. – М.: Наука, 1990. – С. 90-96.

Дюби Ж. Трехчастная модель, или представления средневекового общества о самом себе. – М.: Языки русской культуры, 2000. – 362 с.

Історія європейської ментальності / За ред. П. Дінцельбахера. – Львів: Літопис, 2004. – 720 с.

Иванов К.А. Трубадуры, труверы и миннезингеры. – М.: 1997. 360 с.

Иванов К.А. Многоликое средневековье. – М., 1996. 432 с.

Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства / Ф. Кардини. Пер. с ит.; вступ. ст. В.И. Уколовой; общ. Ред. В.И. Уколовой и Л.А. Котельниковой. – М.: Прогресс, 1987. – 384 с.

Кин М. Рыцарство /Пер. с фр. Тогоевой. – М.: Научный мир, 2000. -516 с.

Козлик І.В. „Картина світу” середньовічної людини. Спроба тематичного repertorium'у / І.В. Козлик //Історія України. – 2005. – № 8. – С. 21-25.

Контамин Ф. Война в Средние века / Ф. Контамин. Пер. с фр. Ю.П. Малинина, А.Ю. Карачинского, М.Ю. Некрасова; под ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с.

Ле Гофф Ж. Середньовічна уява /Пер. з фр. Я. Кравця. – Львів: Літопис, 2007. – 350 с.

Ле Гофф Ж. Рабочее время в период «кризиса» века: от средневекового времени к времени современному / Ж. Ле Гофф //Ле Гофф Ж. Другое Средневековье. Время, туд и культура Запада / Пер. с фр. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2000. – С. 49-57.

Ле Гофф Ж. С небес на землю. (Перемены в системе ценностных ориентаций на христианском Западе XII-XIII вв.) //Одиссей. Человек в истории. 1991. – М.: Наука, 1991. – С. 25-44.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Пер. с фр. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – 373 с.

Лучицкая С.И. Рыцарство / С.И. Лучицкая // Словарь средневековой культуры /Под ред. А.Я. Гуревича. – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 431-437.

Малинин Ю.П. Рыцарская этика в позднесредневековой Франции (XIV-XV вв.) // Средние века. – М., 1992. – Вып. 55. – С. 195-213.

Оссовская М. В. Рыцарь и буржуа. Исследование по истории морали /Пер. с польск; общ. ред. А.А. Гусейнова; вступ. ст. А.А. Гусейнова и К.А. Шварцман. - М.: Прогресс, - 1987. – 528 с.

Флори Ж. Идеология меча: Предыстория рыцарства / Пер. с фр. Некрасов М. Ю. – СПб.: Евразия, 1999 - 312 с.

Флори Ж. Повседневная жизнь рыцарей в Средние века / Пер. с фр. Ф. Ф. Нестерова. – М.: Молодая гвардия, 2006. – 356 с.

Цыбулько Г.Ф. Рыцарская культура в эпоху Филиппа Августа и Людовика Святого // Средние века. – М., 1997. – Вып. 60. – С. 392-399.

Шаповалова М.С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М.С. Шаповалова, Г.Л. Рубанова, В.А. Моторний; вид. 3-є, доп. і перероб. – Львів: Світ, 1993. – 312 с.

Тема 34. Гендерні ролі в рицарському турнірі (за романами Кретьєна де Труа)

Запропонований план

1. Витоки рицарських турнірів
2. Ставлення церкви до турнірів. Рицарський турнір як придворне свято.
3. Поведінка рицаря у турнірі.
4. Роль Прекрасної Дами в турнірі.

Джерела

Труа, Кретъен де. Ивейн, или рыцарь со львом. - Екатеринбург: Автограф, 2008.

Труа, Кретъен де. Ланселот или рыцарь в телеге. - М.: Эксмо, 2006.

Труа, Кретъен де. Персеваль, граф Грааля /Кретъен де Труа; пер. со старофр., прозаический пересказ Д. Вишневого; предисл. В. Татарина. - М.: Эксмо, 2006. - 428 с. -)Антология мудрости).

Труа, Кретъен де. Эрек и Энида. Клижес / Пер. с древнефр. - М.: Наука, 1980. - 509 с.

Література

Дубровский И.В. Турнир / И.В. Дубровский // Словарь средневековой культуры /Под. ред. А.Я. Гуревича. - М.: РОССПЭН, 2003. - С. 537-543.

Ефимова Е., Дельбрюк Г. Рыцарство. - М.: Евролинц, 2007.

Иванов К.А. Трубадуры, труверы и миннезингеры. М., 1997. 360 с.

Иванов К.А. Многоликое средневековье. - М.: Алетейа, 2007. - 342 с.

Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства. - Сретенск: Конфессион. центр ист.- филос. исслед. (МЦИФИ), 2006.

Кии М. Рыцарство. М. 2000. 516 с.

Михайлов А.Д. Средневековые легенды и западноевропейские литературы: [сборник статей]. - М.: Языки славянской культуры, 2006. - 263 с.

Михайлов А.Д. Французский рыцарский роман и вопросы типологии жанра в средневековой литературе. - М.: КомКнига, 2006. - 352 с.

Руа Ж.Ж., Мишо Ж.Ф. История рыцарства. - М.: Эксмо, 2007.

Стаф И.К. Рыцарский (куртуазный) роман / И.К. Стаф // Словарь средневековой культуры / Под. ред. А.Я. Гуревича. - М.: РОССПЭН, 2003. - С.424-431.

Хёйзинга Й. Осень средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах /Пер. Д.В. Сильвестрова; ст. А.В. Михайлова; коммент. Д.Э. Харитоновича; отв. ред. С.С. Аверинцев. - М.: Наука, 1988. - 540 с.

Шаповалова М.С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М.С. Шаповалова, Г.Л. Рубанова, В.А. Моторний; вид. 3-є, доп. і перероб. - Львів: Світ, 1993. - 312 с.

Ястребицкая А.Л. Западная Европа XI-XIII веков. М., 1987. 176 с.
Ястребицкая А.Л., Праздники и торжества в средневековой Европе в свете современных исследований // Культура и общество в средние века и раннее новое время. Методика современных историко-антропологических и социокультурных исследований. Сборник аналитических и реферативных обзоров. М., 1998. с. 100-185.

Тема 35. Сакральний характер королівської влади (за матеріалами французької середньовічної літератури)

Запропонований план

1. Монарх як головний захисник християнства.
2. Король – перший рицар у державі.
3. Сакральний значення церемонії коронації та миропомазання.
4. Особисті риси короля.

Джерела

Бедье Ж. Роман о Тристане и Изольде: Роман /Пер. с фр. А.А. Веселовского. – М.: Детская литература, 1985. – 142 с.

Жизнеописания трубадуров. Жан де Нострдам. Жизнеописания древних и наиславнейших провансальских пиитов, во времена графов прованских процветавших / Издание подготовил М.Б. Мейлах; отв. ред. Е.М. Мелетинский. – М.: Наука, 1993. – 736 с.

Жуанвиль Ж. де. Книга благочестивых речений и добрых деяний нашего святого короля Людовика /Жан де Жуанвиль; пер. со старофр. Г.Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2007. – 400 с.

Памятники средневековой латинской литературы X-XII веков : сборник. – М. : Наука, 1972. – 531 с.

Памятники средневековой латинской литературы IV–IX веков : сборник / под ред. М.Е. Грабарь-Пассек ; под ред. М.Л. Гаспарова. – М. : Наука, 1970. – 444 с.

Песни о Гильоме Оранжском: Отрочество Гильома. Коронование Людовика. Нимская телега. Взятие Оранжа. Песнь о Гильоме. Монашество Гильома / Издание подготовили Ю.Б. Корнеев, А.Д. Михайлов; отв. ред. А.Д. Михайлов. – М.: Наука, 1985. – 575 с.

Песнь о Роланде. Коронование Людовика. Нифская телега. – М.: Художественная литература, 1976. – 655 с.

Поэзия трубадуров. Поэзия миннезингеров. Поэзия вагантов. – М.: Художественная литература, 1976. – 576 с.

Роман о Лисе /Пер. со старофранц. А. Наймана. – М.: Наука, 1987. – 160 с.

Семь веков французской поэзии (в русских переводах). – СПб.: Евразия, 1999. – 756 с.

Средневековые французские фарсы. – М.: Искусство, 1981. – 447 с.

Труа, Кретьен де. Эрек и Энида. Клижес / Пер. с древнефр. – М.: Наука, 1980. – 509 с.

Література

Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) / В. Ададуrow. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Блок М. Феодальне суспільство. – К.: Всесвіт, 2001. – 528 с.

Блок М. Короли-чудотворцы. Очерк представлений о сверхъестественном характере королевской власти, распространенных преимущественно во Франции и в Англии / Пер. с фр. В.А. Мильчиной. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 709 с.

Гарро А. Людовик Святой и его королевство /Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько под общ. ред. А.Ю. Карачинского; вступ. ст. Ю.П. Малинин. – СПб.: Евразия, 2002. – 256 с.

Гене Б. История и историческая культура средневекового Запада /Пер. с фр. Е.В. Баевской, Е.М. Береговой; отв. ред. И.И. Соколов. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 494 с.

Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М.: Искусство, 1984. – 352 с.

Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987-1460 / Жорж Дюби; пер. с фр. Г.А. Амрамова, В.А. Павлова. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 416 с.

Евдокимова Л.В. Французская поэзия позднего средневековья (XIV – первая треть XV вв.) – М.: Наука, 1990. – 321 с.

История Франции : в 3 т. / Ред.: А.З. Манфред (отв. ред.) [и др.] – М.: Наука, 1972. – Т. 1 [Авт. Ю.Л. Бессмертный, А.Д. Люблинская, С.Д. Сказкин и др.] . – 359 с.

Карсавин Л.П. Основы средневековой религиозности в XII-XIII веках. – СПб.: Алетейя, 1997. – 418 с.

Ле Гофф Ж. Другое средневековье. Время, труд и культура Запада /Пер. с фр. С.В. Чистяковой и Н.В. Шевченко под ред. В.А. Бабинцева. – Екатеринбург: Изд-во Уральс. Ун-та, 2000. – 328 с.

Ле Гофф Ж. Людовик Святой / Пер. с фр. В.И. Матузовой. – М.: Ладомир, 2001. – 800 с.

Ле Гофф Ж. С небес на землю (Перемены в системе ценностных ориентаций на христианском Западе XII-XIII вв.) // Одиссей. Человек в истории. – М., 1991. – С. 25-44.

Ле Гофф Ж. Середньовічна уява / Пер. з фр. Я. Кравця. – Львів: Літопис, 2007. – 350 с.

Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века. – М.: Текст, 2008. – 192 с.

Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992. – 376с.

Мосс М. Социальные функции священного: Избр. Произведения /Пер. с фр.; под. общ. ред. И.В. Утехина. – СПб.: Евразия, 2000. – 446 с.

Пти-Дютайи Ш. Феодальная монархия во Франции и в Англии X-XIII вв. – М., 1938

Путилов Б.Н. Героический эпос и действительность / Б.Н. Путилов; отв. ред. Ю.И. Юдин. – Л.: Наука, Ленингр. Отд-ние, 1988. – 224 с.

Фавтье Р. Капетинги и Франция. Роль династии в создании государства /Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2001. – 320 с.

Шаповалова М.С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М.С. Шаповалова, Г.Л. Рубанова, В.А. Моторний; вид. 3-є, доп. і перероб. – Львів: Світ, 1993. – 312 с.

Шмідт Ж.-К. Сенс жесту на середньовічному Заході. – Харків: Око, 2002. – 640 с.

Эрс Ж. Людовик XI: Ремесло короля / Жак Эрс; пер. с фр. Е.В. Колодочкиной; вступ. ст. и науч. ред. А.П. Левандовского. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 367 с. – (Жизнь замечательных людей: сер. биогр.; вып. 1052).

Тема 36. Сімейні цінності в Середньовіччі.

Запропонований план

1. Погляди на шлюб і сім'ю в ранньому середньовіччі.
2. Куртуазний культ Дами та його значення для формування сімейних цінностей.
3. Зміни цінностей шлюбу і сім'ї в XIV-XV ст.
4. Жінка в творах перших гуманістів.

Джерела

Жизнеописания трубадуров. Жан де Нострадам. Жизнеописания древних и наиславнейших провансальских пиитов, во времена графов прованских процветавших / Издание подготовил М.Б. Мейлах; отв. ред. Е.М. Мелетинский. – М.: Наука, 1993. – 736 с.

Кристина Пизанская. Из "Книги о граде женском" // "Пятнадцать радостей брака" и другие сочинения французских авторов 14-15 веков.- М.: Наука, 1991, С.218-256.

Малые жанры старофранцузской литературы: Куэнси Г. де Чудеса Богоматери. Бестиарий любви Ришара де Фурниваль с приложением Ответа дамы. Великий Гримуар, или Искусство заклинания духов небесных, воздушных, земных, подземных / Составл., вступ. ст., перевод со старофранц. и коммент. М.Ю. Собуцкого. – К.: Карме, 1995. – 240 с.

Бедье Ж. Роман про Трістана та Ізольду /Пер. з франц., передм. Та прим. М. Рильського; 4-е вид. – К.: Молодь, 1992. – 176 с.

Пятнадцать радостей брака // "Пятнадцать радостей брака" и другие сочинения французских авторов 14-15 веков.- М.:Наука, 1991, С.3-130.

Свадебный регламент (конец 13-начало 14 века). Из "Городской книги" Аугсбурга // Хрестоматия по истории средних веков. Т.1 //Под ред. Н.П. Грацианского и С.Д. Сказкина.- М.: Госуд. уч.-пед. изд-во Мин. Просвещения РСФСР, 1949, С. 393-394.

Средневековые французские фарсы / Сост., предисл. и коммент. А.Д. Михайлова. – М.: Искусство, 1981. – 446 с.

Література

Аррьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке /Пер. с фр. Л.Ю. Старцева при участии В.А. Бабинцева. – Екатеринбург: Изд-во Уральс. Унта, 1999. – 416 с.

Бессмертный Ю.Л. Брак, семья и любовь в средневековой Франции // "Пятнадцать радостей брака" и другие сочинения французских авторов 14-15 веков.- М.: Наука, 1991, С.281-310.

Блонин В.А. Некоторые вопросы исторической демографии западноевропейского средневековья (к проблеме формирования «европейского» типа брачности) // Проблемы разложения феодализма и генезис

капитализма в Европе: Межвузов. Сб. науч. тр. /Горьк. Гос. ун-т. – Горький, 1989. – С. 15-30.

Габдрахманов П.Ш. Имя, семья и familia XII-XIII веков: К вопросу о социальных рамках частной жизни средневекового простолюдина // Средние века. – М.: Наука, 2001. – Вып. 62. – С. 120-136.

Габдрахманов П.Ш. Средневековые крестьяне и их семьи: демографическое исследование французской деревни в VIII-XI вв.(по данным грамот) / П.Ш. Габдрахманов. – М.: Памятники исторической мысли, 1996. – 247 с.

Гис Ф., Гис Дж. Брак и семья в Средние века.- М.: РОССПЭН, 2002.- 384 с.

Дюби Ж.Куртуазная любовь и перемены в положении женщин во Франции XII в. // Одиссей. Личность и общество. – М.: Наука, 1990, С. 91-96.

Дюби Ж. Почтенная матрона и плохо выданная замуж. Восприятие замужества в Северной Франции около 1100 года /Жорж Дюби //Одиссей. Человек в истории. Ремесло историка на исходе XX века. 1996. – М.: Наука, 1996. – С. 236-251.

Квеннеллы М. и Ч.Г.Б. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и норманнов / Марджори и Чарльз Генрих Борн Квеннеллы; Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.

Роулинг М. Европа в Средние века: быт, религия, культура / Марджори Роулинг; пер. с англ. Л.А. Калашниковой. – М.: Центрполиграф, 2005. – 223 с.

Рябова Т.Б. Женщина в истории западноевропейского средневековья / Иван. гос. ун-т. – Иваново: Изд. центр «Юнона», 1999. – 211 с.

Хейзинга Й. Осень средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах /Пер. Д.В. Сильвестрова; ст. А.В. Михайлова; коммент. Д.Э. Харитоновича; отв. ред. С.С. Аверинцев. – М.: Наука, 1988. – 540 с.

Человек в кругу семьи: очерки по истории частной жизни в Европе до начала нового времени /Под ред. Ю.Л. Бессмертного. – М.: РГГУ, 1996. – 376 с.

Ястребицкая А.Л. Городская семья: разложение традиционных форм или своеобразие развития? / А.Л. Ястребицкая // Ястребицкая А.Л. Средневековая культура и город в новой исторической культуре: Учебное пособие. – М.: Интерпракс, 1995. – С. 166-190.

Ястребицкая А.Л. Семья в средневековом городе //Вопросы истории. – 1985. - № 8. – С. 68-81.

Тема 37. Англо-французьке суперництво в середні віки

Запропонований план

1. Початок відкритого англо-французького протистояння.
2. Розвиток англо-французького суперництва у другій половині XIII -30-х роках XIV ст.
3. Заключний етап англо-французького протистояння (середина XIV-XV ст.).

Джерела

Коммин Филипп де. Мемуары. – М.: Наука, 1986. – 496 с.

Хрестоматія з історії середніх віків /За ред. М.П. Граціанського і С.Д. Сказкіна. – К.: Радянська школа, 1952. – Т. II. – С. 19-55.

Хрестоматія по истории средних веков: В 3 т. – М.: Изд-во соц-экон. лит., 1963. – Т. 2. – С. 379-390.

Хроники и документы времен Столетней войны /Пер., сост., предисл., прим., указат., генеал. табл., карты М.В. Аникиева; Под ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2005. – 425 с.

Література

Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) / В. Ададуrow. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Амбелен Р. Драми и секреты истории. 1306-1643 /Пер. с фр. – М.: Изд. группа «Прогресс»; «Прогресс- Академия», 1992. –

Басовская Н.И. Англия и Франция в международной жизни Западной Европы XII-XV вв. / Н.И. Басовская // Средние века. – М.: Наука, 1988. – Вып. 51. – С. 202-215.

Басовская Н.И. К вопросу об английской политике в Гаскони в конце XIII в. (по данным «Гасконских свитков») / Н.И. Басовская // Средние века. – М.: Наука, 1970. – Вып. 33. – С. 202-215.

Басовская Н.И. Освободительное движение во Франции в период Столетней войны // Вопросы истории. – 1987. - № 1. – С. 48-66.

Басовская Н.И. Политика английской короны по отношению к феодалам Гаскони в конце XIII – начале XIV вв. / Н.И. Басовская // Европа в средние века: экономика, политика, культура. – М.: Наука, 1972. – С. 175-188.

Басовская Н.И. Проблемы Столетней войны в современной английской и французской историографии / Н.И. Басовская // Средние века. – М.: Наука, 1982. – Вып. 45. – С. 212-224.

Басовская Н.И. Союз Франции и Шотландии в системе англо-французских противоречий XII-XV вв. // Средние века. – М.: Наука, 1985. – Вып. 48. – С. 71-90.

Басовская Н.И. Столетняя война 1337-1453 гг.: Учебное пособие для студ. Вузov, обучающихся по спец. «История». – М.: Высш. шк., 1985. – 184 с. – (Библиотека историка).

Басовская Н.И. Столетняя война: леопард против лилии /Н.И. Басовская. – М.: ООО «Изд-во Астрель»; ООО «Изд-во АСТ», 2003. – 428 с. – (Историческая библиотека).

Вайнштейн О.Л. Дипломатическая подготовка Столетней войны / О.Л. Вайнштейн // Проблемы истории международных отношений. – Л.: ЛГУ, 1972. – С. 394-406.

Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987-1460 / Жорж Дюби; пер. с фр. Г.А. Амрамова, В.А. Павлова. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 416 с.

Зверева Г.И. История Шотландии: Учеб. пособие для вузов по спец. «История». – М.: Высш. шк., 1987. – 208 с. – (Библиотека историка).

История Франции : в 3 т. / Ред.: А.З. Манфред (отв. ред.) [и др.]. Т. 1 [Авт. Ю.Л. Бессмертный, А.Д. Люблинская, С.Д. Сказкин и др.]. – М.: Наука, 1972. – 359 с.

Калмыкова Е.В. Официальная пропаганда английской внешней политики в XIV-XV вв. /Е.В. Калмыкова // Королевский двор в политической культуре средневековой Европы /Отв. ред. Н.А. Хачатурян; Моск. Гос. ун-т; Ин-т всеобщей истории. – М.: Наука, 2004. – С. 81- 113.

Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце: Король. Крестоносец. Авантюрист /Пер. с нем. С.А. Прилипского. – Харьков: Фолио; Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 480 с.

Крылова С.Е. Английское государство и проблема французских владений Плантагенетов в середине XII в. /С.Е. Крылова // Проблемы социальной структуры и идеологии средневекового общества. – Л.:ЛГУ, 1980. – Вып. 3. – С. 26-32.

Левандовский А.П. Жанна д'Арк. Изд. 3-е. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 239 с.

Мортон А.Л. История Англии /Пер. с англ. – М.: Изд. иностр. лит-ры, 1950. – 462 с.

Перну Р., Клэн М.-В. Жанна д'Арк. – М.: Прогресс, 1992. – 523 с.

Писарев Ю.И. Место служилого рыцарства в социально-политической жизни Англии XIV в. //Средние века. – М.: Наука, 1973. – Вып. 37. – С. 82-108.

Пти-Дютайи Ш. Феодалная монархия во Франции и в Англии X-XIII веков /Шарль Пти-Дютайи; Пер. с фр. С.П. Моравского. – СПб.: Евразия, 2001. – 448 с.

Райцес В.И. Жанна д'Арк: факты, легенды, гипотезы / В.И. Райцес. – Л.: Наука, 1982. – 200 с.

Сьюард Р. Генрих V /Пер. с англ. Т.Н. Замиловой; под общ. ред. И.П. Щерова. – Смоленск: Русич, 1996. – 400 с.

Тогоева О.И. Жанна д'Арк и ее король: взгляд со стороны // Власть, общество, индивид в средневековой Европе /отв. ред. Н.А. Хачатурян; сост. О.С. Воскобойников; Ин-т всеобщ. истории РАН; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Наука, 2008. – С. 381-397.

Тревельян Дж.М. История Англии от Чосера до королевы Виктории /Пер. с англ. А.А. Крушинской и К.Н. Татариновой. – Смоленск: Русич, 2002. – 624 с.

Фаулер К. Эпоха Плантагенетов и Валуа. Борьба за власть (1328-1498) /К. Фаулер; Пер. с англ. С.А. Кириленко. – СПб.: Евразия, 2002. – 350 с.

Хачатурян Н.А. Сословная монархия во Франции XIII-XV вв. / Н.А. Хачатурян. – М.: Высшая школа, 1989. – 272 с.

Хачатурян Н.А. Возникновение Генеральных штатов во Франции / Н.А. Хачатурян. – М.: МГУ, 1976. – 210 с.

Шокарев Ю. Луки и арбалеты /Ю. Шокарев. – М.: ООО «Изд-во АСТ: «Изд-во Астрель», 2001. – 176 с.

Штокмар В.В. История Англии в средние века / В.В. Штокмар; Изд. 2-е, доп. – СПб.: Алатайя, 2005. – 203 с. (Серия Pax Britannica).

Тема 38. Суднобудування і мореплавство в середні віки (Західна Європа)

Запропонований план

1. Боротьба за домінування в плаванні по Середземному морю.
2. Мореплавство в Північній Атлантиці та його значення для економіки регіону.
3. Суднобудування і морська торгівля країн Піренейського півострова.

Джерела

Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах : учеб. пособие для вузов по специальности «История» / М.А. Заборов. – М. : Высшая школа, 1977. – 272 с.

История средних веков (V-XV века): Хрестоматия. Пособие для учителей / Сост. В.Е. Степанова, А.Я Шевеленко; 2-е изд. перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 303 с.

Марко Поло. Книга о разнообразии мира / Предисл. Х.Л. Борхеса; пер. со старофр. И. Минаева. – СПб.: Амфора, 1999. – 381 с.

Пселл Михаил. Хронография. Краткая история /Пер., статья, примеч. Я.Н. Любарского; пер. Д.А. Черноглазова, Д.Р. Абдрахмановой. – СПб.: Алатайя, 2003. – 397 с. – (Византийская библиотека. Источники).

Сторлусон Снорри. Круг Земной. – М.: Наука, 2002. – 688 с.

Література

Васильев А.А. История Византийской империи. От начала Крестовых походов до падения Константинополя /А.А. Васильев. Вступ. Статья, примеч., науч. редакция, перевод с англ. языка и именной указатель А.Г. Грушевого. – СПб.: Алатайя, 1998. – 583 с. (Византийская библиотека. Исследования).

Гуляев В.И. Доколумбовы плавания в Америку: мифы и реальность /В.И. Гуляев. – М.: Междунар. отношения, 1991. – 192 с.

Гуревич А.Я. Походы викингов. – М.: Наука, 1966. – 183 с.

Даркевич В.П. Аргонавты Средневековья. – М.: Наука, 1976. – 200 с.

Іналджик Г. Османська імперія: Класична доба. 1300-1600 /Пер. З англ. О. Галенка. – К.: Критика, 1998. – 286 с.

История Италии: в трёх томах / под ред. С.Д. Сказкина (отв. ред.), Л.А. Котельниково, В.И. Рутенбурга. Т.1. [Авт.: С.Д. Сказкин, К.Ф. Мизиано, С.И. Дорофеев]. – М.: Наука, 1970. – 579 с.

Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней /Р. Камерон; пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2001. – 544 с.

Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий: В 5-ти т. Т. 1: Географические открытия народов Древнего мира и средневековья (до плаваний Колумба). – 3-е изд., перераб. и доп. / И.П. Магидович, В.И. Магидович. – М.: Просвещение, 1982. – 288 с.

Нойкирхен Х. Пираты: Морской разбой на всех морях. – М.: Прогресс, 1980. – 351 с.

Острогорський Г. Історія Візантії / Г. Острогорський; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2002. – 608 с.

Райт Дж. К. Географические представления в эпоху крестовых походов: Исследования средневековой науки и традиции в Западной Европе / Пер. с англ. М.А. Кабанова; предисл. А.Я. Гуревича. – М.: Наука, 1988. – 478 с.

Тарле Е.В. История Италии в средние века / Е.В. Тарле. – 2-е изд., стер. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 198 с. (Академия фундаментальных исследований: история).

Ханке Х. Люди, корабли, океаны: 6 000 лет мореплавания. – М.: Прогресс, 1984. – 446 с.

Тема 39. Французьке селянство в XIII-XIV ст. Жакерія

Запропонований план

1. Економічний і соціальний розвиток Франції в XIII-XIV ст.
2. Становище французького селянства (серви, віллани, госпіти).
3. Звільнення селян від особистої залежності й загострення соціальних протиріч на селі.
4. Початок і хід повстання Жакерія. Причини поразки повстання та його значення.

Джерела

Французская деревня XII–XIV вв. и Жакерия. – М. ; Л. : Наука, 1935. – 340 с.

Практикум по истории Средних веков / сост. М.Л. Абрамсон, С.А. Сливко, М.М. Фрейденберг. – М. : Наука, 1971. – С. 166–192.

Практикум по истории Средних веков. Часть 2. Западная Европа в период развитого Средневековья. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2000. – С. 248–259, 271–282.

Література

Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та творення нації (від початків до кінця XVIII століття) / В. Ададуrow. – Львів: вид-во УКУ, 2002. – 412 с.

Арзаканян М.Ц. История Франции / М.Ц. Арзаканян, А.В. Ревякин, П.Ю. Уваров. – 2-е изд. – М. : Дрофа, 2005. – 474 с.

Бессмертный Ю.Л. Демографические и социальные процессы во французской деревне XIV в. // Французский ежегодник. 1981. – М.: 1983. – С. 127-146.

Бессмертный Ю.Л. Предпосылки и характер крестьянских движений во Франции в XIV в. / Ю.Л. Бессмертный // Французский ежегодник. – М., 1974. – С. 205-225.

Бессмертный Ю.Л. Северофранцузский серваж (К изучению общего и особенного в формах феодальной зависимости крестьян) / Ю.Л. Бессмертный // Средние века. – М., 1971. – Вып. 33. – С. 90-116.

Бессмертный Ю.Л. Феодальная деревня и рынок в Западной Европе XII–XIII вв. / Ю.Л. Бессмертный. – М. : Наука, 1969. – 371 с.

Бессмертный Ю.Л. Французское крестьянство в XIV–XV вв. / Ю.Л. Бессмертный // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1: Крестьянство Европы в период развитого феодализма / [К.Д. Авдеева, Л.А. Котельникова, Ю.Л. Бессмертный и др.]. – М. : Наука, 1986. – С. 301-318.

Блок М. Характерные черты французской аграрной истории / М. Блок. – М. : Госиноиздат, 1957. – 313 с.

Блок М. Феодальное общество / М. Блок // Блок М. Апология истории, или Ремесло историка / М. Блок; изд. 2-е, доп.; пер. Е.М. Лисенко. Прим. и статья А.Я. Гуревича; отв. Ред. А.Я. Гуревич. – М.: Наука, 1986. – С. 122-181.

Грацианский Н.П. Вводная статья / Н.П. Грацианский // Французская деревня XII–XIV вв. и Жакерия. – М. ; Л. : Наука, 1935. – С. 7–10.

Гутнова Е.В. Классовая борьба средневекового крестьянства (XI–XV вв.) в освещении современной французской, английской и американской медиэвистики // Средние века. – М.: Наука, 1977. – Вып. 41. – С. 203-229.

Гутнова Е.В. Товарно-денежные отношения и эволюция феодальной деревни / Е.В. Гутнова // История Европы. Т.2: Средневековая Европа / Ред. кол.: Е.В. Гутнова (отв. ред.), З.В. Удальцова(отв. ред.), О.Р. Бородин и др. – М.: Наука, 1992. – С. 478-486.

История Франции. В 3-х т. Ред. коллегия: А.З. Манфред (отв. ред.) [и др.]. Т.1 [Авт. Ю.Л. Бессмертный, А.Д. Люблинская, С.Д. Сказкин и др.]. – М. : Наука, 1972. – Т. 1. – 359 с.

Конокотин А.В. Расслоение крестьянства и обострение классовой борьбы во французской деревне XIII в. / А.В. Конокотин // Уч. зап. Моск. гос. пед. ин-та им. В.И. Ленина. Ист. фак. – 1954. – Вып. 4. – Т. 68. – С. 57–72.

Конокотин А.В. Жакерия 1358 г. во Франции / А.В. Конокотин // Учен. зап. Ивановского гос. пед. ин-та. – 1964. – Т. 35. – С. 23–45.

Конокотин А.В. Три карты по истории Жакерии / А.В. Конокотин // Средние века. – М., 1965. – Вып. 28. – С. 63–74.

Мелик-Гайзакова Н.Н. Французские хронисты XIV в. как историки своего времени. Общественно–политические взгляды / Н.Н. Мелик-Гайзакова. – М. : Наука, 1970. – 214 с.

Сказкин С.Д. Очерки по истории западноевропейского крестьянства в Средние века / С.Д. Сказкин // Сказкин С.Д. Избранные труды по истории. – М., 1973. – С. 140–171.

Червонная Т.М. К вопросу о причинах Жакерии / Т.М. Червонная // Страны Средиземноморья в античную и средневековую эпохи. – Горький, 1985. – С. 15–29.

Тема 40. Англійське селянство XIII–XIV ст. Повстання Уота Тайлера

Запропонований план

1. Економічний розвиток Англії в XIII-XIV ст. Англійське селянство (фригольдери, віллани, коттери) і процеси комутації.
2. „Феодальна реакція” і обгородження на селі; майнове розшарування селянства.
3. „Чорна смерть”, робоче законодавство і початок повстання Уота Тайлера.

Джерела

- Английская деревня в XIII–XIV вв. и восстание Уота Тайлера. – М.–Л. ; Ленинград : Гос. соц.-экон. изд-во, 1935. – 230 с.
- Ленгленд У. Видение Уильяма о Петре Пахаре / У. Ленгленд. – М. : Наука, 1941. – 239 с.
- Практикум по истории Средних веков / сост. М.Л. Абрамсон, С.А. Сливко, М.М. Фрейденберг. – М. : Просвещение, 1971. – С. 213–236.
- Практикум по истории Средних веков. Часть 2. Западная Европа в период развитого Средневековья. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2000. – С. 259–271, 282–300.
- Хрестоматия по истории Средних веков. – М. : Наука, 1963. – Т. 2. – С. 309–324.

Література

- Авдеева К.Д. Огораживания общинных земель в Англии в XIII в. / К.Д. Авдеева // Средние века. – М., 1955. – Вып. 6. – С. 44–57.
- Барг М.А. Английское крестьянство в XIV-XV вв. / М.А. Барг // История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма. В 3-х т. / Гл. ред.: З.В. Удальцова и др. Т. 1: Крестьянство Европы в период развитого феодализма / [К.Д. Авдеева, Л.А. Котельникова, Ю.Л. Бессмертный и др.]. – М. : Наука, 1986. – С. 319-336.
- Барг М.А. Исследования по истории английского феодализма в XI–XIII вв. / М.А. Барг. – М. : Наука, 1962. – 221 с.
- Гутнова Е.В. Английское феодальное государство в XIV-XV вв. //Средние века. – М., 1987. – Вып. 50. – С. 58-76.
- Гутнова Е.В. Предпосылки централизации английского государства в XII–XIII вв. / Е.В. Гутнова // Средние века. – М., 1957. – Вып. 9. – С. 34–52.
- Гутнова Е.В. Классовая борьба и общественное сознание крестьянства в средневековой Западной Европе (XI–XV вв.) / Е.В. Гутнова. – М. : Наука, 1984. – 352 с.
- Косминский Е.А. Эволюция форм феодальной ренты в Англии в XI–XV вв. / Е.А. Косминский // Косминский Е.А. Проблемы английского феодализма и историографии средних веков: сб. ст. [Вступ. Статья Е. В. Гутнова, Н. А. Сидорова, с. 5-35]. – М.: изд-во АН СССР, 1963. – С. 42-54.
- Петрушевский Д.М. Восстание Уота Тайлера. Очерки из истории разложения феодального строя в Англии / Д.М. Петрушевский. – 4-е изд. – М.: Гос. соц.-эконом. изд-во, 1937. – 487 с.

Сапрыкин Ю.М. Социально–политические взгляды английского крестьянства в XIV–XVII вв. / Ю.М. Сапрыкин. – М : Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 322 с.

Семенов В.Ф. Восстание Уота Тайлера в исторической литературе и концепция Д.М. Петрушевского / В.Ф. Семенов // Средние века. – М., 1946. – Вып. 2. – С. 43–56.

Тревельян Дж.М. История Англии от Чосера до королевы Виктории /Пер. с англ. А.А. Крушинской и К.Н. Татариновой. – Смоленск: Русич, 2002. – 624 с.

Хилтон Р. Восстание английского народа в 1381 г. / Р. Хилтон, Г. Фаган. – М. : Госиноиздат, 1952. – 192 с.